

IOANNIS TRITE

MII ABBATIS SPANHEMEN,
sis Epistolarum Familiarium Liber Vlti-
mus, ad Iacobum Tritemium dul-
cissimum Fratrem.

IOANNES TRITEMIUS AB-
bas monasterii S. Iacobi Apostoli Herbipo-
lensis, Iacobo Tritemio fratri dul-
cissimo Salutem.

Portune fatis admonuisti, sua-
uissime frater, ut epistolas no-
strarum testes calamitatum,
quas à die nostri de Spanhem
exit⁹ familiariter emisisse nos
constat, usq; in illū diem, quo
hanc D. Iacobi Abbatiam sus-
cepimus gubernandam, in u-
num reuocemus uolumen, ti-

biq; unde memoriā nostri semper ad manū habeas transmit-
tamus. Quid te ut ista peteres à nobis impulerit, rationabili-
ter addisti: q; impossibile nemo disturus est, senescentem pro-
perare in occasum: mundum prior exiturus, qui prior intra-
uit. Cū ergo nobis fraternitatis necessitudine sis cōiunctus, ni-
hil tibi possumus denegare, cum id maxime petas, quod ra-
tione minime caret honestatis. Accipe nunc igitur testem in
te nostri amoris, ultimum hunc Spanhemensium nostrarum
librum epistolārū, quo causam habeas penes te nostri sedulo

EPISTOLAE FAMILIARES .

memorandi, & tua, si quid nostra ualent, consolationis. Te gaudemus habere superstitem, nostrorumq; studiorum hære dem, ut quibus dissolui corpore quidem necessarium, tecum uiuere post fata saltè memoria cõtingat. Quamuis exiguae ad modũ estimatiõis apud nos sit, memoriã posteritati cõmendare, cuius neq; laudis neq; uituperii ratio pertingere põt ad mortuam. Vnum hoc fatum ingressi petimus abs te, ut quoties Deo ministras in altari, supplex nostri memoriã interponas. Iuuabit mentem à consummatione purgationis dilatam non dubitamus, si tu purificatus hostiam pro ea salutarem obtuleris. Vale nostri memor ad Deum. Ex monasterio nostro D. Iacobi maioris in suburbio Herbipolensi, quarta die mensis Nouembris. Anno Christianorum M. D. VI

IOAN. TRITE. ABBAS SPANHE-
mensis, suis charissimis in Christo filiis Priori &
Conuentui in Spanhem salutem & synce-
ram in Domino charitatem.

Nona die mensis Aprilis uenit ad nos Budeimi frater Theodericus monachus, nuncium perferens non satis iucundũ, cuius facti haud medio-
criter fuimus turbati, propterea uel maxime, q̃ nullus uestri se temeritati satellitum malignorum opposuit, nullus cõtra dixit. Quis mihi succenseat, fratres mei, si quos uestrum tanta patratã in nos temeritatis & cõsciõs & consentaneos esse suspicemur? Ad suspiciõis conspirat argumentum, q̃ non solum nullus uestrum uices interposuit, sed ne factum quidem nimis temerarium denunciare nobis quisquam uestrum cogitauit. Scimus etiã quosdam è uobis interfuisse præludio, quũ primum temeritatis ministri cõfractis foribus in domesticos irruerunt.

irruerunt, iustosq; abire nostrorū risisse contumeliam. Oper-
 niciosa imperitorum semper ignauia: quantam tenui ex ortu
 calamitatem desolationemq; Reip. neglectu inducere cōsue-
 uisti. Et reuera, fratres, grauiter in hoc læsi, uehementer time-
 mus hanc præsumptionem, non minus uobis & monasterio
 pauperi, quàm nobis breui nocituram. Causas enim latentes
 in me odii Cynonotōn certe non ignoro: nec potero illius
 amare imperium, qui mihi sine causa contra iusticiam aduer-
 satur. Quanquam nec dum mihi satis constare possit, cuius
 mandato urgente talia in nostros fuerint attentata. Non em̄
 facile possum induci ut credam Principem Vtrasyluanum
 talia in nos fulminasse decreta. Qui etsi forsitan battologo-
 rum aduersum nos fidem adhibuit iniquis delationibus, nun-
 quid propterea nostrum philosophandi sanctum propositū
 deseremus; aut propter unius odium hominis sacrarum inter-
 mittemus studia literarum? Qui nascitur ad auariciam, diui-
 tias anxius cogitet: nos ad literas nati sumus, sacra librorum
 oblectamenta sequemur. Nobis in hac mortalitate constitu-
 tis nihil aliud est uiuere, quàm ueræ sapientiæ studio insudare.
 Propterea si alterum oporteat, Abbatia potius, quàm litera-
 rum studio ualedicemus. Interea, fratres charissimi, ne prop-
 ter absentiam nostri status monasterii grauius perturbetur, u-
 nusquisq; uestrum ordinem suum & officium diligenter intue-
 atur commissum, quousq; deliberemus melius, quid nobis in
 hac turbatione utiliter sit agendum. Abbati speciosi montis,
 non satis pulchre Saturni motū sequenti, gratias agimus, nō
 habemus. Ipse enim principalis omnium in nos malorum est
 causa, ministros sceleris in nostros prouocans, à quibus nec
 læsus est unquam, nec etiam lædi potuisset. Quid ad innoxio-
 sos familiares nostros, q̄ minas ipse timuit exterorum? quasi

defint nobis auxilia principum, quos non minus lingua pro-
 cax, & intemperata senis proteruia offendit. Moramur autē
 serenissimum principem Philippum, iam quidem absentem,
 & necessario expectamus, in cuius arbitrio conferemus omne
 quod nobis molestum occurrit. Non enim agemus quicquā
 in hac turbatione nostra sine mitissimi principis consilio, cu-
 ius fauor & clemētia *μισάνθρωπων* in nos odium prouocauit.
 Valete ex Budori oppido principis Palatini, decima die mē-
 sis Aprilis. Anno Christianorum M. D. V.

IOANNES TRITE. ABBAS SPAN-
 hem. Iacobo Tritemio, artium & philosophia
 doctori. dulcifs. fratri. S.

Væ in nos temeritas æmulorum præsumpsit, rela-
 tione fratris Theoderici cognouimus. Tu uideas cu-
 ra, ut libros nostros & res tibi commissas, *τῶν κρυφί-
 ων μάλιστα*, custodias, *καὶ τῶν μυσηείων τῆς ποιητικῆς ἡμετέρας*.
 Non enim cogitamus redire ad Spanheim, nisi hanc contumeliam nobis & nostris illatam sine demerito, ad noticiam
 deduxerimus plurimorum. Clauēs rerum nostrarum, *τῶν μυσ-
 τικῶν μάλιστα*, quas fidei tuæ in exitu nostro, cum nihil suspica-
 remur aduersi, commisimus, nulli sine nostra tradas commif-
 sione. Tenemur enim suspicione uehementi quorundā in nos
 fratrum cōspirationis, Prioris maxime & alterius, cui semper
 fuit infensus. Tu autem, frater dulcifs. nihil moueare his ma-
 lis, si tamen mala dicenda sunt, per quæ nobis iter in Deum
 paratur: experimento cognoscent se ludum inchoasse nō pu-
 erilem, cū ipsi tandem in laqueum ceciderint quem nobis pa-
 rauerunt. Frater Theodericus, qui nostras ad te perfert lite-
 ras, quædā à nobis accepit in mandatis, cui & fidē credulita-
 tis adhi-

tis adhibeas, & auxiliū impendas. Eum namq; inter nostros
alienigenam nobis inuenimus fidelem, qui & uicem nostram
doleat, & quicquid iusserimus libēs exequatur. Vale. Ex Bu
ri decima die mensis Aprilis, Anno Christianorū M. D. V.

AD PRIOREM SVVM IN SPAN.

heim fratrem Nicolaum

Remitium. &c.

Etus in me prouerbium diuina permittente pro
uidentia impletum est: nulla calamitas sola. Po
restas aduersario data est in nos fauendi, nec pe
percit, exemplo nos innocentis primum spolians, rebus ami
cis, & filiis quos parturiuimus in Domino, ac deinde corpus
nunc uariis dilacerans plagis, mentem solam, nobis Dei mi
seratione assistente, nullatenus penetrabit. Iacemus hic fe
bribus grauiter afflicti, turgentibusq; ulceribus pleni, à no
stris desolati, & quod est grauius, in opprobrium & fabulam
aduersariis literarum sine causa expositi. Nemo nos ex charis
nostris omnibus consolatur, nemo ueterū amicorum nostro
rum longe absentium nos uisitat, nemo dolentibus nobis cō
patitur. Sed tu Domine Deus miserator & misericors resusci
tame, & retribuam eis, non malum pro malo, hoc enim per
uerbum tuum nobis interdictum est, sed in bono te iuante
uincam malum, ut faciam quod discipulis suis uerbum tuum
inimicis persequentibus faciendum quam rectissime indixit.
Erit enim mihi te miserante, hæc incommodorum tempora
lium obiectio ad salutem, si foris patiente contumelias & in
firmitates corpusculo, mens circa interiorum studia immo
bilis perseueret. Ad labores natum me scio, & per multas tri
bulationes ad eum sum rediturus, à quo per inobedientiam

recessi. Ego coram Deo forsitan quod merui patior, illi autē qui me persequuntur innoxium, uiderint quo zelo moueant. Aliud est quod æstimatione nostri ore proferunt, atq; aliud quod mente cognouerunt. Sed de his alio tempore ratio est habenda, cum odiorū in nos causas non unam sed plures aperiemus iniustas. Interea nobis patienter ferendum quod necessitas indicit, donec sol, quem caligo aliquantulū interceptus, rursus emittat super nos radios suos, cunctas mæroris tenebras exterminans. Mitte ad nos cū latore præsentium è græca bibliotheca nostrā subiecta uolumina, ut habeamus ad manum in lecto ægritudinis nostræ, quibus fructuose occupemur per interualla scripturarum studiis. Dictionarium in primis græcum ab Aldo impressum Romano mittas uelim. Ac deinde psalterium ab eodē formis excusum Venetiis. Item epistolas græcas manu nostra descriptas. Zenobium quoq; & ea quæ nos de Homero latina fecimus poemata. Astrolabiū nostrum minus æreum cū reliquis in breuiculo consignatis, ut mittas similiter præcipimus. Vale nostri memor ad deū. Espira ultima die mēsis April. Anno Christianorū M. D. V.

IO. TRITE. AB. SPANH. MAGI-
stro Iacobo Tritemio fratri. S.

Contuli me pridem inciuitatem Spirensē, non uoluptatis causa, sed necessitatis, ne quem Budotis infirmitate mea grauare, malens esse cum notis & amicis, & illis maxime, quibus olim beneficia contuli, quam cum extraneis in Nouocastro, ubi diebus quatuordecim mansi agrotans. Sum autē domo Abbatis Lympurgenfis hospicio receptus, & nec dum satis conualui de cunctis infirmitatibus meis. Nolumus te in Spanheim manere diutius, ne quid

IOANNIS TRITEMII

ne quid in te mali forsitā machinē amuli nostri, quos ab
 sentiam nostram grauer ferre intelleximus. Verentur enim,
 ut coniectura assequimur, ne forte praua eorū cōsilia per nos
 innoticiam piissimorum principum deducantur, quod cer-
 te non sine causa metuunt: quippe qui conscientia sua sibi cō-
 testante intelligunt, quā præsumptuose nobis contumeliā
 propter principis erga nos clementiam intulerunt. Quid autē
 dicent ad hoc, q̄ in nullo à nobis lasi unquam, nos propte-
 rea persequuntur odio, quia serenissimo benefauemus princi-
 pi Budarorum, qui nobis pius semper & clementissimus exti-
 tit: O inuidia semper cæca, nemini plus noxia quā sibi: quē
 te persequi arbitraris? Dñi est omnis terra & plenitudo eius,
 pro cuius amore totus mundus nobis patria est, & facilis uni⁹
 iactura cœnobii. Sed hæc tecum frater silentio tegenda, quia
 nondum uenit tempus, quo arcanum mentis meæ consiliū
 in publicum exponatur. Numen sequor occultum. Acceptis
 tecum libris tuis ac uestimentis, quamprimum ad nos Nea-
 matricum uenire cum fratre Theoderico festina: parauimus
 tibi locum inter familiares Abbatis Lympurgensis non ulti-
 mum, à quo in secretariū assumeris, quousq; nobis lux inter
 clausa resplendeat. Libris & rebus nostris, τῆς παιδείας κρυφί-
 ων, ἢ ἀλλὰ τὰ πάντα τέχνης ἢ μυσικῆς, iuxta ordinem & mo-
 dū nostræ uoluntatis, quem iste frater tibi dicturus est, rite dis-
 positis, claus domus nostræ Abbatialis oēs ad manus Prio-
 ris configna. Affer tecum libellos deuotionis nostræ grecos,
 quibus diutius carere non possumus. Cætera uero omnia phi-
 losophiæ sacratoris necessaria in locum reconde dispositū,
 donec finem consequant̄ epiclemata nostra. Vale frater uni-
 ceatq; dulcissime. E Spira ultima die Mensis Aprilis. Anno
 Christianorum M. D. V.

EPISTOLAE FAMILIARES

IO. TRITE. ABBAS SPAN.

Rogero Sycambro amicorum
constantissimo Salutem.

Egimus indicem lucubrationum tuarum, quem nobis per Laurentiū tabellarium nostrum pridie quā ad te scriberemus misisti, & satis admirari earum multitudinem nequimus. Planè admiratione dignū est, unum te hominem in obseruantia regularis disciplinae die noctuq; semper occupatissimū, sex & triginta supra centum in decennio, metro simul & prosa non uulgaria absoluisse opuscula, quorum uel sola nomina mirum nos in modum oblectarūt. Da quæsumus operam dulcissime Rogeri, ut quamprimum lectione tot operum tuorum nobis liceat recreari. Non enim tuam latet prudentiam scio quantis nos amuli concusserint iniuriis, qualibusq; premamur aduersis: contra quorum insultus omnium, una nobis consolatio relicta est, unus manet impenetrabilis clypeus, mentis in Deum nostræ confidentia, & sacræ studium lectionis. Hos enim fidos nostræ peregrinationis comites, nulla unquam poterit à nobis remouere impietas, nulla, quo minus iter ubiq; comitentur nostrū, poterit obstare aduersitas. Sautiat quantum uelit in nos comastes ille tyrannus, furia tentet latreum nihil auferet quod uera nobis philosophia contulit, quā charitas dei per fidem in nobis Iesu Christi confirmauit. Quæ mihi conoporum syluestrium cura, qui mente stabilem demouere proposito nequeunt: Omnis terra mihi patria est, & unus undiq; ad superos conscensus. Parum interest ubi uiuam, dū uiuo mortalis. Malo uiuere in exilio mēte sanus rebusq; pauperimus, quam adulari comastis, quos absq; culpa minime quisquā laudauerit. Quales sint aduersarii nostri, quibusq; dediti ludis, uersiculo notabis subiecto.

oiv

IOANNIS TRITEMII

οἶνος καὶ τὰ λάετρα, καὶ ἡ πόδι κὺ πρηνέρω

Οξυτέρων πέμπει τὴν ὀδὸν εἰς αἴαν

Ad huius sententiae normam turba cum principe uiuit eorum qui me persecuti sunt, quibus suo tempore ad perpetuam eorum confusionem antipodosin scribere curabimus. Vale nostri memor ad Deum. E Spira VI. die mensis Maii. Anno Christianorum M. D. V.

IOACHIM DEI GRATIA MAR-

chio Brandenburgensis, Princeps elector,

Ioanni Tritemio Abbati Spanhemensi praeceptori Salutem.

Reuere pater praeceptorum celebratissime, sumus de proximo iter arrepturi ad sacram Romanorum Regis maiestatem, affectantes in eodem itinere coram cum P. T. pro ut iam dudum desyderio nobis fuisse nosti, & conuenire & interloqui, & de multis quae nostro insunt animo conferre tecum. Idcirco P. T. obtestamur rogamusque, ut posthabitis quibuslibet aliis occupationibus suis, sese in oppidum Bun cis Renum in persona propria constituat, ad primum diem mensis Iulii proxime futuri, quo & nos ipso eodem termino diuina clementia fauente constituemur. Faciet in ea re nobis P. T. singularem complacentiam erga eandem fauorose & omni gratia remerendam. Valeat P. T. per aeuum. Datae est colonia nostra iuxta Spreum, undecimo die mensis Iunii. Anno Domini millesimo D. quinto.

AD SERENISSIMUM PRINCEPEM

Ioachim, Marchionem Brandenburgensem, electorem Imperii Romani, Ioannis Tritemii Abbatis Spanhemensis, epistola responsoria.

EPISTOLAE FAMILIARES. 10

Eniam ad tuam celsitudinē Serenissime princeps
 n die & loco mihi constitutis à te q̄ libentissime,
 tamen si propter uarias corporis mei aegritudines
 uix pedem mouere quoquam posse uidear. Nihil enim gra-
 tius mihi, nihil dulcius hoc tempore contingere potuisset,
 quàm sapientissimum eruditissimumq̄ adire te principem,
 tecū uersari, loqui atq̄ differere, non quidem de paruis rebus
 ac minimis neq̄ uulgaribus, sed de arduis & maximis, & tuo
 ingenio fecundissimo dignis, quæ triplicem nostram non
 abhorreant philosophiam. Quoties enim cunq̄ nostrarum
 inter nos disputationum, quas ante bienniū Francfordiæ in
 multam consueuimus deducere noscē, in mentē recordatio
 uenerit, toties me tuis interesse sermonibus puto, & magni ali-
 qd̄ audire abs te, quo mēs mea p̄ amplius i amore cœlestis phi-
 losophiæ nostræ accendat. Vñ mox ut relecta serenitatis tuæ
 ep̄la, ad Reni partes te intellexi uenturū, oīs à me corporis
 molestia recessit, & p̄pter mētis tripudiū imbecillia corp̄is
 h̄ mēbra diu amissam uirtutē recuperant, & uenire ad maie-
 stē tuā oīa ossa mea quātotius festināt. Interea serenissime prin-
 ceptus Tritemiū tuū, ut soles, benigno fauore p̄sequere, qm̄ qui
 semetipsum tibi spontanea uoluntate in seruum tradidit, ni-
 hil eoḡ q̄ potest, nouit, habet & intelligit imperio tuo nō sub-
 misit. Iure igit̄ Tritemio tuo fauorabile te patronū deinceps
 exhibere debebis, à quo ipsum recepisti totū qd̄ erat suum, im-
 mo qd̄ erat ipse sibi. Scio q̄ me supra meritū dignaris, ob qd̄
 excellentiæ serenitatis tuæ pene oblitus amatorum furorem
 cohibere uix potui. Sed parce mihi clarissime princeps, quo-
 niam audentior fui quàm meam decuit paruitatem. Tuam
 bene ualere celsitudinem opto. Ex Neometi uicesima die
 mensis Iunii Anno Christianorum M. D. V.

IOAN

IOANNIS TRITEMII

IOANNES TRITE. ABBAS SPAN.

dilecto fratri Nicolao Priori suo claustrali. S.

& synceram in Dño charitatem.

Ebus nostris prauoꝝ maleuolētia pturbatis, anim⁹
ad aliena rapiē, & ubi tandē cōsistat merito specula
tur. Nō parcūt innocētiā temeritatis autores, & q̄
nos lādere nequeūt, linguā in nostros mēdacē atq̄
male dicā, sicut audiuius, extendūt. Nos autē eoꝝ parui pen
dentes maledicta, deiq̄ misericordiā collaudātes bñdicimus,
de cui⁹ p̄tectione in tpe oportuno certi sumus. Quid em̄ hoim
stulticias cōtinuo furore maris instar seuiētes curaremus, q̄b⁹
de fatuitate totū, de sapientia uero nihil constat; Scimus em̄
per multas tribulatiōes regnū patere cosoloz: nec pati q̄ casus
offert abnuimus, Christi passione p̄ oculis iugiter habētes.
Nunquā tristitia nobis defuerūt, ex eo die quo ad Abbatia fui
mus electi, sed mentē diuinaꝝ scripturarū fulcimētis instructā
eō locauimus, quō, dei miseratiōe p̄seruante, neq̄ p̄speris neq̄
aduersis a suā trāquillitatis statu poterit eueri. Neq̄ em̄ igno
ramus, q̄ sit hoibus pernicioſa res intēperata tristitia, si mēti
bus inhæserit semel: quanq̄ sine tristitia uitam agere nō sit fa
cile. Sola me innocētia consolā, patientē iniurias, uidebūtq̄
Cynonoti quā sim Christianus philosophus. Nec satis mihi
facit eorū cauillatio, qua dicūt, nō mei factū odio qd̄ temere
p̄sumpserūt, cū nois nostri nō mediocriter cōcernat rarionē.
Sed aliud hæc tpa poscunt. Erit ad caput Iulii mensis princi
pum conuentus in Colonia, quo & nos uocati sum⁹ per fere
nissimum principem Electorem Ioachim Brandenburgensi
um Marchionem. Vnde ne propter diuturnā nostri absentia
status rerum monasterii collabatur, tuā charitati uices no
stras interea committimus, citra tamen præiudicium nostræ

EPISTOLAE FAMILIARES 12

dignitatis, quousq; uel ad cœnobium reuertendum duxerimus, uel hanc ipsam reuocare commissionem. Nihil egeris magni & insoliti, nihil mobilium uel immobilium uendas, nihil alienaueris aut locaueris, nec dederis in pignus, solum ea facias quæ Priori & cellerario conueniunt. Sic agito ut monachum decet Abbati subiectum. Vale sanus. Ex Neometi 24 die mensis Iunii. Anno Christianorum. M. D. V.

I. O. TRITE. ABBAS SPAN.

Optimo fratri Ioanni Nutio salutem, & ueram in Domino charitatem.

A quæ mihi de Priore meo Nicolao suisq; complibus testimonia perfidiæ & infidelitatis signifiasti, charissime frater, antea non penitus ignorauit. A pluribus enim sciebam annis, cum tu adhuc monialium in Bibelis præpositû ageres, q; Prior, homo alioquin satis promptulus inconsiderate loquendi, quæ nō intelligat quorsum dicta uergant, cuius totus spiritus in naribus eius semper est: simul & frater Heilmannus, pluribus annis cellerarius meus & procurator uniuersalis, scitus quidem & astutus, sed odio in nos agitatus nimium, unâ cum paucis è numero fratrum doctorum, partibus fauentes translyuanis, iniquis contra nos & principem nostrum machinationibus laborarunt. Non egemus alieno testimonio, qui Prioris uerba uiuaci memoria tenere cogitamus. Qui cum nuper hic nobiscum esset, inter cætera ministeriales Ducis talia de nobis uerba dixisse cōfessus est. Si Abbas uester Ducis nostri partibus adhæsisset, quemadmodum fauisse cōuincitur Palatinis, nō incidisset mala hæc omnia. Scio q; uerû est eorum in hac parte testimoniû. Quis uero Ducis animum concitauit in nos, nisi Prior ipse, qui nobis ista

bis ista retulit, prædictusq; frater Heilmannus, & Claudius il-
 le donatus, qui Palatinas partes semper calūniantes, nobis
 transylvanos sine causa reddiderunt infensos. Deus omnipo-
 tens, qui nouit omnia priusquā fiant, scit quia non mentior.
 Quoties cunq; ex ministris ducalibus quispiam intrauit mona-
 sterium, memoratis delatoribus notus, memoria nostri, qua
 finimum faueremus Palatinis rebus, in medio fuit. Hæc una
 & prima Cynonorū amulationis in nos causa fuit, quā etsi
 ante ferme decennium fratrum nobis charitas notam fecerit,
 tate satis tamē auferre nequiuimus. Addamus & alteram, feu-
 dum castelli Spanhemensis, quam tu quoq; non ignoras cō-
 cernentem. Tertia est hominis in nos odii causa, indefessa cir-
 ca bonas literas studiorum nostrorum continuatio, cui (ut suis
 loquamur uerbis) uidere libros horror est maximus. Hanc bo-
 ues illi duo monticulæ Idalimus & Cnopephorus, omnium
 scripturatum bonarū ignari, hostes, aduersarii & contempto-
 res, nō parum auxerunt, quippe qui nostris studiis optimis,
 ad quæ sumus nati, semper pro uiribus detraxerunt. Quartā
 amulis causam aduersum nos, bellum atrocissimum dedit,
 quod contra mitissimum principem nostrum Philippum, co-
 mitem Palatinū, anno priore multorum conspiratio gessit.
 Quæ illo durante in nos fuerint præsumpta ab amulis, cum
 tu semper toto illius tempore in oppido uicino monasterio
 Creutzennach mecum fueris cōuersatus duabus & uiginti heb-
 domadibus, non ignoras: Quid si & quintam præscriptis ad-
 diderimus odiorum in nos causam, quam Prioris nostri uer-
 ba confirmant: tamen si certo sciamus certius esse confictā. Re-
 tulit enim nobis pridem à Cynonoris ad nos Neometim re-
 uersus, ducalem archigrammatum quibus nescio uerbis pro-
 uocatum à nobis, ut rebus nostris faueat male, eumq; ob id

omnia in nos principis nomine imperioq; seducti excogitasse, ac satellitibus praefecti latrocinandi comendasse officium. Nihil in eum perperam dixisse nos unquam meminimus, nec hoc ipsum quidem, cuius nos accusare uidetur, quod homo sit indotus & uersipellis, suis comoditatibus nimium inhians, urpote qui ad principem uenit scholaris inops atq; pauperrimus, annisq; paucis euasit seruiendo ditissimus. Si haec aliquando uerba dixissem, uerba utiq; dixissem suis moribus congrua, & propterea uera, neq; aduersus principem suum, sed in eum qui talia fecisset prolata. Mores mihi ducis admodum satis constare uidentur: mitis est, humanus cito, nimium credulus. Nec eius gratiam posse nos recuperare delationibus falsis amissam arbitramur difficile, nisi causa nos prohiberet occulta ne debeamus. Credulus nimium suis iniuste nos persecutus est. Veniam ergo non postulabimus ab eo, quem laesimus nunquam. Experiemur fortunam etiam grauiora minantem, illum constituentes nobis protectorem, cuius nutu subsistunt uniuersa. Puderet nos merito, si tot sudores literarum studio atq; labores per continuos annos triginta & ante & post religionis introitum monasticae gratis impendisse uideremur, ut animo non possemus imperare nostro, triplicis patriae fortis. circumsepto praesidiis: & odia contemnere imperitorum, & quaeq; nobis ad uersantia pro regni caelestis desiderio cum mansuetudine & patientia tolerare. Quantumlibet enim sint graua, quae nobis

In afflictionibus aebemus respicere in Christum & sanctos eius. In improba fortunae parauit inuidia, propterea uel maxime contemnenda sunt, quam obnoxia fini perseverare diutius non possunt. Sanctorum Christi martyrum uictoria, quam sint aduersa huius mundi ridenda uiro sapienti, clarissimo nos instituit exemplo. Breuissimo durantia tempore pro redemptionis sui

ris sui amore patienter sustinere tormenta: pro quibus angelorum sine termino aeterna iam fruuntur iactantia. A bsterfit ab oculis eorum omnem lachrymam Christus, pro cuius testimonio in hac uita susceperet contraria: & iam non erit inter eos clamor amplius, neq; timor, neq; luctus, neq; dolor, quoniam haec omnia sicut fumus in hoc saeculo transierunt: illi autem sunt in pace, & uiuunt nomina eorum in saecula sempiterna. Sustineamus & nos, amantissime frater, pro Christi amore cum patientia in remissionem peccatorum nostrorum, ea quae nobis aduersa proueniunt, scientes fidelem dixisse Theophilum: quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum caelorum. Ad tendamus caput nostrum, conditorem nostrum, praecptorem & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM Deum & hominem, quanta mansuetudine, longanimitate & patientia pro nobis tolerauit aduersa huius uitae, famae innocetis dispendium, irrisiones, contemptum, famem, sitim, frigus & aestum, immensosque pro salute nostra labores: ac postremo infinitis plenam amaritudinibus passionem, horrendos cruciatus, & mortem in patibulo crucis latere transfixo cuspide nimis acerbam. Itaque si principem nostrum Dominumque & magistrum oportuit primum talia pati, & sic intrare in gloriam suam, quomodo nos Christiani, nos monachi, nos denique iniqui, & ipsa necessitate naturae mortales atque corruptibiles, gloriam nobis pollicebimur, ut ita dixerim, alienam, sine labore, sine aduersitatum & multimoda tolerantia passionum. Ad principis nostri gloriam nemo pertinet, qui non **FIDE ET OPERE** in eius charitate usque ad mortem Christiane uiuendo, perseverauerit.

Apocal. 12

Actoru. 4.

2. TIMO. 3.

Quid autē in Christo sit pie uiuendo perseverare, sanctus non tacuit Christophilus dicens: Omnes qui in Christo uolunt pie uiuere, persecutionem patientur. Non potest sine aduersitate uiuere Christianus, ipso ad nos dicente magistro: Si me persecuti sunt & uos persequentur. Non est seruus maior dño suo, neq; super magistrū discipulus, neq; Christo melior Christianus. Si membra sumus Christi, caput nostrum in aduersitate sequamur, ut in eius consortio numerari mereamur regnantes, in cuius imitatione nunc patientes contristamur. Sufficit enim discipulo Christi, ut sit in passionibus & aduersitatibus præceptoris exemplo quotidie, septusq; munimine dominum regio suam mente sollicitus imitetur. Nunquam desunt in hac uita Christiano certamina passionum, quanquā

Pro Christo
qui patitur.

non omnes qui dicuntur Christiani, his per patientiam ad meritum utantur. Non omnis enim qui patitur in hoc mundo, passionibus Christi in ueritate cōmunicat, sed is tantū Christi fit testimonio gloriosus, qui aut pro Christi & iusticiæ amore patitur, aut pro suis peccatis innocens omni se dignum ad ueritate, ut Christum lucrifaciat, arbitratur. Dixit enim in
 33 sanctis martyr Christi magnus Cyprianus: Pœna martyrem
 33 non facit sed causa. Si, quando patimur, Christus est in causa, non tristemur, sed retineamus in nobis metipsis dolorem nostrum ac fortiter seramus, quoniam ipse Christus, pro cuius amore patienter sufferimus, festinum nobis de cœlo mittet auxilium. Scis enim quid sanctus dixerit Christophilus: Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero spem. Et ne spem putaremus inanem, subiunxit: Spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Nonne & quidam sapiens necessariam hominibus iustis tri-

ROM. 5.

his tribulationem considerans dixit: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Patienter ferenda sunt quaecumque nobis occurrunt aduersa: quoniam etsi multae sint tribulationes iustorum, de omnibus tamen à Domino post breuissimam horam momentaneamque liberantur. Stultum est time-
re quod euitare non possis, & propter aduersitatem corporis morbum incidere mentis. Menandri uersiculorum autoritas nos
confundat, si pulsati aduersis fuerimus muliebres: Dicit enim

φέρειν ἀνάγκη θνήσκοντα τὴν τύχην. Et

φρονούντος ἔστι ζημίαν βλάβην φέρειν.

Ἐπεὶ ὡς φέρειν χεὶρ συμφορὰν ἐν θύγην.

Νικᾶ λογισμῶ τὴν παρούσαν συμφορὰν.

Ἀνθρώπος τὰ προσωπίπροντα γενναίως φέρειν.

Nobis igitur mi frater, qui & monachi sumus & Christiani, contra omnia quae possunt imminere aduersa, semper firmandus est animus, & in Christi amore solidandus, ut nullus praesentis uitae casus unquam nobis possit occurrere, contra cuius impetum mens non satis antea fuerit praemunita. Hoc autem quam facillime quidem poterimus, si omnia cogitata nostra & opera, ipsa quoque cordis nostri desideria per interni feruorem amoris ad Christi memoriam iugiter referamus. Magna sunt quae nobis à principe nostro promittuntur in caelis, quorum iugis memoria si mentibus nostris fideliter inhaerit, nulla profecto huius mundi formidabimus aduersa. O frater amantissime, si futurae felicitatis munera, quae hic tribulatis pro Christo referuantur in caelis, mente sagaci reuolueres, praesentis uitae aduersitas gaudium tibi afferret, & tristitiam ingentem mundana prosperitas. Maxima sunt sempiternae amoenitatis gaudia, penitusque incomprehensibilia mortalibus, quia sicuti scriptura pollicetur diuina: oculus non uidit, nec

1. Corinth. 2.

EPISTOLAE FAMILIARES 13

auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, aestimatio boni, quod omnipotens Deus preparauit amatoribus suis. Haec fac pius mente cogitans dilectissime fili, & tuam leuius feres & gemitudinem, & nostram calamitatem non plorabis. Quamquam dubitemus minime grauius te ferre nostram iniuriã, quam omnem corporis tui quam pateris infirmitatem. Ex nostro enim tuum metientes animum, nobis crede, plus tibi compatimur, quam ipsi patiamur. Multis te subactum tribulationibus ab aetate tenera cognouimus, & ob id tibi iam senio & in ualitudine grauato amplius condolemus. Sed patienter sufferas quicquid aduersi tibi acciderit: tempus malorum peregrinationis nostrae breuissimum est, merces autem in tribulatione pro Christo laborantium aeterna. Speramus in breui trifticiam tuam nostra praesentia temperandam: quia si inuidia Satanae praesentiam corporalem intercluserit, praesentes hic amoris spiritu, in futura caelestis patriae uita, largiente saluatore omnium perpetuo laetabimur conspectu. Postridie de senfuri sumus ad Coloniam Agrippinam, uocati per literas elegantissimi principis Ioachim Marchionis Brandenburgensium, quae nosti, & cuius uidisti collata in nos beneficia, unum inter eos principes qui Romanum habent deligere Regem. Unde reditus nostri diem ignorantes Nicolaum Priorem nostrum sub quadam limitatione constituimus uicarium generalem, ut circa rei nostrae statum utriusque curam interea gerat sollicitam, ne quid nobis absentibus in monasterii negociis perperam agatur. Quocirca & tuam charitatem, de qua plurimum confidimus, paterne duximus commoneudam, ut oculos super eum perspicaces adhibeas, eique in omnibus quae tractanda occurrerint, quantum tua imbecillitas permiserit, assistas, ne quid mali propter eius inexpertam leuitatem, qua se omnia posse

posse confidit, pauperis Cœnobii conditio patiatur. Vale
 amantiſſime frater, & Deum ora ut eius uoluntas in nobis ſan-
 ctiſſima compleat. Ex Neometi 24. Iunii menſis die. Anno
 Chriſtianorum milleſimo quingentefimo quinto.

AD DOMINAM RICHMODEM DE
 Horſt, monaſterii Sebacenſis Abbatiffam
 uirginem Deo dicatam &c.

 Ropositū nobis in animo fuerat, amabilis in Chri-
 ſto filia, unā cū Iacobo caſæ Dei uiciniorē iam no-
 bis Abbate, tuum adire cœnobium, & uifitationis
 officium adimplere nobis commiſſum. Hæc autem nobis a-
 nimo cogitantibus, nunciuſ ecce uenit excellentiſſimi princi-
 pis Ioachim Brandenburgēſiū Marchionis, qui ſuis me lite-
 ris ad primum Iulii menſis diem Bunnam euocauit. Cum er-
 go breuitas tēporis me alioſum non ſinat declinare, ſitq; tan-
 to more gerere principi non ſolū honeſtū ſed & neceſſariū,
 proſiſtitum quod pro uifitationis actu cōcepimus, cogimur
 immutare. Poſtridie itaq; nauigio deſcenſuri, quamuis exiſti-
 memus non oportere tuam in Dño charitatē multum nobis
 uenerabilē literis docere noſtris, quēadmodū cōmiſſis tibi u-
 tiliter & fructuoſe debeas præeſſe uirginibus, quæ ab infantia
 Colonia apud S. Machabæos in monaſterio q̄ optime re-
 formato, ad puritatem regulæ diui patris noſtri Benedicti, &
 ſacras ad plēnū didiciſti literas, & ſanctis moribus obſeruan-
 tiā perfectē cōſecuta es regulārē: monere tñ & exhortari man-
 ſuetudinē tuam, ut magis in uoluntate bona quod didiciſti
 rectū, opere perficias & ſermone, paterna ſollicitudo nos in-
 ducit. Nemo enim tam doctus, tam ſanctus, tam Deo in-
 ter clauſtrales inuenitur deuotus, qui eo ipſo quo cupit eſſe

bonus non fiat melior, quoties uoluntati propriae charitatis,
 sanctae aliena exhortatio adhibetur. De tua uero dilectione
 dubitare non possumus, quin uerba exhortationis nostrae &
 libenter accipias, & pro uiribus omni tempore custodias. Hor-
 tamur itaque tuam in Domino Iesu Christo deuotionem, ita
 semper uiue, ut causam non habeas timendi mortem. Solus
 enim Dei perfectus amor timendi mortem non habet causam,
 utpote qui se post dissolutionem carceris uitae praesentis, in
 eo perpetue mansurum non dubitat, quem positus in carne
 totis uiribus amat. Seruus autem desidiosus & piger, sciens uo-
 luntatem domini sui & non faciens, ad eius conspectum ueni-
 re metuit, cuius mandata se contempsisse recognoscit. Is ue-
 ro qui dominum suum toto semper corde amauit, eiusque uo-
 luntatem in omnibus exequi studuit, apparere coram eo non
 solum non metuit, sed uenire ad eius conspectum a quo se no-
 uit remunerandum potius concupiscit. Huius rei similitudi-
 nem ipse Dominus noster Iesus Christus in sacro nobis Euan-
 gelio clare proposuit, quando fideles usurarios de apportato
 lucro commendauit. Tu quoque amantissima in Christo filia,
 Domini & saluatoris nostri pecuniam affecuta, donum ab ip-
 so intelligentiae accepisti, quo magnum sacri amoris lucrum
 debeas reportare, cura precamur qua diligentissime, ne hoc
 munus dei preciosum in terram carnalium abscondas passio-
 num, neue carni plus quam oportet indulgeas, ne sacris pre-
 lata uirginibus otio torpescas. Memento quam sint breuior-
 is preciosa nobis indulta beneficia temporis, & quam multa
 nobis liceat diebus quidem huius uitae paucissimis bene recte
 que uiuendo praemittere bona. Esto commissarum tibi puri-
 tatis exemplar sororum, uitae norma sacratoris, sententiae
 memor legislatoris nostri Benedicti dicentis: Omnia quae ab
 batissa

batissima monialibus suis dixerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda. Tunc enim o filia uices Christi in monasterio recte gesseris, cum subditas tibi uirgines in omni puritate mentis & corporis, uerbo & conuersatione præcedis. In primis igitur temetipsam diligenter cõsidera, ut cunctis purgata uitiis, bonisq; & sanctis decorata uirtutibus deo placeas, per continuum seruentis desyderium amoris: ac deinde commissas tuo regimini, ut id ipsum sapiant uelintq; in domino Iesu, qua poteris instantia sedulo cohorteris. Omni cura & sollicitudine uigila super crediras tibi animas, ne qua insidiis maligni pereat tentatoris, qui semper circuit rugiens ut leo, ac stridens præ malignitate dentibus, quærensq; aliquam dedicatam uirginẽ quam deuoret. Memor esto filia quã portetis thesaurum uirginitatis preciosum in uasis fictilibus: & uigila semper ne domum cordis uestri hostis ualeat penetrare malignus, ne hunc uestrum sanctis dei angelis uenerabilem subfuretur thesaurum. Claudite corda uestra deo uirgines dicite, quoniam ipsa sunt fictilia uasa, in quibus thesaurum portatis incomparabilem: ipsa sunt sceuaria in quibus ungentũ continetis angelicæ compositionis, quod ne effluat summa uobis sollicitudine uigilandum. Supergreditur enim sancta uirginitas naturæ cõditionem humanæ, per quam homines angelis similes esse perhibentur, premio felicitatis inæstimabilis pares, impares actione. Maior uero est uictoria uirginum quã angelorum, & dispar modo rempore & conditione ceteratio. Angeli enim sine carne uiuentes gratia Dei confirmanre semel uictores euaserunt recte uolendo: Virgines autem in carne præter carnem uiuẽtes, diuina miseratione adiutæ longo certamine pugnant, nunquam secure triumphant. Et ideo beatius est in carne uitam imitari angelorũ quã numerum

ex carne uoluptatis augere mortalium. Mulier enim inupta & uirgo, sicuti facer ille declamauit Christophilus, cogitat quæ dñi sunt, quomodo sit sancta & corpore & spiritu, nec habet quo per inania defluat, sed amore semper purissimo fertur in deum, cui se totā deuouit, tanto illi per desiderium inhaerens felicius, quanto se ab omni uitæ huius cōsolatione fecerit alienam. Nuptiarum uero & multæ sunt & uariæ inutilesq̃ curæ, quibus tanto premuntur infelicius, quanto minus ea quæ do mini sunt assolent cogitare. Oramus te uirgo sponсарū Christi custos uigilantissima, paucis quæ dicturi sumus mentē studiose accommoda. Mandatorum nostrorū quæ tibi in ultima uisitacione nostra matura deliberacione tradidimus, fidelem executricē tescicut oportet exhibeas, circa monasterii clausurā maxime, quæ nulli aperiatur præter causam necessitatis. Ad fenestram quoq; locutoriam nulla sororum permittatur accedere sola, nec sine prouido idoneoq; testimonio loqui cum aliquo homine, siue pater is sit siue frater, siue mater siue soror, siue qualibet occasione à quoquā destinatus. Reddant nos aliena pericula cautos, qui maligni spiritus astuciam nō ignoramus, cuius quosdam nefandissimos imitatores agnouimus, qui cū uirginibus ad fenestrā solitarie loqui permisi, se fratres cognatosq; earundē esse dicebāt, quarū paulo post inuenti sunt sacrilegi corruptores. Decretum tibi & nostrū & ordinarium Neometensis episcopi tradimus, quo ante omnia uetamus, ne quem ex Duroburgio uirorū uel intra septa monasterii patiaris uideri, uel ad fenestrā cum aliqua solitarie loqui. Scis enim quibus conent studiis opa dæmonū exercere, & q̃ sit perniciosus talium sermo castis ac deo dicatis uirginibus. Hac sunt q̃ tibi hac uice utiliter duxim⁹ intimāda. Si qd habes tuis in Colonia perferendū libēter portitoris munere fungemur.

Vale ex Neometi 24. Iunii Anno Christ. M. D. V.

IOANNIS TRITEMII 23
IOANNES TRITE. ABBAS SPAN.

Rogero Sycambro Dumetensi ui
ro studioso & optimo. S.

Scripsimus dilecte in Christo filiae nostrae dominae
Richmodi, post die nos descensuros ad Colonia
Agrippinam, quod te quoque scire uolumus optime
Rogeri, ut si quod scribere uolueris Beiselio nostro,
sive Herbeno, aut reliquis amicis, per nos quam oportune pos
sis. Quicquid facturus es, quam totius fiat, quam diutius hic quam
biduo non manebimus. Mitte nobis tuarum lucubrationum
nouum aliquid, quo tamen nauale utili occupatione releuemus.
Quam enim sine lectione nobis molesta nauigatio, quae diu in coe
nobio nostro Spanhemensi nobiscum es conuersatus nostra
consuetudine non ignoras. Ocium enim Seneca teste sine lite
ris mors est, & uiui hominis sepultura. Eius me consilio posse
philosophari fortuna dedit non industria. Si uis inquit uacare
aio, aut pauper sis aut pauperi similis. Multis enim ad philoso
phandum obstiterunt diuitiae. Paupertas autem expedita est & secu
ra. Studiis itaque literarum & diuitiis pariter nemo uacare potest:
neque illam inhabitare animam dignam sapientiam, quam aut desideris
uiderit infectam, aut curis rebus temporalium inuolutam. Curis quidem
hactenus mihi sapientius inuolui contigit, sed a me paupertas ex eo
tempore quo factus sum monachus nunquam recessit. A deo enim fami
liaris mihi diuturna consuetudine facta est, ut necessaria quo
dammodo iam deinceps. Longo studio multa didici, hoc unum
scire nunquam potui, quales in corde diuitis cogitatio effectus o
perei. Putas ne Rogeri & hoc ipsum me tandem posse apprehen
dere, ut sciam locupletis hominis cogitationes? Ego quidem non puto me
unquam intellecturum, quod diuitum se habeant cogitationes, sed ipse mi
hi uirtutem ex necessitate feci, tranquillamque mente sic decanto.

EPISTOLAE FAMILIARES 24

οὐκ ἐθέλω πλουτεῖν, οὐχ εὐχομαι, ἀλλὰ μοι εἶη
ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων μηδὲν ἔχοντι κακόν.

Euripidis ego collaudo sententiam optimam dicentis.

πένες ἢ οὐδὲν ἔχοντες ἀνὴρ

Virum generosum nequaquam esse pauperem.

Quod Menander confirmat dicens

πέναν φέρειν οὐ παντός, ἀλλ' ἀνδρὸς σοφοῦ

Non est inquit uiri omnis sed sapienris tantū ferre paupertatem. Habeant diuitias, ab ipsisq; habeantur homines auari, luxuriosi, & ambitiosi, qui se non cogitant esse mortales: nos Christophili mores & uitā sequamur, qui nos uictum & amictū habentes monet esse contentos. Inopia merito grauaremur, si diuites aut essent immortales, aut secum absumerent iam morientes quas amauere diuitias. Nunc autem quoniam & ipsi moriuntur, & nudi cum pauperibus capiunt sepulturam, non ualde me grauat mea paupertas, quippe qui hinc migraturus, tanto minus contristari me posse confidam, quanto in hoc mūdo nihil possedi transitorium quod amarem. Exercitatio uero mentis ad intellectu ueri, quæ per studium scripturarum in hac uita cum delectatione ordinata in ultimum finem à uiris studiosis uanitatūq; contemptoribus agitur, nullam morituris amaritudinē affert, utpote qui optime intelligant mentis suæ perfectionem, quam adsequi studio appetunt, non antea posse consumari, quàm è carnis putredine resoluantur. Est enim intellectus humanus ut lapis preciosus non politus, qui si poliatur luminis fiet capax, erit que pulcher lucidus atq; perspicuus, in quo Dei pulchritudo queat resplendere. In hac tamen uita mortali non potest esse perfecta intellectus humani politio: habet tamen inditos sibi à natura gradus certos & modos, quibus post mortem in purgato

purgatorio animarum necessario adiicitur, quicquid hic minus per negligentiam eius politioni fuerit adhibitum. Lapis itaq; noster hic politur imperfecte, perfectius uero in purgatorio, sed perfectissime in caelo. Itaq; comune omnium debet esse studium exercendi poliendiq; intellectum, ut pura & recta consurgat intelligentia principii uniuersalis, quod est deus nostri creator, & lumen intellectus nunquam deficiens. Huius autem exercitationis uiam scripturarum nobis lectio continua demonstrat, si & legendo non intermiserimus orationis studium, & orando per amoris desiderium mens erigatur in Deum. Neque labore terrendi sumus, qui si fuerit improbus omnia minuit: & studium literarum diu continuatum paulatim auget intellectum, quod carmine pulchre cecinit Hesiodus:

ἔι γάρ κεν καὶ μικρὸν ἰδῆ μικρὸν κατὰ θεοῖο,
 ὁ δὲ μὰ τοῦτ' ἐρδῆς, ταχά κεν μέγα ὄσ' γένοιτο

Si enim paruum supra paruum addideris, & frequenter hoc ipsum facias, certe nagnum & hoc fiet. Nulla enim sine labore uirtus, nec sine certamine in hostes uictoria. Semper ergo ad sapientiae dulcedinem nobis peruenire cupientibus o Rogeri laborandum est, & nunquam a studio scripturarum cessandum, quia non aliter ad gustum internae peruenitur suauitatis, quam per uehementem applicationem mentis, ad illud quod quaerimus pulcherrimum lumen intellectus. Intueamur ueteres gentilium sapientes, ut de nostris interea sileamus, comparatisq; studiis illorum & nostris, aequa lance utraque metiamur, & luce clarius apparebit, nos ad eorum comparationem ridendos potius quam dicendos studiosos. Demosthenes septem annis aetatis supra centum impletis, cum iam moreretur ingemuit, eam se moriturum aetate, qua sapere primum coepisset. Socrates praceptor Platonis, octauo & nonagesimo aetatis anno stu-

*Intellectus
 humanus est
 lapis impositus.*

*Demosthenes.
 Socrates.*

- Plato.** diorum fecit finem pariter & uita. Ipse quoque Plato Philosophorum princeps, octogesimo uita suae anno scribendi simul & uiuendi periodum accepit. Cato Romanus omni tempore studiosus octogenarius graecitari cepit. Nestoris lingua, testante Homero, iam uetuli atque decrepiti, orationem melle dulciorem in concione publica fluxit. Sed ueniamus ad nostros, qui nobis sanctorum normam studiorum, in principio Christianae philosophiae tradiderunt, & quam nihil sit nostra de
- Origenes.** nobis a summatio uideamus. A dantantius Origenes Leonidis martyris Christi filius, uir in diuinis scripturis omnium studiosissimus, librorum sex milia graeco fertur sermone lucubrasset, & usque in senectutem extremam pauper & humilis pro Christi amore semper in studio perseverasse scripturarum. Augustinus Apher Episcopus Hipponensis, tuae sanctissimus institutor religionis, homo sane omnium doctorum doctissimus plusquam mille triginta scripsisse libros siue tractatus inuenitur.
- Ambrosius.** Ambrosius Mediolanensis Episcopus, trecentos edidisse fertur tractatus. Hieronymus sanctissimus presbyter Bethlehemitanus, praeter noui ac ueteris aeditionem Testamenti, libros & tractatus, plusquam sexcentos legitur a didisse. Reliquos transimus pene innumeros. Dionysium Ario pagitam, Pauli apostoli discipulum & Athenarum Episcopum. Tertullianum Carthaginensem presbyterum. Cyprianum Episcopum & martyrem Dionysium Alexandrinum Episcopum. Lactantium Firmianum. Eusebium Caesariae Palaestinae Pontificem. Iacobum Nysibena urbis Persarum Episcopum. Athanasium Episcopum Alexandrinum. Hilarium Pictauiensem praesulem. Nazanzenum Gregorium Episcopum. Basilium Caesariae Cappadociae pontificem. Aurelium Clemenem Prudentium. Clementem Alexandrinum presbyterum. Ioanem Chrysostrum
- Constante

Constantinopolitanum patriarcham. Fulgentium Rus-
pensem Episcopum, Boëtium Seuerinum martyrem. Cassio-
dorum Rauennatensem abbatem. Gregorium papam ex ab-
bate S. Andreae primum in urbe Roma. Fortunatum Pictauiē-
sem. Isidorum Hispalensem. Bedam monachum Anglicanū.
Albinum Thuronensem abbatem. Haymonē Hirsfeldensem
abbatē. Rabanum Fuldēsem abbatē. Strabum Fuldensem mo-
nachum. Nogeriiū abbatē S. Galli. Petrum Damianū Episco-
pum Cardinale. Anselmū Cantuariensem. Honorium Au-
gustinū dunēsem. Sigebertū Gemblacēsem. Bernardum Clare-
uallēsem. Hugonē & Richardum S. Victoris. Rupertum Tuy-
uallēsem. Hugonē Barchinonēsem Cardinale. Bonauenturam
Cardinale. Albertū magnū. Thomā Aquinatē, Vincetiūmq;
Beluacēsem, qui omnes præ cæteris rerū Ecclesiasticarū scri-
ptoribus & multa & egregia uolumina ediderunt. Quid sunt
nostra studia Rogeri lucubrationibus istorum cōparata uiro-
rum? Omne tēpus uitæ suæ literis tradiderūt, semper aliquid
legētes uel scribentes, quo & suū intellectū in cognitionē sum-
mæ ueritatis eleuarēt, & posteritati utilia prouiderent. Quid
deniq; sunt nostræ lucubrationes, quibus aliquid esse præ cæ-
teris putamur, si præscriptorum cōparentur opusculis Patrū,
nisi paleæ relatae ad triticū, & immaturi quidā fructus, quibus
nec tempus affuit nec locus, imò nec aeris oportuna tēperies
donata fuit, ut in cibū coalescerēt optatū. Scribimus, ut Flac-
cus ait, indocti doctiq; poëmata passim, & ianis nimitū æstima-
tionis cupidi opuscula nostra puerilia nimis, ut nonū taceā,
nec in alterū quidē premimus annū. Quæ omnia etsi ita se ha-
beant, nostrorum tamē recte laudamus ingenia, cū unusquisq;
hoc ipsum quod potest, amore sapientiæ facit. Quanto enim
magis quisque in sacris scripturis assiduus fuerit, tanto ex eis

EPISTOLAE FAMILIARES. 25

Commenda-
tio sacrae le-
ctionis.

ubertorem intelligentiam capit. Pulchra enim est & fructuosa mentis studiosi hominis in scripturis diuinis occupatio, quae & animi legentis scribentisue intellectum illuminat, & abstractum à mundi uanitatibus hominē ad Dei amorē dulciter inflamat. Hinc diuus nos Ambrosius admonet dicens: Cœlestium scripturarum eloquia diu terere ac polire debemus, toto animo ac corde uersantes, ut succus ille spiritualis cibi in omnes se uenas animæ diffundat. Et sanctissimus ille presbyter Hieronymus. Diuinas, inquit, scripturas sapius lege, immo nunquā de manibus tuis sacra lectio deponatur. Si enim scientiam scripturarum amaues, carnis uicia non amabis. Ignorantia enim scripturarum ignorantia Christi est. Nam si iuxta Christophilū Paulum Christus Dei uirtus est & Dei sapiētia, qui nescit scripturas, nescit Dei uirtutē & sapientiam, quae per illas duntaxat recte à nobis intelligitur. Multa ignoramus, quae nos minime laterent, si ueterum exemplo Patrum continua nobis lectio esset familiaris. Faciamus ergo quod monet

- » Demonicū Isocrates, & erimus cum tēpore doctiores: ἐὰν φησὶ
 » ἦς φιλομάθης, ἐστὶ πολυμάθης. Si fueris, inquit, discendi cupidus, eris profecto & multa discens. Qui memoriam cupiens solidare discipuli pulchre subiunxit. ἂ μὲν ἐπίστασι διαφίλαται
 » τε ταῖς μελέταις. ἂ δὲ μὴ μεμάνθηκας προσλάμβανε ταῖς ἐπιστημαῖς.
 » μαῖς. Ομοίως ἂν αἰσχρὸν ἀκούσεντα χρῆσιμον λόγῳ μὴ μανθάνειν,
 » καὶ ἀλόμενον τι ἀγαθὸν πρὸς τῶν φίλων μὴ λάβειν. Ea quidē quae didicisti, ait, meditationibus conserua, quae autem necdum didicisti, scientiis apprehende. Nam aequē turpe audienti utilem sermonem non discere, & datum bonum quid ab amicis non acceptare. Vale. Ex Neometi 24. Iunii Anno Christianorum M. D. V.

IOAN. TRITE. ABBAS SPANHE-
mensis Iodoco Beifelio suo iuris Vt. Doctori
Salutem.

Rima mensis Iulii huius die ueni ad oppidū Colo-
niensis Archiepiscopi, quod Bunnam uocant, ubi
post die mihī iuxta conditum occurrit principū
ille sapientissimus doctissimusq; Ioachim Brandenburgensi-
um Marchio, Romani Camerarius & Elector imperii, per
quem illō uocatus à Neometensium ciuitate descenderam.
Sexta dehinc eiusdem mensis luce uenimus ad Coloniam,
ubi magnorum multorumq; Germania principū celebratur
conuentus Regi nostro serenissimo Romanorum Maximi-
liano præsente, atq; in Sycambrias expeditionem maturante.
Quò cum uenissemus, altera mox die ad te scribere oportu-
num duxi, ut fortunarum mearum territamenta non ignora-
res, quia probatum te inter omnes amicū habemus. Nam
si nullius rei sine amico est iucunda possessio, quomodo & cō-
municatio tristiū non afferet releuamen tristatō? Quāuis me-
parum contristet aduersitas, quam sola a mulorum inuidia
fuscitauit innoxio, me nullam eis præsente occasionem. Si
mecum luserit fortuna, nihil auferet, quod non dedit, quæ
magis forsitan mihī proderit aduersa, quàm blandiēs & pro-
spera, quandoquidem eius munera insidiæ sunt non dona, &
maleficia potius quàm beneficia nō minanda. Ciceroni autē si
credimus, non solū ipsa fortuna caeca est, sed etiā cæcæ plerunq;
caecos efficit, quos complexa est. Propterea interrogatus Chilo
philosophus quid esset fortuna, respondit, ignarus est medi-
cus fortuna, multos enim excæcat. Sed accipe quibus in me cæ-
ca relis molliatur sauire fortuna, nostrorum inuida æmulorū
cragitata maleuolentia, quo intelligas te non solum esse inter

Fortuna.

EPISTOLAE FAMILIARES 30

mortales cui domestici graues suscitauerūt iniurias . Non etiā
 potest mentiri quæ nouit omnia ueritas , in sancto prænunci-
 ans Euangelio , non solum ab exteris , uerum & à propriis do-
 mesticis atq; necessariis fideles suos p̄ iusticia & sacratissima
 religione tribulatiōes & inimicitias esse passuros . Quæ nobis
 qua ratione cōtigerint tam à nostris quàm ab extraneis , breui
 te narratione faciemus certiore . Cū anno proxime trans
 actō , quod te minime latere potest , multorū conspiratio prin-
 cipū atrocissimum , & penitus moribus christianæ religionis
 contrariū ageret bellum aduersus clementissimum principē
 Philippum comitem Palatinum Rheni Bauariæq; ducem , sub
 cuius tuitione monasterium meū iure comitatus Spanhem-
 sis firmatum constat , metu hostiam secedere in oppidum cœ-
 nobio proximum Stauropolim compulsus sum . Interea Py-
 rophorus comes ille Hassonū prædas , incendia , & deuastati-
 ones sacrarū ædium , uicorum , pulcherrimarumq; in circuitu
 Staurotensium uillarum patrans sine misericordia , inter alia
 meliores cœnobia mei cortes deuastans igne concremanit .
 Mansimus autem cū nostra insigni bibliotheca , quam olim
 apud nos perlustrasti , in oppido memorato , mēsisibus quinq;
 donec finem liceret uidere malorum . Reuersi tandem pace
 reddita prouinciæ ad monasteriū , uarias in nos machinatio-
 nes quorundam æmulatorum ex nostris consentientibus non
 nullis interea subortas paulatim intelleximus , quas cum in-
 nocentia & rectitudine mentis nostræ freti contemneremus ,
 nō existimantes neq; ponderantes quod latebat in nos odiū
 Cynonotorum , creuit malignantiū cū tempore furor . Con-
 tigit aut ut prima die mensis Aprilis anni præsentis in causa
 exusti monasterii Lympurgensis uocatus Budorim , oppidū
 setepis

serenissimi principis nostri Philippi Palatini Comitis, de meo cœnobio exirem, nihil minus timens, quàm quod me absente postea contigit malum. Nam quinta dehinc die Budoris me in ordinis mei negociis communibus existente, Cy nonotorum quidam satellites missi ad monasterium meum, quosdam è familia contractis clausuris sublatisque vestimentis rebusque inuentis cœperunt, & publicæ custodiæ memorati oppidi, nescio quæ crimina imponentes falsa in contumeliam & opprobriū nostrū manifestū p̄ dies nō paucos manciparūt. Quæ cum nobis Budorim nunciata fuissent, animum nostrū non mediocriter mouerunt, displicuitque non immerito nos tam insignem ab his accepisse contumeliam, quos ne uerbo quidem offendimus unquam. Quid nobis tamen utiliter esset faciendum cum amicis deliberantes, cōclusimus tandem ad Spanheim non prius redeundum, quàm satisfactione legitima tantam cognoscamus iniuriam emendatam. Mansimus itaque apud Budoras & Neometes ferme tribus mensibus, non dubitantes nostros de producta nostri plus dolere absentia, quàm nos ipsi contristemur. Causas odiorum in nos Cynonotes alias habent alias confingunt. Amor & obseruantia quibus semper fauimus clementissimi principis Philippi rebus, non ultima persecutionum in nos causa fuit. Dabo igitur temeritati locum ad tempus, & ibo cum serenissimo principe meo in Marchiam Brandenburgensem, quæ à multis quidem annis rogatus minime ante hac efficere potui. Neque reuertar breui, nisi quiescat in nos ista commotio. Habes optime Beiseli totam infelicitatis meæ historiam, si tamen infelicitas dicenda sit, per quam fortunæ malignitas euincitur. Nam si recte sapimus, non poterit nobis nocere fortuna, quemadmodum Menander ait.

EPISTOLAE FAMILIARES

33
33
Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδοῦσι συμμάχου τῆς
κευτομάτου ἡμῶν καὶ Χίω βεβλεύεται.

Quicquid enim fortuna uiris ingesserit bene sapiētibus, pro-
ueniet in bonum, saepeq; contingit casibus ex aduersis fortunā
subsequi meliorem. Quocirca nobis ad omnem euentum for-
titudine & temperatā opus est, ut neq; mente aliquando tem-
pore deiciamur contrariantium nobis, neq; in prosperis ultra
quam exped. tinaniter eleuemur. Auferat fortuna licet omne
quod dedit, diuitias, honorēsq; comminuat, & annihilat digni-
tates, si mens diuinum sustinens radium in suo culmine perfe-
ueret, nihil est Dominium rerum, ut Valerius inquit, collabi
solet, bona mens praefertur diuitis: nam bonae mentis usurpa-
tio nullam tristioris fortunae suscipit incursum. Cognoscamus
nos esse mortales, & cōmuni necessaria q; dissolutioni semper
obnoxios, ut omnes fortunae incursum una sententia ridentes,
neq; laudemus secundam, neq; aduersam inculsemus. Nempe,
ut Ciceroni placet, fortunam laudare stulticia, uituperare uero
superbia est. Vale cōstās & sanus. Ex Colonia Agrippina Prin-
cipum durante Concilio 8. die mensis Iulii, Anno Christia-
norum. M. D. V.

IOAN. TRIT. ABBAS SPAN.
Matthæo Herbeno salutem.

Congratulor tibi amice, & multipliciter sum gauisus,
quod te sacris altaribus Domini & saluatoris nostri
Iesu Christi tandem aliquando post uarias mentis tuae
fluctuantes opiniones ministrū & sacerdotem sacrificulū di-
cisti. Hæc est uia tutior ad felicitatem, si mente & operibus of-
ficio conueneris quod subiisti. Dicit enim in Leuit. co scriptu-
ra diuina: qui habuerit maculam, panes non offerat Deo suo,
acc 20

Leuit. 22.

nec accedat ad ministerium eius, Si cæcus fuerit, si claudus, si fracto pede uel manu, non accedat offerre hostias Domino, nec panes Deo suo. Maculam habet sacerdos, qui terrenis affectionibus inhians, conscientia puritatem uiciorum turpitudine sordidauit. Cæcus est qui propter ignorantiam diuinam scripturarum lumen intellectus non cõspicit doctrinae celestis, redditurq; ob id indignus sacerdotali officio, quia penitus est ad instituta Dei familiam doctrinis salutaribus inutilis. Cum enim sacerdotis officium sit iuxta prophetae sententiam, interrogatum respondere de lege, ac Domini populo, quia Angelus dicitur eius, annunciare uoluntate, quomodo commissos sibi docebit populos, qui totus ipse in tenebris ignorantia uersatur. Sed facile te credimus in lege Domini fieri posse doctum, si studium secularium literarum, in quibus ad plenum eruditus es, cum amoris desiderio ad sanctarum meditatione conuerteris scripturarum. Nobilissimo enim flores ingenio, cuius acumine subleuatus quicquid uolueris diuinarum institutionum quam facillime amando comprehendes. Cumq; spiritalis uicium cæcitatatis, quod facile quidē potes auxiliante spiritus sancti gratia, euaseris, summopere cauendum tibi est, ne claudicatis opprobrio turpissimo denoteris. Claudus est enim fractoq; pede & manu sacerdos, qui uita & conuersatione ad puritatem Euangelicæ ueritatis non ambulat, nec se bonorum sectatorem operum, coram ouibus sibi commissis exhibere curat. Contra quæ in Exodo legitur: Sacerdotes qui accedunt ad dominum sanctificentur, ne forte percutiam eos. Itumq; scriptura sacerdotibus precipit dicens: Mundamini qui fertis uasa domini. Dupli-
 ceni enim doctrina debent esse ornati sacerdotes Domini, operis uidelicet reformationis, & uerbi sacrae prædicationis, ut bonum quod subditis suis eligendum prædicant, iniquis opera-

*Sacerdotes
 debent doctrina & operibus populo præire.*

Esaiæ. 54.

tionibus non corrumpant. Sanè doctrina ueritatis semper quidē utilis est populo Dei siue bene uiuat is qui docet siue male, in sacerdote tamen sine bonæ cōuersationis exemplo non sufficit, utpote qui bonum quod prædicando commissis sibi populus utiliter proposuit, male uiuendo infructuosum fecit. Propterea nemo, sicut Augustino placet, amplius in Dei nocet Eecklesia, quàm is qui peruerse agens nomen & ordinem affecutus est sacerdotis. Delinquentem namq; hunc redarguere nullus præsumit subditorū, & in exemplum culpa uehementius trahitur, quando uitiosus pro reuerentia ordinis honoratur. Cum ergo ruina populi sint sacerdotis mali, magna nobis cautela prouidendum est, ne quis nostro scandalizatus exemplo in foueam decidat nostri occasione delinquendi. Non te multitudo similium excusabit peccantem, sed fuge potius exempla multorum, nõ

- » pure ad institutionē sacerdotalem cōuersantium: quoniã stultissima cōsolatio est, cum pluribus uelle perire, & nõ magis saluari cum paucis. Multi enim sacerdotes, ut Chrysostomus ait, & pauci sacerdotes. Multi quidem in nomine, & pauci ualde in operatiōe. Videte ergo quomodo sedearis super cathedrã, quia cathedra nõ facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram. Non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Qui benesederit super cathedram honorem accipit ab illa, qui male sederit iniuriam facit cathedræ. In iudicio sedes, siquidem bene uixeris & bene docueris, omnium iudex eris. Si autem bene docueris & male uixeris, tu solius iudex te solum condemnabis. Nam bene uiuendo & bene docendo, & populum quomodo recte debeat uiuere instruis, & quomodo minister sis Domini fidelis ab ipso remunerandus ostendis. Si autem bene uiuis & populum tibi commissum non bene doces, peccasti, quia populum non instituendo perdis, quo pereunte culpa tua, quomodo sacer-

dos sine populo saluaberis? Cum uero male uiues bene doces, formi Deo praescribis, quomodo te debeat condemnare? Quo circa te hortor, Herbene frater charissime, cura quae diligenter, quatenus utroque ualeas ornari decore, quo & bene doceas populum, & recte uiuendo non condemnes. Tres in primis mortales sacerdotum aduersarios, quibus hodie pereunt multi, continuo certamine indicto reuictari quae uiriliter cura, quibus deuis omnem in uoluntate turbam impugnantem facile superabis. Sunt autem tria sacerdotum uicia, quibus rapti complures ad inferos prolabitur, auaritia, superbia, atque luxuria, τῶν ἰσθῶν καὶ κατὰ τὴν. Felix ille sacerdos, qui hoc tempore in uictu se ab his demonibus custodierit, & in uia sacerdotum publica non ambulauerit. Beneficio nostro communi scripsimus amico de his quae circa nos aguntur, quorum ne sis ignarus, exemplar tibi literarum, quas ad eum dedimus his introclusum transmittimus. Rogamus autem ut nobis translationem nostram mysticae theologiae Dionysii cum graeco exemplari, quam tibi ante biennium, cum nobiscum esses in Spanheim commodauimus, remittas. Vale. Ex Colonia octauo die Iulii. 1505.

*Tria uicia
sacerdotum.*

IOAN. TRITE. ABBAS SPAN.

Ioanni Capellerio mathematico S.

SExtra die mensis huius ueni ad Coloniā cum Serenissimo principe Ioachim Marchione Bradēburgensi, quod te latere diutius non uolui, eo quod ueteris amicitiae iura semper inuolat custodieris. Rogamus ergo ut quam primum ad nos uenias in uis comitat⁹ & Iyra, quam & locus nobis est oportun⁹, & tempus ad philosophandum nostrumque institutum prosequendum iatis admodum copiosum. Non operiaris sextile Saturni melancholizantis, qui eo die quo nos Agrippinā intrauimus

non satis faulste præterit, finiftri pedis nobis tumore inficido. Quam diu fimus hic manfuri, nobis incertum eft: propterea moras deprime, & ueni quæ intotius, quia multus ad te nobis fermo fe ingerit proferendus. Vale. Colonia ex hofpicio noftro quod eft in platea quam potoplateam uocant, quoniam uere potatoribus abüdat. Marchionis ad ualuus infignia cõfyderans minime aberrabis. Octaua die mennis Iulii Anno Chriftianorum M. D. V.

IO. TRITE. AB. SPANHEMEN-
fis Iacobo Kymolano Carmelitarum or-
dinis amico. S.

CUm ante paucos dies Colonia nauigio ueniffem, audiui te iftic in tui ordinis effe conuentu, de quo fubdubitantem me certiozem hodie reddidit Iacobus nofter de Mafeck medicinæ doctor, à nobis ad prandiu inuitatus. Mox epulis de menfa remotis calanum poftulauit & chartam, tibiq; literas fcripfi quas mitto, non ualens differre ulterius tui defyderium. Voluntus itaq; & precamur obnixius, ut craftino mane ad nos uenias nobifcum pranfurus, jo tumq; diem conceffurus difputationibus noftris. Aderit nemo qui nos impediatur: folus fum enim cum familiaribus meis, & unico Marchionis Brandenburgensis neceffario mathematico, homine fane per quam humano. Nihil te moref quin uenias. Hofpitiu huius famuli mei relatione agnofces. Vale. Ex ipfa domo manfionis noftræ in Colonia hodie nona die mennis Iulii. Anno Chriftianorum 1505.

IOAN. TRITE. ABBAS SPAN.
opt. Parri & ami. Gerlaco de Breitbach mona-
fterii Tuitiensis Abbati Salutem.

 Va mihi fortuna, ne dicam hominum peruersa te-
meritas fabricauerit aduersa, te penitus latere non
potest. In omnē quippe terram fama diuulgata est,
Tritemium abbatem extra suum cōuersari cōenobium, quan-
quam non omnibus aequae nota sit causa, sed multi uarios hinc
minime ueros circumferunt in uulgo rumores. Cum ergo non
procul constituti simus ab inuicem, tu quidem in Tuitio san-
ctissimo illo cōenobio tuo, ego uero Coloniae in hospicio mihi
à principe, cuius occasione adueni, disposito, quatenus te faciā
de rebus nostris certio rem, ad me crastino uenias, prāsurus no-
bis cum de mensa Serenissimi principis Ioachim Brandēbur-
gensium Marchionis, cuius munificētia sumus copiose proui-
si, epulaturus. Ego quidē ad te uenire duplici occasione prohi-
beor: altera ratiōe memorati principis, cui deesse nō possum;
altera propter sinistri cruris pedisq; inflationem, quae mihi om-
nem discurrendi facultatem interdicit. In descēsu meo per
Renum nauigio, quinq; apud Reuerēdissimum archiepiscopum
Coloniensem Hermannū diebus in Bunna quieui, qui suis
nos expensis releuauit de hospicio, & munere gratisimo do-
nauit, tuiq; mentionem saepius inter loquendum habuimus,
sicuti audies cum ueneris, in optimā de te aestimationem. Quo-
sim in hospicio, harum tibi nuncius literarum faciet manife-
stam. Vale pater optime. Ex Colonia 10. die mensis Iulii An-
no Christianorum M. D. V.

IOAN. TRIT. ABBAS SPAN-
hemensis Iacobo de Maček physico uirōq; sa-
pienti & amico salutem.

 Iisti nobis hesternō uesperī munus certe gratisimū,
Kyrani uidelicet libros, antiquo atq; pulcherrimo
charactere pergamento inscriptos, quos tota Ger-

*Pecunia est
omniū malo-
rum causa.*

mania penè quæretes, nusquam integros reperire potuimus. Gratias tibi habemus ingentes, agemusq; si unquam nobis licuerit quam maximas, pro hac tua in nos humanitate. Amplius enim tali nos munere honorasti, quam si multam nobis obtulisses pecuniã, propterea q̄ lectio tanti auctoris ad intellectus nostri perfectionem aliquantulum nobis conducere p̄t, pecunia uero nihil. Pecunia facile consumit, sapientia uero in intellectum nostrum illuminans nullũ patitur detrimentum. Quid enim philosopho Christi Iesu religionẽ professõ, & ad paradisi diuitias per inopiam tendenti pecuniæ huius mundi conducant, quæ omnium & malorũ & scelerum hominibus sunt causæ? Cum labore namq; pecunia, & animæ periculo nõ paruo acquiritur, acquisita cum timore seruatur, & sæpe cum dolore mentis grauissimo amittitur. Adde q̄ Satyricus non imprudenter de hominibus auaris cantauit dicens

Interea pleno dum turget sacculus ore,

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit

Et minus hanc optat qui non habet opem.

Et forsitan cõtemnimus eo facilius, quo minus habemus, haberemus etiam si non contemneremus. Quare autẽ contemnimus? Quia non possumus esse diuisi. Nostra enim philosophia non partem sed totum hominem requirit. A uaritia uero & immensus amor habendi, adeo sapientiæ contrariane, ut quem semel possidere particulariter cõperint, liberum non sinant amplius, sed totum suæ subdant inquietissimæ tyrannidi. Mens in uno quoq; una, quæ duobus cõtrariis non p̄t peruia esse amoribus, Dño & saluatore nostro Iesu Christo in sacro testante Euangelio. οὐδεις δύναται δις κρείσσει δουλεύειν. ἢ τὸ θεὸν ἀγαπήσει, ἢ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει. ἢ ἐνός ἀνδρὸς ἐστί, ἢ τῶν ἑτέρων καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν ἢ μαμωνᾷ. *Erin alio loco.*

*Auaria Sa-
tan quærit
noceat homi-
nibus.
Math. 6.*

loco. Videte, inquit, & caute ab omni auaritia, quia non in a
bundantia cuiusq̄ uita ei⁹ est ex his q̄ possidet. Et i Euāgelio κα
τὰ Marcū. Filii, q̄ difficile est cōfid. ntes in pecunis in reg
nū dei introire. Facilius est camelū p forame acus trāsire, quā
diuitē intrate in regnū cœlogē. Doctissimus etiā pceptor no
ster Christophilus, cōtra auaritiā nos uolēs esse munitos, dicit.
Radix oīm malogē est cupiditas, quā quidā appetentes erra
uerūt à fide, & inseruerūt se doloribus multis. Tu aut̄ o homo
dei hæc fuge: Nihil intulimus in hunc mundū, haud dubium
quia nec auferre aliquid hinc possumus. Habentes ergo ali
menta, & quibus tegamur uestimenta, his contenti simus.
Nā qui uolūt diuites fieri, incidunt in tentationē & in laqueū
diaboli, in multa q̄ desyderia inutilia & nociua, q̄ mergūt ho
mines in interitū & perditionē. Qui eī pecuniæ seruit, & præ
sentiū cōpedibus malogē constringit, & futuris malis perpetu
isq̄ parat. Difficile nāq̄ est diuitias habentē nō apponere cor,
nō amplius cupere, nō anxari, non ex opinione inopiæ acqui
tēdi cupidineq̄ semp torqueri, & interdū humanæ societatis
nō uiolare cōstantiā. Phocylidis pcepta phis custodiēda sunt
q̄bus & menti trāquillitas, & iuri generis cōseruat cōmunitas.

Marci 16.

1. Timo. 6.

Phocylidis
pcepta de
fugēda auar
ritia.

πλοῦτον ἔχων σὴν χεῖρα πεινιτέουσι ὄρεξον

ἦν σοὶ ἔδωκεν θεὸς τούτων χεῖρσιν παράχῃ

ἔστω κοινὸς ἅπασιν ὁ εἶος καὶ ὁμόφωνα πάντα

33

33

Auaritiam quoq̄ omnium causam malorum & aurū grauiter
satis detestans, post pauca sententiam talem subiungit.

ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἀπάσης.

χρυσὸς ἀεὶ λόλος ἔστι καὶ ἀεργὸς ἀνθρώποις

χρυσὸς κακῶν ἀρχηγέ, εὐφροδρε πάντα χελέπω

εἰδὲ σέ μὴ θνητοῖσι ληνέσθαι, πῆμα ποθεινόν.

σοῦ ἄρ' ἔκητι μάχαι τὲ ληνλασίου τε φόνοιτε

ἔχρα δὲ τέκνα γυνεῦσι, ἀλελφειοὶ τὲ βινάμοις

33

33

33

33

33

Λοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάλαδοι, προδόται, προπετεῖς, πετρωμένοι, φιλήδονοι μάλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν δισεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῶς ἠρημμένοι, καὶ τούτους ἀποτρέψου. καὶ τὰ λείπῃ. Quemadmodum hodie pars maior Christianorū præscriptis passionibus ubiq; laxauerit habenas, nullus nostrum inter homines uel mediocriter conuersatus ignorat: & maxime uidemus auariciam, quæ idolorum est seruitus, totū penè genus infecisse humanum, eosq; si dicere fas est, qui ex p̄minentia dignitatis diuitiarū præ cæteris deberent esse cōtemptores. Vnde paucissimi hodie uel propter Dei amorem ad sacerdotium, uel propter sapientiæ desiderium ad studia se conferunt literarum: quin potius quod nimium est dolendum, in utroq; commodum temporale à pluribus quaeritur, honores mundani & diuitiæ, plusquam Dei reuerentia cogitantur, ut ad literam propheta uideatur impleri, qua dictum est: Et erit sicut populus sic sacerdos. Hinc sacerdotii contemptus oritur, & sermo domini tota die blasphematur. Cuius em̄ sacerdotis uita despicitur, quid mirum si doctrina eius ab imperito populo contemnat? Huic sanctus Christophilus malam recte impropers uitam dixisse monstratur: qui alios doces te ipsum non doces? Dominus autem noster Iesus Christus formam nobis præscripsit doctrinæ, de quo sanctus Euangelista Lucas refert in principio Actorum Apostolicorum dicens: quæ cepit Iesus facere & docere, usq; in diem qua præcipiens apostolis per spiritum sanctum quos elegit, assumptus est. Vnde & sanctus Ambrosius dicit: ante uita quàm doctrina querenda est. Vita bona sine doctrina gratiam habet: doctrina uero sine uita integritatem non habet. Docere enim & nō facere, Chrysostomo teste, non solum lacri nihil, sed & damni plurimum confert. Grandis enim condemnatio est, com

Osca. 4

Roma. 2

Sacerdotes
debent facere
et docere

Mat. 79.

ponenti quidem sermonem suum, uitam uero suam & opera turpiter negligentem. In primis igitur doctrinae uita confirmetur sancta, ne cui dicatur illud in sacro scriptum Euangelio. Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, & sic poteris uidere festucam in oculo fratris tui haerentem. Sed nos, o Iacobe, dimissa multitudine non recte philosophantium, studia nostra conferamus ad ueram philosophiam, quae in cognitione & amore ueritatis summæ consistit, pro cuius affectatione sanctissima neque auro indigemus neque pecunia, sed mentis duntaxat purioris tranquillitate, cum desiderio diuini amoris, & obseruantia mandatorum Dei, in omni mansuetudine & patientia longanimitatis. Vale nosque saepius inuisere non negligas ne otio consumamur. Coloniae ex nostro hospitio 12. die Iulii. Anno Christianorum 1505.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΤΡΙΤΗΜΙΟΣ ΑΒΒΑ

Ἐφ' Ἰωάννι Καπελλεῖφ Φιλοτάτφ

χαίρειν.

Θαυμάζω σὲ εἶρα χεῖ χροῖφ προκόψαι ἐν τοῖς ἑλληστικῶς λόγοις. ἀλλ' οἶδα μὲν ὅτι πρὸς εὐμανθάνειν μόνον σου λευέειδαι τὴν σου λησιν ἀπαιτῆτι. Θέλημα ἐέβκιον πάντε λῶσ πανταχοῦ λέγρον ἀναγκῶν. προσήκει μὲν ἤ καὶ χεῖ, Ἐ παντε λῶσ ἀναγκῶν, εἰν σου λόμῆρον τι ποιεῖν ἐν εὐμανθάνειν ἐαυτὸν ἀπαντα πάντως δοῦναι ταῖς τῶν λόγρον σου δαῖσ ἐγγραμμάτων, καὶ οὐδ' ἀπολείπειν ἐαυτοῦ εὐόπουσ. οὗτ' δὲ δ' ἦλον, καὶ δοκιμῶσ δεῖται μηδὲ μιᾶσ. Οἶδας μὲν ἤ τὰ τῶν ἀυθρώπων θελήματα καθεκῆσιν ὄραν ἀλλοια καὶ μεταβολικὰ. ἀληθῶσ εἶν ἡ παροιμία ἐν εὐεουκολικῶ πρὸ ἀεργλίου γραφθεῖσα: μή πάντα δυνάμια πάντου, ἀλλὰ δύναμισ ἡμῶν εἶν εἰσ θεοσ ὁ πατήρ, εἰσ οὐτὰ πάντα, Ἐ εἰσ κύειοσ ἡσούσ χριστοσ εἰσ οὐτὰ πάντα. ὡσ εἶπεν. ἰδοὺ λέεισκα ἡμῶν εἰσ ἡσούσ

Εἰσεῖο.

ζουσίαν το πατεῖν ἐπάνω ὀφείων, Ἐσκορπίων, Ἐὐὴ πᾶσαν λό
 ναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. ταύτην τὴν δύνα-
 μιν Ἐτὴν ζουσίαν λαβὼν ὁ χριστόφιλος Παῦλος ἔλεγεν. μίμηταί *1 Corin. 10*
 μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ χριστῷ. ἐμοὶ ἤ ὁ κόσμος ἔσαύρωται,
 καὶ γὰρ ἔσθ' ὁ κόσμος. Ἐχ' ὅσα μὴ πνεύματι ποδε πατῶμεν, Ἐ ἐπιθυ-
 μίαν ἄρκος οὐ μὴ τελέσωμεν. Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐν
 ἔσθ' ἀγίῳ θναγγελίῳ ἔλεγεν. Ὁ πατέρων πατέρα ἡ μητέρα ἕως ἐμέ, *Mat. 10*
 οὐκ ἔστι μοῦ ἄξιός. καὶ ὁ πατέρων ἡ θυγατέρα ἕως ἐμέ, οὐκ ἔστι μοῦ
 ἄξιός. Ἐ ὅς οὐ λαμβάνει, ἐν σαύρον αὐτοῦ Ἐ ἀκολοθεῖ ὀπίσω μου,
 οὐκ ἔστι μοῦ ἄξιός. Ἐ ὅσις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἕως ἀρχου-
 σι αὐτοῦ, οὐ δύναται μοῦ εἶν' μαθητής. ὁ εἰς θελῶν γενέσθαι μα-
 τητής καὶ ἄξιός αὐτοῦ θύρεθῆναι, Ἐ δύναμιν πρὸς αὐτοῦ λαβεῖν κα-
 τὰ τῶν πνευμάτων τῶσ πονηρίας, χωρίζει ἑαυτὸν πᾶσης ἄρκι-
 κῆς χέσεως, Ἐ γυμνοῖ ἑαυτὸν πᾶσης ὑλικῆς προσωαθείας, καὶ οὐ-
 τὸς πρὸς τοὺς ἀορατοὺς ἐχθροὺς ἕως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀγνίζεταί.
 Τὸν πόνον μὴ φοβοῦ, ὅτι ἀπὲρ πόνου καὶ καμάτου οὐδὲν ἔργον
 ἀκολον Ἐ ὄνομα σὸν καταρδοῦται. γραφθὲν ἤν' ἐν τῇ γρα-
 φῇ ἀγία. Ἐχ' ἐν τοῦ προσωποῦ σου ἰδρῶτα ἀπολαύ-
 σεις τοῦ ἄρτου σου ἀνθρώπε. Ἀλλ' ἔχε με ἄξιον
 συγγνώμης, ὅτι μὴ φίλω σέ σφόδρα. ἔρρωσο.

γέγραφα ἐν Κωλονία τῷ μηνὸς πιανε
 τῶν τῆ β. ἡμέρα. ἔτει τῶν
 χριστιανῶν χιλιοσῶ πεντα
 κοσιοσῶ πέμπτῳ. Ἐ σὸ
 μὴ ἔρρωσο πάλιν ἐ
 μοῦ μνήμων.

EPISTOLAE FAMILIARES. 44

IOAN. TRITE. ABBAS SPANHE.

Rogatio Sycambro fratri chariff. S.

Atisfacturus tuo desyderio, quod prius quam Neometim exirem te rogante promisi, amantissime Sycamber, quam habuerim in nauigando fortunam, & quod hic agatur publice scriptis tibi meis breuiter uolui aperire. Neometim 25. die mensis Iunii cum magistro Narcisso ex Parisio nuper ad me misso, & quibusdam aliis familiaribus nostris extui, eodemque uespere Mogūciacum uesti curribus intrauimus. Post die conscensa naui, prosperoque nauigantes uento Renū sulcantes descendimus, & prima die mensis Iulii Bunnā applicuimus. Erat autem uigilia solemnissima uisitationis beatissime Dei genitricis, semper uirginis Mariae. Ibi aduentum serenissimi principis Ioachim Brandenburgensium Marchionis biduo expectauimus: Interea copiosissime in omnibus prouisi munificentia Reuerendissimi Colonensium Archiepiscopi Hermāni. Tertia uero die mensis Iulii circa solis occasum uenit etiam ipse princeps quem expectabamus, cum sexaginta equitibus, quem archiepiscopus honorifice suscipiens triduo secum detinuit. Sexta die mane ipsius mensis Bunnam exeuntes, circa horam decimam ad Coloniam uenimus. Et nunc sumus hic nullam recessus nostri certitudinem habentes. Fama est non uulgaris, Regem nostrum expeditionem meditari, auxiliūque non defuturū in tuos Sycābros. Continui habentur inter Principes coram Rege tractatus pro reformanda pace & concordia inter principem nostrum Philippum Comitem Palatinū, & reliquos ab eo dissentientes. Macharius abbas desolati monasterii Lympurgensis, non sine incōmodo & iactura sumptuum propter communia reipū. negocia, regiam de die in diē praesolatur audientiam, sed nemo est qui desolationi eius subue-

niat. Feci pro eo uerbū ad principem meum serenissimū Marchionē, per quem ut confidimus in breui obtinebit à regia maiestate quā preestolatur audientiam. Si scire uis ea quæ circa me aguntur accipe paucis. Sum hic in hospicio mihi deputato iuxta principē, de cuius ordinatione omnia nobis copiose ministrantur, quæ necessaria sunt. Ad mensam interdū, imo crebri⁹, uoco amicos nostros uiros eruditos atq; philosophos, quorum alloquio & disputatione nihil poterimus habere iucundius. Inter quos extant præcipui Theodericus Vilsenius medicus, mathematicus, & poëta dulcissimus. Iacobus de Maseck medicus & philosophus singularis eruditionis, cum quo mihi bellum & cōtinua decertatio est contra stulticiā inanēsq; alchymistarum spes, qui magna promittunt cum semper nihil habeant ipsi. Iacobus Kymolanus ordinis Carmelitarum ex Gandauo Theologus, amœni & dulcis ingenii homo, qui generalis magistri suæ religionis de Anglia expectat aduentum, cum quo suauis mihi cōuersatio est. Georgius Sibuthus, poëta nouiter manib⁹ regis hic laureatus, iuuenis quidē sed ingenio sus. Ioānes Capellerius uicecomes Regiæ uillæ, philosophus & mathematicus Parisiensis, eruditus & profundæ speculationis, de cui⁹ ingenii uua citate admiratur multi doctissimi uiri. Tempore breui paucisq; diebus Græcæ noticiam linguæ magna didicit ex parte, legit pfecte, cōpetenter intelligit, elegantemq; scribit characterem. Sex mensium uix spatio Græcus discipulus, & multorum euasit præceptor: nam plures ad me Græcas nō inelegantes scripsit epistolas. Cum his eruditissimis uiris iucunda nobis conuersatio est, & de uariis scripturarum locis inquisitio cōtinua. Utinam te nobis comitem itineris habere licuisset, quo ingenio tuo amantissimos tui hospites nostros sui cōtingeret. Misimus hunc famulum nostrum pro quibus-

*Theodericum
Vilsenius.
Iacobus de
Maseck.*

Iacobus Kymolanus.

*Georgius
Sibuthus.*

Ioannes Capellerius.

dam negociis ad Neometini & Sebach, cum quo siquid uoles ad nos scribere, quàm certissime poteris. Mox enim ad nos reuersurus est Colonia. Vale mi frater, & Deum ora pro nobis. E Colonia 12. die mēsis Iulii. Anno Christianog. M.D.V.

IOAN. TRITE. ABBAS SPAN.

dilectissimæ in Christo filæ Richmodi, abbatissæ monasterii in Sebach, synceram in Domino charitatem.

Vam primum mihi loquendi facultas cum Archiepiscopo Coloniensiu data fuit, quod secunda mensis Iulii die in Bunna cōtigit, causam patrimonii tui, quam habes cum Guilhelmo milite de Horst fratre tuo in medium proposui, consilium simul & auxilium postulau. Qui posteaquā bonam ualetudinem ex me tuam audiuit, cōgratulus est, omnemq; operā adhibiturū suā promisit, ut aliquid paternæ substantiæ quantū fuerit possibile cōsequaris. Verum cum nihil fieri possit, nisi frater tuus fuerit in presentia cōstitutus, rem omnē in Coloniā distulimus, quō uenturum sperabamus. Et quia cōparuit minime, cōsiliū est principis, ut aliquē in Colonia per literas procuratorē constituas, qui causam oportune coram eo sollicitet, fratre aliquando, quod sæpe fieri cōsuevit, hic in Colonia personaliter cōstituto. Non est mihi dubium, quin archiepiscopus amore tui omnē facturus est in causa diligentia quam pollicetur. Constituas itaq; coram scriba iurato quē uolueris in Colonia procuratorem causæ quem iudicaueris idoneum, nobisq; mittas cum presentium latore procuratorū. Hesterno die in monasterio tuo Machabeorum inuitatus à magistra prandium habui, & causam tuā magistro Helix proposui, qui & ipse cooperaturum se pro uiribus uoluntarie promisit. Is mihi unā cū magistro Gisberto uideretur nō inuitis

inutilis causa patronus eligendus. Salutant te magistra coenobii, & soror Margareta de Dauerkhusen, Priorissa quondam in Sebach, ceteraque sorores tui amatissimae omnes. Literas ad te scribendas differunt usque ad meum de Colonia recessum. Demeo statu & ualetudine famulus iste meus certiore te faciet. Vale Christi deuotissima uirgo, nostri memor in sanctis orationibus tuis. E Colonia 16. die Iulii. Anno. M. D. V.

IOAN. TRITE. ABBAS SPAN-
hemensis Ioanni Gryposio Artopceo ciui
Stauropolitano amico chariff. salutem.

 Voniam uerum te nobis amicum semper exhibuisti Ioannes dulcissime, iuxta illud uiri sapientis: omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustiis comprobatur, in finem perseuerare contendis. Literis enim nos tuis non minus ornatis quam dulcissimis quasi deiectos animo, propter eam quam in nos aemuli suscitauere contumeliam, amicissime consolaris: te quoque nobis corpore & substantia nunquam pro uiribus defuturum promittis. Et quamuis animum nostrum penetrauerit nulla deiectio, utpote qui spes nostras in tutiora locauerimus, omnes fortunae sauiantis impetus patienter ferre pro spe mercedis futurae instituti, tibi tamen gratias ingentes habemus, qui uerae amicitiae iura in uoluptate custodis. Haec est enim perfectae amicitiae integritas, quae non ex comodo lucri rei temporalis capit exordium, sed in Christi amore fundata uirtutis a qualitate constat. Multorum est falsis ornatus fucata & bestialis amicitia, qui felicitatis tempore pleni adulatione circumsirepunt, & in hora necessitatis nullus eorum comparat. Diuitiae nanque, testante rege sapientissimo

Que uera
amicitia, &
qua fucata.

Prover. 16.

Salomone, addunt amicos plurimos: à paupere autem, & illi quos habuit, separabuntur. Fratres enim hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo. Sed qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem dei derelinquit. Non est vera amicitia quæ deserit amicum in necessitate constitutum. Vera autem iuxta diuum Hieronymum illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpanis adulatio, sed Dei timor & diuinarum scripturarum studia conciliant. In amicis enim non res quaeritur sed bona uoluntas, quia & substantia sæpe à non amicis præbetur: uoluntatem uero bonâ sola charitas amicitia tribuit. Eadê namque uelle & eadê nolle inter pares & bonos firma amicitia est, quæ ubi manet nil facile creditur, nil facile recipitur, ut Chrysostrmus ait, quod dissidium possit operari. Si uero semel inimicitia occupauerint animos, omnia quæ sunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita recipiuntur, ut ad maiores proficiant inimicitias. Rara est hodie inter mortales amicitia uera, propterea quod priuatum bonum utilitati præfertur communi, nec possunt esse in amicitia fideles, quos munus non gratia copulauit, quæ mox ut amplius non acceperint *ὁμοφύγοι* homines, omnem deserunt charitatem. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eodem suspensio dissoluitur. Vera est igitur amicitia illa quæ nihil quaerit ex rebus amati, nisi solam beneuolentiam, scilicet ut gratis amet amantem. Aequalitas nempe animorum amicitiam conciliat, non ambitio rerum, ut sit amicus in amico per beneuolentiam quasi alter idem seu anima una, sicut Aristoteles dicebat, in duobus corporibus habitans. Cum ergo non possit esse uera inter mortales amicitia, nisi conglutinetur eam inter amantes uera charitas, quæ prohi pudor nostris nimium est

Vera amicitia quæ rara.

rara temporibus, magna in cōparandis amicis diligentia opus est, ne incōsulte amemus, quem postea contingit odisse. Quo circa uir quidam sapiens inter mortales ueræ precii amicitiae magnificens dicebat: Amico fideli nulla est cōparatio, quā amicus fidelis protectio fortis: qui talem inuenit, thesaurū certe preciosum inuenit. Et Menander hoc ipsum cōfirmans dicit.

Ἐν τοῖς ᾄδεινοις χρημάτων κρείττω φίλος

φίλος ἔχει νόμιζε θεαυροῦς ἔχει

In aduersis autem pecuniis est præstantior amicus.

Amicos habens existima te thesauros habere.

Quam sint rari fideles amici quotidie omnes experimur, qui in prosperitate multos, neminem uero in alea fortunæ mutata reperimus, sicut & ipse Menander dixit.

Ἐύχου δ' ἔχειν τικᾶν ἔχεις ἕξεις φίλος

Si fueris diues forsan bene habebis amicos.

Quod etiam Iascius ille testatur poëta in Tristibus dicens:

Donec eris felix in multos numerabis amicos

Tempora si fuerint nubila solus eris.

Sed tu uale nostri fidelis amicus: tempus omnia curat. Ex Colonia die mensis Iulii 16. Anno 1505.

IOAN. TRITE. AB. SPANHEMEN.

Ioanni Capellerio mathematico S.

E Am tibi partem steganographiæ nostræ minoris, cui titulum dedimus græcum ἠλωτῆρα φουρία, id est, linguæ fertilitatem, rescribi fecimus quampridē postalasti a nobis, op⁹ ut scis archanū, hastenus nulli uisum, quod ea mittimus lege quo seruetur occultum. A moré tuum & indeficiens erga literas Græcas studium, cæterasq; philosophiæ mūdianæ scientias non uitupero, sed laudare potius magnisq;

EPISTOLAE FAMILIARES. 50

præconiis efferrem, si hæc omnia rite ordinaueris ad amorem diuinum. Vniuersa enim mortalium studia, quæ non fuerint ad Dei charitatem ordinata, profus uana & omni Christiano contemnenda sunt. Curandum igitur nobis, ut mens nostra propriæ memor salutis nunquam studiis inhaereat mundanis, sed illis utatur potius ad ministerium & seruitutem non continue, sed cum fuerit necessarium duntaxat per uices philosophiæ & sapientiæ spiritualis, per quam in Dei cognitionem amando perducitur, & in amoris dulcedinem cognoscendo roboratur. Mortales sumus & urgentibus naturæ statutis, necessario morimur omnes, hoc solum ferentes nobiscum, quod discendo & studendo in cognitione & amore summi boni creatoris nostri proficimus. Cæterorum uero fructus omnes studiorum, sicut nebula cum labore habito euanescent. Omnis ars humanitas adiuuenta, quæ diuinæ non cohæret scientiæ, licet in hac uita nomen sibi usurpet scientiæ quantumlibet celebrioris, habitumque assequatur demonstratiuum, tam diu potest manere in homine, quam in corpore cum ratione uita. Cessat autem penitus cum moritur homo, & cum cæteris uitæ actionibus expirat. De hac uana scientia mundi sanctus Christophilus dicit in quadam epistola. Siquis existimat se scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. At si quis diligit Deum, hic cognitus est ab illo. Cuius sententiam diuus Bernardus pulchre dilucidans in meditationibus dixit. Vides quod non probat multum scientes, si modum nesciant sciendi. Vides quomodo fructum & utilitatem scientiæ in modo sciendi constituit. Quid ergo dicit, nisi ut scias quo ordine, quo studio,

Omnes scientie ad fidem in Christum referri debent.

1. Cor. 8.

quo

quo fine unumquodque scire oporteat. Quo ordine: ut illud prius quod maturius mouet ad salutem. Quo studio, ut illud ardentius quod mouet uehementius ad amorem. Quo fine, ut non ad inanem gloriam & ostentationem, sed ad tuam aliorumque salutem. Quemadmodum uero non est una omnium ad scientiam properantium intentio, ita nec finis quidem unus. Alii namque multa scire cupiunt eo tantum fine ut sciant, & fructum suæ curiositatis uanum & in nihilo consistentem recipiunt. Alii autem scire uolunt propter commodum temporale, ut uidelicet diuitias honoresque assequantur & dignitates: qui quid aliud quam turpem exercentes quæstum ipso scientiæ sacro nomine penitus censendi sunt indigni. Et quàm multi hodie ad scientiam se in hunc finem conferre reperiuntur. Et sunt non nulli qui scire uolunt ut ipsi ab hominibus sciantur, quorum fructus scientiæ uanitas est. Omnium præscriptorum intentiones ad sciendum reprehensibiles sunt, & finis culpæ ac iudicii rationi obnoxius. Sunt uero alii qui scire cupiunt ut proximis in Christi amore instituant & ædificent ardentius, & horum finis charitas est, & fructus, si uita doctrinæ concordet, aeterna felicitas. Alii autem sunt qui scire uolunt, ut ipsi in lege domini ædificentur, quorum finis prudentia, & merces uitæ debita bonæ sempiternæ beatitudinis retributio. Vides nunc amice quis debeat nostræ finis esse scientiæ, & quemadmodum nos scire oporteat. Cum ergo finis scientiæ speculatiuæ sit ueritas, & practiciæ opus, tantum scimus quantum de cognitione Dei omnipotentis apprehendimus, qui solus est ueritas: tantum uero cognoscimus quantum diligimus. Scientia enim uera & salutaris Dei parit cognitionem,

cognitio amorem, amor frequentiam, frequentia familiaritatem, familiaritas fiduciam, fiducia omnium, quae postulatueris à domino Iesu facile impetratione. Scientia quippe uirtutis cultum praecedit, quia nemo potest fideliter appetere quod ignorat. Cognitio ueri & amor recti certissimè ad felicitatè parant introitum. Praecedit autem sicut diximus amorem cognitio, cum nemo possit amare ueraciter quod penitus ignorat. Propterea dixit ad Patrem in Euangelio dominus Iesus Christus.

Vera cognitio Dei, est cognitio Christi.

Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & què misisti Iesum Christum. Quid nam aliud est illa supercælestis beatorum spirituum amœnitatis fruitio, quàm diuinæ maiestatis cognitio & amor? Salutaris enim scientiæ cognitio annexum sibi habet amorem; nec potest mens intellectualis sempiternæ fruitionis habere consortiū, si aut cognitio fuerit sine amore,

Demoni cognitio.

aut amor sine cognitione. Dæmones quidè mali cognoscunt, sed quia non habent amorè, ad fruitionè quæ ex utroq; & nõ ex altero nascitur solo minime pertingunt. Amorè unius summæ ueritatis philosophi gentiles quidam, & extra Christianismū

Philosophi non cognitio.

positi hodie forsitan multi habere uidentur, sed quia non cognoscunt Patrem uniuersitatis solum uerū Deum, & què misit ille dominum nostrum Iesum Christum, in suis cogitationibus euauerunt, & ad fruitionem summæ bonitatis nequaquã perueniunt. Dicit autem ipse saluator noster Dominus Iesus Christus de illis qui ipsum uenisse in mundum nõ cognoscunt

*Ioannis. 3.
Hebræ. 11.
Fides quàm sit necessaria.*

per fidem in sancto Euangelio. Qui non credit, iam iudicatus est. Et S. Christophilus: Sine fide, inquit, impossibile est placere Deo. Vera enim cognitio ex fide est, & amor ex cognitione. Homo ergo qui nõ habet fidem, non habet cognitionem. Qui autem non habet cognitionem, non habet amorem. Et qui non habet amorem, non potest habere fruitionem. Hoc est enim.

est enim quod ipse Dominus Iesus iam ascensurus in caelum
 suis discipulis reuelauit dicens. Euntes in mundū uniuersum
 praedicate Euangelium omni creaturae. Qui crediderit & bap-
 tizatus fuerit saluus erit, qui uero non crediderit condemna-
 bitur. Prima itaq; ad Deum uia est scientia siue cognitio per fi-
 dem, sine qua nemo saluabit. Ad hanc ueram scientiam o ma-
 thematicae omnes aliae scientiae & studia tua referant, quod ni-
 si feceris, inani & stulto labore cōsumeris. Hæc est scientia ue-
 ra, quæ scientem compunctione & amore afficit nō extollit,
 nec superbientes quos impleuerit sed gementes facit, iuxta il-
 lud uiri sapientis. Qui addit scientiam, addit & dolorem, eo
 quod in multa scientia multa sit indignatio. O nunc igitur amice,
 prouideamus nobis in tempore oportuno, ut studia nostra fa-
 ciamus bona quando tempus habemus, quemadmodum san-
 ctus dicit apostolus. ἰδοὺ ἤρ' νῦν ὁ δεκτὸς χρόνος, ἰδοὺ τῆσ' ἡμετέ-
 ρας σωτηρίας ἡμέρα. αὕτη μὲν ἡμέρα ζωὴν ἀλλήν ἐπιφέρει, καὶ ἄλ-
 λουσ' ἔσποπος ἐισπράττει. νῦν μνηστύτειον, Ἐν τῇ μνηστείᾳ θλίβειν
 τὸ σῶμα καιρὸς, εἰάν δὲ βουλοῖσθε τὸ οὐρανοῖς ἀναβαίνειν, καὶ σὺν
 θεῷ ζῆν τὴν αἰωνίην ζωὴν. ἄλις μέχει τοῖν ἡμαρτήκαμν, ἢ τῆ
 γῆσ' καὶ τοῦ οὐρανοῦ ποιητὴν ἐβλάψαμεν. ἕως ποτὲ ἔσομεν ἡμεῖς
 ταῖσ' ἡμετέροισ' ἁμαρτίαις. ἀνίσωμεν τελευτᾶν ἀνίσωμεν ἕξ
 ἀνομίαις ὡς ἄγαπε ἄλελφε ἰωάννου καπελλέριε, καὶ τοῦ θεοῦ ἱερεῖ
 σὺν ὁμολογησῶμεν τὰ πάντα ἁμαρτήματα ἡμῶν, καὶ ὁ θεὸς συγ-
 γνωμῶν ἡμῖν συγγνώσεται. ἄλλως δ' εἰς ἄθνη καταβησόμεθα,
 καὶ μηδεμία ποτὲ ἐκεῖ ἐσθ' ἀλύτρωσις εἰς αἰῶνα. ἀναγίνωσκε τὸν
 προφητὴν ἠσαΐαν λαλῶντα ἡμῖν. λούσθε, καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέ-
 λεσθε τὰς πνηθείας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
 μου. παύσθε ἀπὸ τῶν πονηρῶν ὑμῶν. μάθε τεκαλὸν ποιεῖν, ἐκζη-
 τήσατε κρίσιν, ῥύσθε ἀδικούμενον, κείνατε ὀρφανόν, Ἐκκαίω-
 σθε χῆραν, Ἐδέυτε, ἢ ἔλαλε χθῶν μὲ λέγει κύριος. Ἐάν ὡσπρ

Mar. ultimo

2. Corinth. 6.

Esaia 1.

- καὶ ἀμωρτία ὑμῶν ὡς φοινικὸν, ὡς χιόνα λθκανῶ. ἐὰν δὲ ὡσπν ὡς
Ioclis 2. κόκκινον, ὡς ἔριον λθκανῶ. Ἐάν θέλετε Ἐἰσκούσαταί μου, τὰ
 ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. Ἐξέβν Ἰωὴλ ὁ κύριος ἔλεγεν. ἐπὶ σφά
 φητε πρὸς με ἕξ ὅλης καρδίας ὑμῶν ἐν νητεία καὶ κλαυθμῶ, Ἐν
 κοπέθ' ἀφ' ἑξέξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν.
Ephē. 6. ἔλεήμων ἦ καὶ οἰκτείρων ὄσιν ὁ κύριος, καὶ μετὰ ἀνδρ' ἰδὶ ταῖς
 κακίαις. Ἐ ὁ χριστός Πάυλος ἀπόστολος ῥῖς ἐφεσίους γράφον
 λέγει. οὐκ ὄσιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρ
 χὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὸν κοσμοκράτορα τοῦ σκότους ἡ
 αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρα
 νίοις. Ἐ ἔξ' ὄσ' μὴ λέγει ὁ μακάριος τῶν ἀποστόλων ἀρχὸς ὁ πέ
i. Pet. 5. ρος. ἀδελφοὶ νήθεθε καὶ γρηγορήσατε, ὅτι ἀντίδικος ὑμῶν διάβο
 λος, ὡς λέων ὠρώμενος περιπατεῖ ζῆτων τίνα καταπίη, ὡ αἰτί
 σκητε ἐν πίστῃ. ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐν τῷ ἀγίῳ θναγγελίῳ
 εἶπεν, γρηγορήτε, καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσελάθητε εἰς πειρασμ'. ὄσ'
Mat. 13. μὴ ἦ ποῖων ὁ χριστός Πάυλος ἀγος ἀπόστολος. Ἐ δὲ φησὶ
Gal. 2. ἐγὼ οὐκέτι, Ἐ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ χριστὸς. ὁ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, τῆ πίστει ζῶ
 τοῦ ἰοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με, Ἐ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ
 ἐμοῦ ἰησοῦς χριστὸς θν λόγητος εἰς αἰῶνα. Magna uero nobis o a
 mīce puritate & sanctitate opus est, si uerae sapientiae fructus cū
 beatissimis Christi apostolis in aeterna cupimus foelicitate ob
 tinere. Dicit enim rursus in quadam epistola S. Christophil⁹
Hebra. 12. Pacem sequamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua
 nemo uidebit Deum. In Leuitico etiam dixit ad Mosen Dñs.
Leui. 19. Loquere ad omnem coetū filiorum Israel, & dices ad eos. San
 cti estote, quia ego sanctus sum dominus Deus uester. Quid
Sanctitas autem sanctitas esse putanda sit, Dionysius Ariopagites in 12.
quid. de diuinis nominibus capite nō tacuit, sanctitas inquit est,
 ut secundum nos loquamur, omni scelere libera perfectaq, &
 penitus incoinquinata mūdicia, Deus noster sanctus est, nos
 autem

atem peccatores & immundi. Cum ergo inter dissimilia nō
 fiat unio, quomodo inter Deum & nos concordia fiet? Au-
 diamus diuinum doctorem sanctum Augustinum. Nullus, in-
 quit, sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc definit
 esse iustus uel sanctus, cum affectu teneat sanctitatē. Dicit em̄
 scriptura. Septies in die cadit iustus & resurget, impii autem
 corruent in malum. Si cadit, inquit Hieronymus, quomodo
 iustus? si iustus quomodo cadit? Sed iusti uocabulum non a-
 mittit, qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non solum
 septies, sed etiam septuagies septies delinquenti, si conuertat̄
 ad pœnitentiam, peccata donantur. Et quamuis nemo fiat
 sanctus uiribus suis, cum non sit uolentis neq; currentis sed mi-
 serentis Dei: uoluntas tamen nostra bona ad nostri sanctifica-
 tionē necessario requiritur, ut Dei gratia in nobis sanctitatē
 operetur. Quoniam quidē sicuti neq; sine muliere uir, neq; si-
 ne uiro mulier ex se hominē procreat, ita nec uolūtas homi-
 nis bona sine gratia Dei, nec sine uoluntate ipsius hominis
 bona diuina miseratio quēquam sanctificat. Liberum arbitriū
 donauit homini Deus, quo habeat uoluntatem in sua potesta-
 te, nō ut bonum à se possit quod uult, sed ut uelit quod posse
 donauerit ipse. Vnde & sacer Christophilus dixit. Velle mihi
 adiacet, perficere autem non inuenio. Cur hoc o diuinorum
 sancte speculator, cum nihil adco bonasufficiat uolūtati sicut
 ipsa sibi? Sed non est inquit uolentis neq; currentis, sed mise-
 rentis Dei. Hanc Pauli sententiam multi carnaliter sapientes
 nō sane intelligūt, propter hoc uel maxime, q̄ subiūxit. Ergo
 cui uult miseretur, & quem uult indurat. Carnalibus nimium
 circumcincti ad faciem cordis uelaminibus turbantur, & ple-
 runq; de miseratione Dei clementissimi desperare uidentur,
 quasi diuina uoluntas nostra sit causa damnationis, & nō po-

*Sancti & in
 si non sunt
 sine peccato*

Rom. 9.

*Liberū arbi-
 triū quate-
 nus homini
 datum sit.*

Romanos. 2.

*Deum nō eā
 causa nostra
 dānationis.*

tius ipsa uoluntas nostra propria, quam illi conformare contempnimus. Quem enim indurat Deus, propriae uoluntatis a uersa demerito indurat: & quem saluat utiq; propriae uoluntatis conuersae bonitate saluat. Tuae uoluntatis est currere, Dei bonitatis est saluare. Non saluabit te gratia, si tua uoluntas fuerit ociosa. Impossibile naq; est bonam non saluari uoluntate. Sed & ipsa donum Dei est, quonia nec uelle bonum nec perficere sine gratia Dei possumus. Deus autem benedictus qui uult omnes homines saluos fieri: misereri nobis, & dare gratia semper quidem paratus est, mens uero nostra carnis nimium delectata comertio, quoties in peccatum auertens se a summo bono prolabitur, toties nubem reatus interponit, qua gratia miserentis Dei alioquin semper prompta, in ea minime operetur. Enim uero quemadmodum ad solem conuersus lunae globus illius splendore luminosus ac lucidus efficitur, & quanto plus appropinquauerit directae oppositioni, tanto magis illustratur. Quod si terra corpus interuenerit, eclipsim mox luna patitur, & in uolutionibus obfuscatur. Sic mens nostra ad deum per uoluntatem bonam & interni desiderium amoris conuersa pulcherrimis atq; dulcissimis gratiarum illustrationibus perfunditur, & in sancto speculationis acumine mirifice roboratur. Mox uero ut peccati nubes intercesserit, se lumen illud inficiens abscondit. Praeoccupatum namq; secularibus siue carnalibus desideriis animum, Dei gratia nequaquam illuminatur. Neq; misceri poterunt uana ueris, aeterna caducis, spiritalia carnalibus, ima summis, impuraq; sanctissimis, caelestia terrenis, ut pariter mens sapiat quae sursum, & quae super terram. Vale Capellerie, scientiisq; insuda salutaribus, quae fructus in caelo promittit, & finis nulli unquam fini obnoxius habet. Iterumq; uale. Ex Colonia 18. die mensis Iulii. Anno 1505.

IOANNIS TRITEMII 57
IOANNES TRITEMIVS IOANNI
Steinemoel presbytero Mechiliniensi S.

 Blata mihi ad te scribendi oportunitas est per hūc uirum tibi & notum & ut afferit singularitate cuiusdam necessitudinis iunctum, qui istinc ad Mechilniam erat transiturus. Scribimus itaq; ut scias, quid nobis de tuo ad nos reditu ordinandum uideatur, ne curras in uanum. In primis ergo notum tibi facimus, q; ratione belli anno circa nos priore sauientis res nostræ collapsæ sunt, & excutiente fortuna grauis in nos æmulatorum exorta inuidia, cui locum dare ad tempus causa persuasit, ut uel ipsi melius deliberent inimici, uel nos amicorum consilio rebus nostris alibi prouideamus. Sumus itaq; ituri in Marchiam Brandenburgensem cum eius serenissimo principe hic iam in conuocatione regia præsentate, qui id multis à nobis uicibus pridem literis & nunciis, nunc autem uerbis coràm desyderauit. Ibi mus autem de nostro penitus reditu incerti, propterea quòd graui nostrorum accepta contumelia nihil minus quàm reuerri ad Spanheim cogitemus, nisi aliter diuina ordinauerit uoluntas, cui semper subiecta & consentiens nostra debet esse infirmitas. Tuum ergo ad Spanheim reditum differas oportet, quousq; audieris nos illò tandè reuersos, nisi forsitan uiam sexaginta miliarium frustra uelis peragere. Vincentii tui rebus propter inquietudinem temporū intendere nequiuimus, nec enim cordi nobis amplius possunt, cum tu uane iactabundus nimiū, ea quæ suscepisti à nobis philpsophiæ secretioris archana, pro turpi lucro, ut facti sumus certi, uenalia circumferas, magnum te esse quempiã arbitrans, pro eo q; Tritemii te possis gloriari fuisse discipulum. Non est hæc uera sapientia uia mi Ioannes, nec tuã decet ætaté spem in uanitate loca

EPISTOLAE FAMILIARES 58

re, & pro uilis a stimulationis precio margaritas proicete por-
 cis. Magna quaedam de nobis praedicas, ut magnus ipse in a-
 stimulatione populi habeatis, & dum uera laudis normam pra-
 tergrederis, graue nobis iniuria facis, uetustissimi oblitus pro
 2, uerbis: Lauda parce, uitupera partius. Displicet nobis tuae lau-
 des uehementissime, quia uituperia sunt potius nostri quam lau-
 dationes. Non enim omnium est hominum archana intelli-
 gere naturae, & in rebus notis praeter commune aliquid latens
 usum eruere. Cum tu uero aliqua de nobis polliceris quae non in-
 telligant ceteri, quid restare credis o senex aliud, nisi quod dictu-
 ri sunt nos aut superstitionibus deditos, aut uanitatibus immer-
 sos. Non ea conditione te a nobis introductum scimus: sed quia tu
 interpositam transgressus es legem aequitatis, quid in maioribus
 faceres nobis fuerit rationabiliter prauidendum. Cessa igitur ab
 his uanitatibus te hortamur, & cogita ministrum te esse Iesu Chri-
 sti ac senio maturum, quem non deceat uanitatibus gloria aucupa-
 ri mortalem. Vale nostri memor ad Deum. Ex Colonia 2a
 die mensis Iulii. Anno Christianorum M. D. V.

IOAN. TRITE. ABBAS SPAN.

Ioanni Brachtio monasterii S. Mathiae S.

CRedo te minime latere, amicorum decus, eam tribula-
 tionem, quam in me suscitauit hostis ille malignus, qui
 inuidiae telo armatus primos de paradiso innocen-
 tia homines eiecit. Me quoque de monasterio meo non quidem in-
 iuratum, sed recordatione iniuriarum uolentem expulit, & menti meae
 nauseam atque horrorem quandam prioris loci, quem tenerrime ama-
 ueram, induxit. Viuo iam hic quadam necessitate curialis, iturus
 propediem cum serenissimo principe Ioachim Brandeburgensi
 Marchione Romani Electore Imperii ad fines Saxonum, & tunc
 de forsitam rediturus: quo interea mota in me aut cesset perse-
 cutio,

cutio, aut si mei absentia sumpserit uires, matura nobis puidem
 tia p̄stet remediū. Dñi em̄ est terra & plenitudo ei⁹, cuius immē
 sa potestas, & penitus inexhaustæ pietatis miseratio, à quo no
 bis ubiq; auxiliū in tpe oportuno affuturū cōfidimus, & de ei⁹
 p̄fectione nullatenus dubitamus. Te aut̄ frater in Christo ama
 te rogamus, ut Deū orare pro nobis in hac maris inquieti cō
 mōtione incessanter digneris, quatenus bonū qđ nostra cōse
 q̄ merita nequeunt, tuis p̄cibus per Dei misericordiā nobis cō
 cedat. Scio em̄ qđ oratio humiliātis se nubes penetrat, & uacua
 nō reuertet̄, saluatore nostro in sacro, p̄mittete Euāgelio. Peti
 te, inquit, & dabit̄ uobis, q̄rite & inuenietis, pulsate & aperiet̄
 uobis. Oīs em̄ qui petit accipit, qui q̄rit inuenit, & pulsanti ape
 riet̄. Nā sicut ap̄t̄us Christi Iacobus dicit: multū ualet oratio iu
 sti assidua. Nec tua, p̄ nobis oratiōe fusa carebis, dicente Papa
 Gregorio. Quisquis p̄ aliis intercedere nitit̄, sibi potius ex cha
 ritate suffragat̄, & p̄ semetipso citius exaudiri meret̄, quāto de
 uotius pro aliis intercedit. Pro se namq; orare, Chrysofomo
 teste necessitatis est, pro aliis aut̄ fraternæ charitatis. Dulcior
 aut̄ ante Deū est oratio, nō quā necessitas transmittit, sed quā
 charitas fraternitatis cōmendat. Et sanctus p̄sul Ambrosius. Si
 pro te rogas tm̄, pro te solus orabis, si aut̄ roges pro oībus, pro
 te quoq; rogabūt oēs. Oratio uero tunc p̄fecta est & facile impe
 trat optatū, ubi causa clamat, & lingua, & cor, & act⁹, & sermo,
 & uita, & cogitatio tota, sicut & Menāder paucis exprimit di
 cens. *ὁ χριστος ἀκούει οὐκ ἀνῆκοντος θεός.* Id est. Iustæ orationis exau
 ditor est deus. Magna aut̄ ille uoce clamat ad Dñm, qui etsi
 lingua taceat, bonis tm̄ operibus perseveranter clamat. Talē
 te cū sciamus oratorē puritate mentis insignē, & uita sanctū, te
 ite atq; iterum rogamus ora pro nobis & Vale. Ex Colonia
 22. die mensis Iulii. Anno Christianorum M. D. V.

Math. 7.
 Lucæ. 11.

Oradnū esse
 pro inuicem.

Rnoldus Bostius Concarnelita quondam tuus: in
 Conuentu tuo Gandensi, uir meo iudicio doctus &
 sanctus, cum te nimirum astronomiae seculariumque lite-
 rarum studiis deditum cerneret dehortari consuevit, & ut ma-
 gis te ad scientiam conferres diuinarum scripturarum, pia sedu-
 litate admonere. Vnde & me literis suis dulcissimis, quarum be-
 neficio ut nosti semper fuit largissimus aliquoties rogauit, quate-
 nus te per epistolam a nimia & curiositate, & uanitate saecula-
 rium studiorum corrigere, & ad ueram sapientiam, quae in sacris
 literis continetur, omni studio prouocare. Verebatur enim uir
 optimus, ne mens tenera lenociniis musarum semel dulciter
 infecta, in delectatione mundanae sapientiae, quae stultitia est co-
 ram Deo, paulatim rueret, unde in nauseam postea, sicut mult-
 is contigit, diuinarum scripturarum perueniret. Ego autem qui
 iusta postulanti miro eius deuinctus amore non poteram ne-
 gare consensum, feci pro uiribus quod hortabatur. Scripsi ad
 te, non me poenitet, prolixam satis epistolam, in qua ut nosti &
 saecularis literaturae scientiam deficiente spiritali sapientia uana,
 & sacrae intelligentiae scripturae sine nocitia philosophiae saecula-
 ris, multimoda ratione ostendi nobis esse difficilem. Tandem
 in fine conclusisse me memini, non plus scientiae mundanae uiro
 claustrali necessarium, neque amplius desiderandum, quam di-
 uinarum scripturarum intelligentia requirit: Nam sicut beatus
 Ambrosius ait: philosophia quae est circa elementa mundi, qua-
 lis est astronomia, magis est falsa quam uera sapientia. Scruta-
 tur enim plagas mundi, & spacia rimatur, quae sibi prodesse ni-
 hil possunt. Vnde etiam sanctus abbas Clareuallis Bernardus
 his pene similia dicit in canticis. Philosophorum uetosa loqua-
 citas

citas non bonus est imber, qui sterilitatem magis intulit terris
 q̄ fertilitatē. Vinū quoq; sapiētiae saecularis inebriat quidē sed
 male, quoniā non aedificat mentē sed inflat, & uias celestis sa-
 pientiae pracludit. Pudet me horum tēporum, in quibus pa-
 dicissima uirgo philosophia nostra celestis, quam graeco uo-
 cabulo theologiā uocamus, usq; adeo quarūdā meretriciarū
 societate uolēta corrumpitur, ut pene nusquā exeat pura, sed
 philosophorū inutilibus, ne dicam uanis deturpata plumis
 potius quā ornata uideatur. Quasi nobis ad studium coele-
 stis doctrinae minus sufficiat Euangeliū Christi, desintq; ad fi-
 dei nostrae cōfirmationem diuinarum testimonia scripturarū,
 ut in omni pene sermone ad Christianos de fide, gentilium sit
 necessē opiniones introducere sapientum. Quantum ad fidei
 Christianae institutionem pertinet, Euāgelium Christi salua-
 toris abunde sufficit: quia sicut diuus Bartholomaeus aposto-
 lus ab Ariopagita Dionysio in theologia mystica introductus
 ait, & latum & magnū est, rursusq; concisum. Magnū est Euan-
 gelium Chr. sti, quia omnem cōtinet disciplinā sapientiae coe-
 lestis: latum est, quoniam quicquid ad confirmationem sacro-
 sanctae fidei Christianorum uidetur necessarium abundantis-
 sime docet: rursusq; concisum, quia nihil cōtinet inutile, nihil
 in eo reperitur superfluum. Hanc Euangeliū Christi sufficien-
 tiam legis & prophetarū uaticinio promissam, doctrina quo-
 que & praedicatione apostolica luculentissime explicatam,
 uetustiores sanctae recordationis integerrimi doctores optime
 intellexerunt, qui in declamandis ad populum sermonibus,
 sacrosanctam Christi doctrinam, promissa quoq; prophetarū,
 & apostolorum sanctiones in mediū prodixerunt. Nostri autē
 cōcionatores maiore in numero, purissimos Dei sermōes Ari-
 stotelicis Iulianisq; intermiscēt opinionibus, crebrius philoso-
 cōcionatores.

*In Ecclesia
 uerbum Dei
 et nō philo-
 sophia doce-
 ri debet.*

*Aristotelici
 cōcionatores.*

phos gētilium q̄ Christi Apostolos allegantes. Pròh pudor, tam celebris facta est uerbi Dei præconibus peripateticorū auctoritas, ut in cathedra Christi crebrius Aristoteles citetur in mediū quàm Paulus aut Petrus sacratissimi principes apostolorū. Quid taliū sermones simplici & indocto Dei populo proficiant, in quibus ad ostentationē totum, ad cōpunctionē uero nihil inducitur? Ad scholas Gymnosophistarū ista meretricula gentiliūque traditiones remittendæ sunt, ut in schola Christi nihil aliud q̄ doctrina Christi pura & immaculata prædicetur. Furfures enim purissimæ farinae cōmiscuit, quisquis hunc prædicandi modum primus adinuenit. Reuolue precor omnium sanctorum patrū sermones ueterum, simul & celebratissimas eorundem homilias, & uide si gentiliū philosophorum furfures inuenias farinae cōmistas Christianæ puritatis. Disquire obsecro quàm diligentissime Origenis, Hippoliti, Cypriani, Hilarii, Gregorii Nazāzeni, Ambrosii, Basili, Chrysostomi, Hieronymi, Maximi, Seueriani, Augustini, Fulgentii, Gregorii papæ, Isidori, Bedæ, Rabani, Albini, Haymonis, Petri Damiani, Anselmi, Bernardi, aliorumq̄ ueterū sanctissimorum patrū homilias atq̄ sermones, & nō inuenies aliud in eis quàm Christi doctrinā ueram, solidā, purā, & ab omni fermētō gētilium traditionū alienā. Non ibi allegat peripateticus ille Aristoteles, nō Porphyrius apostata, nō Plato, non Auerrois, nō Cicero, non deniq̄ ex reliqua cohorte gentiliū quisquā, sed ipsa dūtaxat Dei Patris sapiētia Christus Iesus, ipsiusq̄ summæ ueritatis Apostoli, sancti patriarchæ atq̄ propheta. Indignū plane, meo iudicio gen⁹ docēdi, ut ī schola Christi, quasi predictorū spiritus sancti cōfirmatiōe, illorū audiātur nomina recitari, quorū spiritus absq̄ ambiguitate à Christo penitus sunt alieni. Non enim cognouerūt Dei sapiētia ipsius mūdi sapiētes, & pro

1. Corint. 1.

& propterea in suis uanitatibus turpiter cuanuerunt. Sunt inter Christianos alioquin scioli, qui nimia temeritate presumptuosi, ausint confirmare Socratē philosophū, tā in uita q̄ i morte atq; doctrina, Saluatori nostro praestitisse figurā, cōparationē illius ad Christū faciētes nimis absurdā, proteruā, & Christianis auri- bus nullatenus tolerādā, quasi à cultura idolorū fuerit alienus, qui iā moritur⁹, ut Plato in Phædone meminit, ult. mū uerborū suorū tale dixit. O Crito, Aesculapio gallū debem⁹, quē red- dite, neq; negligatis. Sed esto q; nullus mortalū nouerit con- siliū Domini, neq; per hoc tātorū uirorū certa possit à nobis i mediū afferri dānatio, maxime qui Christi saluatoris nostri na- tiuitatē in carne praecesserūt, quæ sermonū Dei concionatorē impellit necessitas, ut in Ecclesia sancta, quæ Christianorū est schola, uerba gētiliū & Christū ignoratiū philosophorū, cū do- ctina itermisceat summx ueritatis, cū sacra nobis scriptura ad Christianā institutionē uitæ abūde sufficiat, nec opus sit aliūde quicquā mutuari. Stultus autē est omnis p̄dicator, si doctrinā Christi gētiliū dictis philosophorū existimat decorādā, de qua sanctus ppheta cecinit dicēs. Lex Domini imaculata cōuertēs aīas testimoniū Domini fidele sapiēs p̄stās paruulis. Et iterū. Eloquia Domini, cloqa casta, argētū igne examinātū, pbatū terra, purgatū septuplū. Ipse quoq; dñs nr̄ Iesus Christ⁹ in Euā- gelio κατὰ Ioānē dicit: Verba q̄ ego locut⁹ sum uobis, spūs & uita sunt. Quæ ergo cōuētio mortis ad uitā, aut quæ cōparatio lucis ad tenebras? Si uerba Christi spūs sunt & uita, pfecto nō sunt eis uerba nō in Dño mortuorū cōmiscēda. Sed audi qd Fir- mianus dicat Lactāti⁹. Diuina, iquit, eruditio dialecticā, in qua omnis loquēdi rō cōtinet, nō desyderat, qa nō in lingua sed in corde sapiētia est: nec itere est quali utare sermōe ubi res quarū nō uerba. Et nos nō de grāmatico aut oratore, quorū sciētia est

Socrates im-
pie confer-
tur cum Chri-
sto.

Psal. 18.

Psal. 11.

Ioannis 6.

quomodo loqui deceat, sed de sapiēte differimus cuius doctrina est quomodo uiuere oporteat. Quòd si neq; physica illa ratio necessaria est, adhac neq; logica, quia beatū facere nō possunt, restat ut in sola ethica totius philosophiæ uis contineat, ad quam se abiectis omnibus Socrates cōtulisse dicitur, in qua etiā parte quoniā philosophi errauerūt, q. summū bonū cuius cupiēdi gratia generati sunt, nō cōprehēderūt. Apparet ergo falsam esse & inanem omnē philosophiā gentilium, & ob id sacris Christi doctrinis nullatenus cōmiscendam, quia nec instituit ad iusticiæ munera, nec officiū hoīs rationesq; cōfirmat.

Lex & Euāgelium populo proponi debent.

Concionatoris autem in Dei Ecclesia constituti officium est, legem & doctrinam Domini nostri saluatoris Iesu Christi populo fideliter proponere, compunctionem & deuotionē mentibus auditorum inculcare, eosq; ad iusticiæ obseruantiam, & internum Dei amorem totis uiribus inflammare. Hoc autem fieri aliter quàm doctrina Christi non potest, quia sanctus dei spiritus gratiæ suæ dona nō influit, ubi non Christi uerba, sed gentilium stulticiam offendit. Non legimus quempiam nostrorum ex sermone gentilium philosophorū testimoniis cōfirmato, gratiam recepisse spiritus sancti, aut internæ cōpunctionis unquam sensisse suspiria. Sua enim Dei spiritus fecundare semina consuevit non aliena: suos Dei Filius uirtutis infusione confirmat sermones, non philosophorum gentilium uaniloquia. O priscorum sæcula patrum aurea, quando spiritus sanctus per eos sua uerba loquebatur ad populum, non illi propria uel aliena, quia tunc reuera mentibus auditorum gratiam suā contulit, quando sua in eis semina proiecta non gentilium agnouit. Sancti etenim prædicatores, diuini spiritus inspiratione ardentes, uerba ad populum Dei cū humili sinceritate loquebantur ignita, quorum illi ardore succensi ad omnem

Sacri patres predicauerunt etiā legem & Euāgelium.

tus sanctus per eos sua uerba loquebatur ad populum, non illi propria uel aliena, quia tunc reuera mentibus auditorum gratiam suā contulit, quando sua in eis semina proiecta non gentilium agnouit. Sancti etenim prædicatores, diuini spiritus inspiratione ardentes, uerba ad populum Dei cū humili sinceritate loquebantur ignita, quorum illi ardore succensi ad omnem

nem mandatorum Christi obseruantiam uoluntarii reddebantur atq; fortissimi. Verba tūc quidem prædicatorū gratia spiritus ignita, mentes & corda populorū parauere flamman tia, egitq; tū miseratio Dei multa inter Christianos miranda, præstans utrisq; prædicantibus uidelicet simul & audientibus uirtutum oīm incrementa. Ad pœnitentiam subito peccatores conuertebantur, incredibilis gratia compunctionis mentes auditorum imbuit: amor quoq; Dei feruens candensq; dulciter corda omniū incendit, & terrenorū inducens contemptum ad quarumcunq; tolerantiam tribulationum pro Christi amore fortiter armauit. Erat enim sermo doctorū tunc omnium Christianus, simplex, purus & integer, non gentilium opinione scœdatus, non confusa quotarumallegatione cicatricosus, neq; fabulis, & risum mouentibus uerbis interruptus, aut curiosis inutilibusq; cauillationibus turgidus, seu ad uanā æstimationem prædicantium excogitatus. Horum te patrum imitorem esse decet ò Kymolane, qui ueræ amatores sapientie, non suam sed Christi gloriam, & auditorum utilitatem in omnibus quæsiuerunt. Caue imitator fias eorū qui non Christum prædicant modo Christiano, qui uel gloriā quærunt ab hominibus, uel commodum rei temporalis. Ad ueram te philosophiam, quæ Christum dei uirtutem & sapientiam profetur, prædicat, amat, laudat, imitaturq; præcinxisti, in eius oportet fideliter dilectione permanes, ut fructum sempiternæ felicitatis accipere merearis. Venire autem ad ueram sapientiam nequeunt, qui falsam imitantur. Et quæ nam est sapientia falsa, nisi quæ huius mundi amatoribus esse magna uideat? Hæc est sapientia mundi, diuino teste Gregorio, cor machinationibus tegere, sensum uerbis uelare, quæ falsa sunt uera ostendere, quæ uera sunt falsa demonstrare. Hanc qui sciunt, cate-

ros superbiendo despiciunt, hanc qui nesciunt subiecti & timidi ipsam in aliis mirantur. Hæc sibi obsequentibus præcipit bonorum temporalium culmina quærere, adepta temporalis gloriæ uanitate gaudere, malum pro iniuriis reddere, huiusque uitæ commoda uehementius amare. Nostra uero sapientia est, o Kymolane, nil per ostentationem fingere, sensum uerbis aperire, uera ut sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quàm facere, nullam iniuriæ ultionem quærere, pro ueritate cõtumeliam lucrum æstimare. Timor autem Domini, sicut ait scriptura, initium sapientiæ est. Beatus homo qui sapientiam inuenerit ueram, & cui prouidentia affluerit Christiana. Melior est acquisitio eius negociatione auri & argenti. Primi & purissimi fructus eius, quia preciosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur ei nequeunt comparari. Vera etenim sapientia est, cuius mens illustrata fulgoribus, & uerum quod amet intelligit, & bonum amat quod cognoscit. Exemplum sapientiæ à sole captianus, ut inter cognitionem & amorem possimus discernere. Sol non omnes calefacit quibus lucet, & sapientia multos quidem docet quid sit faciendum, non tamen continuo accendit omnes, ut bonum uelint opere adimplere quod nouerunt. Nam sicuti aliud est multas scire diuitias, aliud possidere, neque noticia diuitem facit sed possessio diuitiarum, ita multa scire ac sapienter intelligere non uere sapientem facit, si operum exhibitio non sequatur. Omnis enim sapientia nostra in hoc uno consistit, ut cognoscamus Deum, ipsumque rite colentes super omnia, quia summum est bonum, totis uiribus diligamus. Hæc est philosophia Christianorum, hæc sapientia cetera fidelium, ad quam omnes aliæ scientiæ principaliter sunt referendæ. Hæc est consummata sapientia, quam omnes gentiliū.

gentilium philosophi in tota sua uita quæsiuerunt, nec unquam inuenire, comprehendere, aut tenere potuerunt, quia religionem aut prauam retinuerunt, aut omnem penitus sustulerunt. Quisquis autem huius perfectæ sapientiæ familiaritatem obtinere meruerit, uere sapiens est, eique deinceps quicquid ingenii & laboris poterit libenter impendit: contemptisque omnibus publicis & priuatis actionibus, ad huius se contemplationis studium conuertit. Arbitratur enim nec fallitur certe, multo esse præclarior diuinarum humanarumque rerum inuestigare ac scire rationem, quam perituris struendis opibus, aut uanis accumulandis honoribus inhærere. Quibus rebus, quoniam fragiles terrenæque sunt, & ad solius corporis pertinent cultum, nemo melior effici potest. Neque enim alia sapientia est quam ueritas, in qua tenetur & cernitur summum & incommutabile bonum, quod in nullo est loco, & nusquam deest, quia ubique est totum. Hæc nobis sola philosophandi causa est, beatitudinis desiderium. Est autem mentis nostræ uera beatitudo summi & incommutabilis boni fruitio, quæ ex cognitione & amore ueritatis suboritur. Veram nunc igitur, o Kymolane, quæramus sapientiam, quæ in sola fide Domini nostri IESU CHRISTI formata consistit, sine cuius cognitione & amore nemo beatus euaserit unquam, sicut S. præsul Augustinus in quodam loco dicit: Nam qui sine saluatore salutem uult habere, & sine uera sapientia quæ est Christus, astat se prudentem fieri posse, non sanus sed æger, non sapiens sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & fatuus in tenebris ignoratiæ permanebit. Ad ueram sapientiam Christus uia est, fides itineris dux, custos intemerata humilitas, decor & indumentum omnium terrenorum contemptus. Ad hanc facter nos Christophilus cohortans ait. Nemo se fratres seducat.

*Sola fides in
Christum iu-
stificat.*

1. Cor. 3.

Si quis uideatur inter uos sapiēs esse in hoc saeculo, stultus fiat, ut sit sapiēs. Sapiētia enim huius mundi stultitia est apud Deum, & Dei sapiētia cōtemnitur ab his qui gloriātur in sapiētia uanitatis. Bonus Christianus, amator Dei, contēptor mundi, hostis uiciorum & cultor uirtutū, uere sapiēs est, etiāsi omnē mundi sapiētiā penitus ignoret, cui nihil est alienum, nisi quod uirtuti incōgruum. Quocunq; accesserit sua secum omnia fert, & totus mūdus ei possessio est, quoniā eo toto sicut suo utitur. Me tu nō frāgitur, nec potestate mutatur, nō extollitur prosperis, nec tristibus deprimitur. Vbi enim uera sapiētia, ibi uirtus animi, ibi constātia, ibi fortitudo. Sapiēs in Christi amore fundatus semper idem est, nō minuitur, ut Ambrosius ait, neq; augetur mutationibus rerū, nec ut paruulus fluctuat, ut circūferatur omni uēto doctrinā, sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicans fide. Sapiēs igitur defectus rerum ignorat, & uarios animi nescit affectus, sed fulget sicut sol iusticiā sine macula corā Deo & hominib⁹. Ut uero tales euadamus, o Ky-molane, summa laborādū cura, quoniā maior & miserabilior cura nō est, quā rebus intēdere uanis, terrenis atq; caducis, q̄ animā non solum nihil cōfert boni, sed maximo afficit potius malo. Discamus utilia & necessaria, quorum cognitio beatitudinē repromittit: nec imitemur illos qui necessaria nesciūt, q̄m̄ superflua didicerūt. Vale. Ex Colonia 22. die Iulii. Anno. 1505.

IOAN. TRIT. IOANNI CANTHERIO

Frisio medicinā doctori salutem.

Qvod tibi prospere succedant omnia, ut uero cōgredemur amico, hoc in primis admonentes, quatenus sic trāseas per bona tēporalia, ut nō amittas aeterna. Accepisti uxorem, nō peccasti, sed tamē uēdidisti libertatem. Res enim uxor & philosophādi libertas non se mutuo patiuntur.

untur in homine uno. Scribis enim : uxorem duxi iuueculam,
pulchram, nobile, & optime morigerata. A uis rara mulier pul-
chra, nobilis, & bene morigerata. Et iuxta Euripidē in Medea

ὑπερμεγίστη γίγνεται σωτηρία

“

ὅταν γυνὴ πρὸς ἀνδρα μὴ διχοσάσει.

“

Per maxima, inquit, facta est salus

“

Quando mulier contra uirum non dissentit.

“

Pulchritudo enim mulieribus frequenter consuevit afferre
superbiam, ex qua ortum dissensio & temeritas contra uirorū
imperia sumit, sicuti Menander ait:

“

ὑπερήφανοι πρῶτον ὄντων ὡς αἰα γυνή.

“

Superba res est pulchra mulier. Et alius quidam mu-
lierum importunam temeritatem pulchre notauit dicens:

πάρα γυνὴ χέλος ὄντων, ἔχει δ' ἀγαθὰς δύο ὥρας

“

τὴν μίαν ἐν θαλάμῳ, τὴν μίαν ἐν θανάτῳ.

“

Omnis mulier ira est, habet autem bonas duas horas

“

Alteram in thalamo, & alteram in morte.

“

Id est, unam quando dormit, & aliam quādo mortua iacet,
quia neminem laedit, neminem offendit, nec utitur conuiciis.

Vnde est & illud Menandri,

γυνῆκα θάπτεν κρεῖσσον ὄντων ἢ γαμέω

“

Mulierē inquit, sepelire melius est quā ducere in uxorem.

“

Vnde cum difficilimum sit uxore inuenire bonā, tibi uehe-
mēter cōgaudemus, talē te reperisse, de qua tibi optima quæq;
persuadere possis. Reliquum est, ut sanctus Christophilus ait,
qui habet uxores, tanquā non habentes sint, quia præterit figu-
ra huius mundi, & nihil inter mortales diuturnum. Ea quæ cir-
ca nos anno priore gesta sunt in Repub. mala, nostris absq; du-
bio peccatis exigētibus, tibi breuiter ut poterimus, in quantū
notos tibi cōcernunt siue amicos, intimare operæ precii astu-

Belli Bauarici crudelitatis.

mauimus. Anno Christianorum proxime transacto, uidelicet millesimo quingentesimo quarto, in mēse Maio, multi Germaniae principes iubente Maximiliano Rege nostro cōspirantes aduersum Philippum Comitē Palatinum Bauariaeque ducem, & Romani Electorē imperii, grauisima in rem eius publicam, tam hic in nostro circuitu, quā in Bauaria bella gesserūt. Inter Vuormatiam & Creutzēnach, simul & ab alia parte Reni, quicquid sub ditione fuit Palatini extra ciuitates & castella, Hassonibus in praedam celsit, qui nulli parcētes uillas cum ecclesiis & multis & pulcherrimis pene omnes in circuitu ignibus consumpserunt. Nostri quoque monasterii cortes siue grāgiae meliores, & pene omnes, de quibus omnē substantiā nostrā habere cōsueuimus, aut perierūt, aut Hassonum in cursu penitus desolatae sunt. Maxima ratiōe huius belli sustinuius incōmoda, quibus in ultimā penē cōpulsī sumus egestatē. Monasterium illud insigne Lymphurg, in quo tu quondā docendi munus pegisti, tricesima die mensis Augusti anni praescripti iniectione ignis per satellites Comitis Duroburgii cōbustum est & penitus desolatū. Per cōtinuos enim dies duodecim durauit incēdium, exeuntibus quotidie ministris Duroburgium, & semper nouū, ne quid remaneret ignē supponētibus. Ecclesia cum omnibus altaribus, cāpanis, tabulis, atque picturis funditus exusta est. Et breui cōplectar ut omnia, domus uniuersae cum omnibus structuris eo incendio in fauillam redactae sunt, & praeter lapides nihil omnino remāsit. Abbas hic in Colonia est, qui regis contra Comitem implorat auxilium, sed necdum obtinuit quicquā. Monachi uero eius hinc inde ad diuersa cōnobia propter inopiam dispersi sunt. Rogerius noster adhuc uiuit sanus suoque philosophatur more, cuius monasterium manet integrum, quāuis incommoda quoque suscepit multa. Mei quoque

cenobii fratres, ex eo tempore quo tu nobiscum fuisti, plures
 uita sunt defuncti, quosdā etiam pellente inopia, quam nobis
 tribulatio memorata induxit, ad alia monasteria misimus, ita
 q̄ in loco iam pauci remanserunt. Sed nec mihi pepercit liuor
 hominum impiorum, quē propterea persequuntur, q̄ Palati-
 ni principis ac defensoris mei partibus necessario adhaeserim.
 Sed Dominus Iesus qui nouit omnia priusq̄ fiāt, ipse mihi erit
 adiutor, & non timebo quid faciat mihi homo. Vale sanus. Ex
 Colonia 24. die mensis Iulii. Anno 1505.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI,
 domino & maiori suo Ioanni Tritemio Abbati Span-
 hemēsi, humilis Christi famula Richmodis de
 Hoerft, pauperū sororū Deo famulatiū in
 Sebach ministra inutilis, cū oratio-
 nib⁹ cōtinuis aeternā precā salutē.

AVdio te, pater mihi semper in Christo Reuerende,
 gratiā multorum habere principū, & maxime Do-
 mini Archiepiscopi Coloniensis, quod etiam diu
 antea cognoui, unde cōpulsā necessitate humilima te suppli-
 catiōe precor unā cum sororibus meis uniuersis, ut nostri me-
 mor esse digneris pauperū filiarum tuarū, quas lacte cœlestis
 doctrinæ pascere consueuisti. Duro enim & importabili iugo
 Comitum premimur, & seruitute cōtinua cōtra iusticiā in ulti-
 mā deducimur paupertatē. Duodecim ante hac uicibus in an-
 no tantū & uindemiali tēpore solū currū patri eius cum equis
 tribus mittere ad seruiendū cōsueuimus, nunc autē ad eius im-
 periū, bis aut ter in qualibet pene hebdomada currū à nobis
 cū quatuor equis ad seruiendū exigit, & hoc nostris expēsis, imò
 uolēter cōpellit familiā nostrā carcerē minitās & necē. Diem à
 die nō discernit, nec alicuius festi reuerētiā custodit, sed i con-

fituēdo castello suo circa nos Duroburgio, tā festis q̄ aliis die-
bus indifferēter homines fatigātur simul atq; iumēta. Nam in
festo dominicæ Ascensionis, Pentecostes quoq; Trinitatis, Cor-
poris Christi, dominicis, & cæteris quibuscūq; operarios semp
habet in muris. Nouit paternitas tua nostram paupertatē, & ni-
mis exilē fore substantiā temporālē, qua tantā personarū Deo
famulātium multitudinē diutius alienis grauata seruitiis enu-
trire nequaquā sufficimus, nisi de remedio nobis fuerit prou-
sum. Rogamus ergo flexis in terrā genibus omnes, ut situz ui-
deatur paternitati cōsultum, ad Archiepiscopū Coloniensem
pro nobis loquaris uerbum aliquod bonum, & in utilitatē no-
stram cōducibile, quatenus ipse pro nobis ad Comitē interue-
niat, suaq; intercessione tam graue iugum Pharaonis à nostris
ceruicib⁹ soluere, uel mitigare saltē aliquatenus procuret. Mit-
to cum harum baiulo literarum procuratorium in causa mea
cum fratre, sicuti mihi præcepisti. Tu precor cætera sic ordi-
nare uelis, ut paterna mea hæreditare nō priuer penitus. Vale
feliciter. Data ex Sebach, Anno 1505. Iulii mensis die 24.

IOANNES TRIT. ABBAS SPAN.

Rogero Sycambro fratri dulcis. S.

Die mensis Iulii huius 18. mane circa decimam horā
Serenissimus Monarcha noster Maximilianus Ro-
manorum Rex Coloniā armatus exiit cum princi-
pibus multis, in tuos expeditionē acturus Sycambros. Nauigio
per Renum descēderunt armati omnes, aciē uersus Arnhom
Gelrensiū tuorum oppidum in primis dirigentes, quod re-
gius iam dudum exercitus dura obsidione uallauerat. Erant au-
tem qui cum Rege nauibus descēderant isti principes cum mi-
nisterialibus suis. Ioachim Brandēburgensium Marchio prin-
ceps meus Elector, Fridericus Marchio patruus eius qui mo-
ratur

ratur in Anholtzbach. Lodouicus primogenit9 Philippi Comitit Palatini Bauariæq; ducis, Principis nostri electoris. Fredericus Saxonum dux princeps Elector. Ioannes frater eius Saxonie dux. Georgius dux Saxonie. Itē dux Magnopolitanus: Dux Brunsvicēsis. Dux Luneburgensis. Dux Iuliacēsis. Comes Hassoni, & multi alii principes, duces & comites, quorum nō obseruauī nomina. Venientes ad Arnhom statim oppidani se regi tradiderunt, percussiq; metu Sycambri omnes in deditiōem Regi Maximiliano iurauerunt. Sed & dux ipse Gellersum cōditiones regias acceptauit, & reddita est pax in terra hominibus diutius interrupta. Die uero Iulii 28. reuersus ad Coloniam Rex una cum principibus, eodem quo exierat ordine & apparatu intrauit. Postera die omnes per totam Coloniam pulsabantur campanæ in multam horam, pacis & concordie congratulationis causa. Hæc sunt cum tuis acta Sycambri, quorum te nolui latere seriem. Sunt autē complures qui non credant seruatuos Regi promissa Sycabros, propterea quod sit gens facile iuramēta contemnas, & semper ad noua promptula nimis. Inter Archiepiscopum uero & ciues Colonienſes, adhuc non constat aliqua concordia facta, quāuis pluries fuerit tētata. Hæc sunt Rogeri quæ hac uice nobis scribenda uidebantur. Nos etiam propediem literas ipsas Neometim subsequemur. Vale & ora pro nobis. E Colonia 29. die mensis Iulii Anno Christianorum 1505.

IOAN. TRITE. AB. SPANHEMEN.

Ioanni Capellerio mathematico S.

Miles iam instant mei à Colonia recessus, quo circa si uenire ad nos piget, uale. Hodie mane serenissimus princeps meus Ioachim Marchio Brandenburgensium Coloniam exiuit, per Vuestphaliam & Saxoniam reuer-

furus in sua. Quem ego post triduum subsecuturus sum expeditis prius in Cancellaria regia quibusdam literis & negociis personam meam concernentibus. Rogamus itaque si fieri potest, ut priusquam hinc abeamus, ad huc semel nos inuiset, quatenus nos mutuo ualedicere in charitate fraterna possimus, maxime cum sciamus minime, an deinceps unquam nos mutuo uidebimus in carnali uisione. Sum enim iturus in Marchiam Brandeburgensium, incertus omnino de reditu, propterea uel maxime, quod contumelias aemulorum grauius nimium offensus redire ad Spanheim non facile me sciam posse persuaderi: quamuis si uelle in promptu essent complures, qui has contumelias insigni uindicta uindicarent. Ego uero mihi dudum persuasi preceptis obediendum dominicis, & iniurias non esse uindicandas: quin illud apostolis dictum a Domino Iesu potius imitabor: si uos in una ciuitate persecuti fuerint, fugite in aliam. Maior enim cura nobis habenda est de anima quam de corpore, secundum quam ad imaginem Dei facti sumus. Dicit namque S. Iohannes Episcopus. Si animam negligamus, nec corpus saluare poterimus. Non enim anima pro corpore, sed corpus pro anima factum est. Qui ergo quod primum est negligit, & quod inferius est tollit, utrumque corrumpit. Qui uero ordinem seruat, & quod primum est colit, etiam si negligat quod secundum est, tamen per primi salutem seruabit & secundum. Curadum ergo nobis ut animam habeamus sanam, pulchram & incolumem potius quam corpus. Pulchritudinis autem in facie speciem relucet, a qua totum iudicare hominem consueuimus. Animae uero facies conscientia est. Sicut ergo in conspectu hominum gratiosa est facies pulchra, sic in oculis Dei speciosa est conscientia munda. Valet enim interdum homini pro salute animae mutatio loci, ut facies quae nescientibus ex familiaritate non placuit, in alio loco ex nouitate pulchrior euadat. Plerumque enim cum mutatur locus, mutatur & metis affectus. Et quamquam propria me culpa non moueat.

Matth. 10.

Anima plurius
facienda est
quam corpus.
Pug.

ueat mutare locū, sed inuidia potius aliena, cedo tamē eo libe-
 rius quo minus alicui sum affixus loco. Scio enim ubiq; terrarū
 regnare unū Dominū, sub cuius iheritabo imperio ubicūq; fue-
 ro. Epistolā nostrā amice collaudas, quam tibi ante dies ferme
 duodecim misim⁹, eamq; miris uolēs ornare p̄contis, oraculo
 delapsam A pollinis affeuerasti. Intelligimus te uerbo quidē gē-
 tili nostrū uoluisse denotare Iesum, qui solus cū Patre & sctō spū
 celo p̄sident alto, cuius tā est inmensa dignitas, & incōprehē-
 sibilis maiestas, ut nihil ei queat ex omnibus comparari. Caue
 deinceps, o Capellerie noster amice precamur, ne huic sum-
 mae & inaccessibili maiestati nomen aliud tribuas, quā dare
 Christiana religio cōsueuit. Valde nāq; putamus indignū, pol-
 lita idolorū noīa, quae dei nō fuerūt, summo attribuere Deo,
 & spurcissimis gētiliū uocabulis diuinā cōpellare substantiā. Nus-
 quā reperies in tota serie scripturarū, uerū Deū quē colimus &
 adoramus falsorū sibi nomina desumpsisse deorū, sēq; Iouē aut
 Apollinē, aut ceterarū quicquā appellauisse uanitatū. Non de-
 sunt nobis honestissimā sanctissimāq; in scripturis sacris uoca-
 bula, quibus innominabilē illā, & superdiuinā cū sobrietate pos-
 simus uocib⁹ denotare maiestatem. Non est opus, neq; licet, neq;
 cōuenit, nominibus dæmonū falsorūmq; deorum uocabulis,
 uerā inter nos creatoris uniuersorū exprimere diuinitatem.
 Si recte scripsimus, si dignā laudibus epistolam misimus, uerus
 Deus contulit non A pollo, Iesus Christus dedit, & nō aliunde
 uenit. Scripsimus à ueritate illuminati uera, quib⁹ auocare mē-
 tem tuam cupimus à terrenis, caducis atq; transitoriis, ut ad
 uerā te philosophiā cōferas, quae maxime decet nos Christia-
 nos, per quā solā peruenire poterimus ad aeternā beatitudinis
 felicitatem, quae est summum bonum & ultimus finis creaturæ
 rationalis. Quicquid enim in mundo cernimus corruptibile

Deo nō sumē
 tribuēda im-
 pia deorū gē-
 tiliū appella-
 tiones.

est, quicquid habemus transitoriū est, corpus quoque ipsum quod uiuimus mortale, sola mēs nostra qua uiuimus est immortalis.

» Dixit enim quondā Cenomanensis episcopus. Cuncta sub an-

» cipiti pendēt mortalia casu. Et spōdent propria mobilitate fu-

» gā. Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet. Aut modo

» dum loqueris desinit esse tuum. Denique omnes morimur, sa-

cra testāte scriptura, & quasi a qua in terrā delabimur, quæ am-

plius non reuertitur. Unus enim introitus est omnibus ad ui-

tam, & similis exitus. Memores ergo nos semper esse cōuenit,

quoniā statutū est hominibus mori semel: & quia mors nō tar-

dat, sed quando putatur minime, tunc in foribus adstat. Pro-

pterea Dominus noster Iesus Christus uolens nos ad mortem

semper esse paratos in sancto Euangelio precipit dicens. *Vigi-*

late, quia nescitis qua hora Dominus uester uenturus sit. In eo

nobis statu uiuendum est semper, in quo mori optamus: quoni-

am mala mors putanda non est, quam bona uita precessit.

Neque enim facit malam mortem quod sequitur mortem, sed

uita mala quæ mortem precessit ipsam facit malam. Non ita-

que multum nobis curandum est alioquin. necessitate moritu-

ris, quid accidat ut moriamur, sed hoc ante omnia curandum

potius, ut sic uita ordinetur in operibus bonis uirtutum deco-

rata ornata, quæ mortem non sinat esse malam. Quæuis mors

non possit esse mala, quæ nihil est aliud quæ relictio corporis, de-

positio sarcinæ grauis, & de labore ad requiē uia. Male autē mo-

ri nūquā poterit, qui bene uixit in charitate Domini radicat⁹,

etiāsi ab hominibus aliud de illo fuerit iudicatū. Est autē mors

triplex. Naturæ uidelicet, de qua dixit sanctus Christophilus.

Statutum est hominibus semel mori. Et hæc mors nō est me-

tuenda fortibus, desyderanda potius in Christi philosophia sa-

piētibus, & miseris expectāda. De qua est illud egregie dictum.

Matthæi 24.

*Mortem non
esse malam.*

*Mors est
triplex.*

Hebræo. 9.

θάνατος μὴ εἶναι τέλος τίνος τῆς σκοτεινῆς ἐρεκτῆς ταῖς μάλι
 σα ψυχῆς ἰσχύος. ἄλλοις δὲ λύπῃ, ὧν ἐν περὶ τοῦ πᾶσι ἑαυτῶν φρον
 τίσ. γινόμεθα ἢ ἀθάνατοι. θάνατος μὴ εἶναι ὡς ὅσον πάντων Νιχ
 εἰλοῦσι φιλοσοφούντων, οὐδὲ εἶναι ἄλλο εἶμῃ εἰ τέλος πάντων ἐν
 θάνατοις κακῶν. Mors inquit, est finis cuiusdam tenebrosi carceris,
 maxime animis excellentibus. Aliis autem tristitia, quorum
 in uoluptate cura eorū nunc omnis. Euademus enim immor
 tales. Nam mors, sicut omnes affirmant philosophantes, ni
 hil est aliud nisi finis omnium hic malorū. Secunda est mors
 culpa, de qua scriptum est. Anima quæ peccauerit, ipsa mo
 rietur. Et iterum. Mors peccatorum pessima, quorum & nati
 uitas mala, & uita peior secuta est. Hanc mortem ὁ φιλόσοφος ti
 meamus, quæ non solum corpus interimit, sed animam eter
 nis doloribus transmittit. Tertia uero mors est gratiæ saluta
 ris, quæ secularium interitum aufert uoluptatum, in qua
 non natura sed delicta moriuntur. Hæc est mors salutaris,
 qua in Christo baptizati renascimur, & cum ipso gratiose
 in domino sepelimur. Mors igitur prima cunctis est sapienti
 tibus contemnenda, secunda omnibus est mortalibus detestan
 da, tertia uniuersis est Christianis maxime exoptanda. Illi er
 go miseri sunt, & merito deplorandi, qui morte moriuntur se
 cunda, quos infernus ex hac uita recipit in æternum crucian
 dos, non illi quos aula cœlestis in perpetuū suscipit lætifican
 dos. Preciosa enim in conspectu Domini mors sanctorū eius.
 Et uere preciosa, per quam & laborum finis optatus aderit, da
 turq; uictoriæ conseruatio, & aperitur ianua uitæ & perfectæ se
 curitatis ingressio conceditur. Mortis autem qualitas ex uitæ
 merito dependet, & sicut ipsa uita bona est si cum uirtute uiua
 tur, mala si cum scelere, sic & mors ex præteritis uitæ actibus
 ponderanda. Ita fit, ut si uita in dei amore & cognitione uerita

Psal. 115.

tis transacta sit, mors mala esse non possit, quia translatio est ad immortalitatem. Si aliter uita extitit, malam esse mortem necesse sit, quoniam ad aeterna supplicia transmittit. Mors timenda cunctis qui in lege domini non sapienter ambulantes, terra caelestibus, & caduca protulerunt aeternis. O miseri nos, o infelices, quid necessario faciemus morituri, qui propterea maxime mortem expauescimus communem, quia malorum nobis conscii timemus iudicis sententiam quam offendimus. Oibus enim uita in terra ducentibus necesse est mori. Sed nunc o tu, uel sero tandem cogitantes nos prope iam morituros, uita emendemus, et mortem timentes, ut prius quam ueniat peccatis moriamur. Non enim timebimus mortem carnis, si mortificatis uiciis in amore dei uixerimus per sanctae opera pietatis. Quis nam mortem metuat temporalem, cui pro iusticiae merito uita aeterna promittitur? Mortis tamen nostrae ad finem urgentis uita nunquam debemus obliuisci, quam qui se quotidie recordatur ex necessitate moriturum, facile continet praesentia, & in futurorum speculationem assurgit. Vana enim sunt omnia quae in mundo cernimus, & nihil eorum nobiscum morituri possumus auferre: nec aliter exibimus mundum istum quam intrauimus, nudi, pauperes, egeni, nihil omnino possidentes, praeter id solum quod in carne gessimus, siue bonum sit siue malum, dicente ad Ioannem *χρῆσθαι* dei nuncio. Scribete uti mortui qui in domino moriuntur, quoniam opera eorum sequuntur illos. A modo iam dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis. Caueamus amice ne peiores moriamur quam nati sumus, ne peccatis & sceleribus onusti & deprauati mundum egrediamur, qui sine actuali peccato intrauimus. *διὰ τὸν μὴ λέγει ὁ ἄγιος ἀλλὰ μάξιμος. Ἐπιστέτωμεν εἰς ὄλιγον τῆς καρφίας ἡμῶν. καὶ ἵνα τι ἀποχλύθη ἀδελφοί, καθαρῶς ἔωμεν χρεῖσας οἱ ἀμάρτωλοι, ἀγνίστωμεν τὰς καρφίας ἡμῶν οἱ εἰσέλτοχοι, ταλαπρόστα*
μεν

Apoel. 14.

μεν **Ε**πειθήσωμεν, η κλαύσωμεν δὲ τὰς ἀμάρτίας ἡμῶν. Πανσὼ
 ρῶθα τῶν πονηριῶν ἡμῶν, πισύσωμεν τὰς ἐπαγγελίας **Κ**υρίου. Φέ
 βησωμεν τὰς ἀπειλάς αὐτοῦ. ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ὡς ὅλησ καρ
 λίας. εἴπωμεν ἀδελφοὶ ἡμῶν **Ε** τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς **Ε** βεβηλοσομέ
 νους, ἵνα εἰ ὄνομα κυρίου δόξα εἴη, η ὠφθῆ βύφροσύνη αὐτοῦ, δώμεν συγ
 γράμην ἀλλήλους. δὲ ἀλλήλων περαζόμενοι, ὡς πάντες ἑσὶ κοινου
 ἔχου πολέμουμοι. ἀντισῶμεν τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν, εἰ θεὸν εἰς
 σμμάχια ἐπικαλούμενοι. η φυλατεύωμεν ὡς ἡμῶν τὰ ἀκάθαρτα
 πονηρὰ πνεύματα. ἑσὶ τὰ ζώμεν τὴν σάρκα **Ε** πνεύματι, ἑσὶ
 πάζοντες η δουλαζήντες δὲ πάσης κακοπαθείας. καθαρίσωμεν
 ἡμᾶς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ **Ε**ρκός η πνεύματος, διοχεύωμεν ἀλ
 λήλους εἰς πρῶτον ἀγάπης η καλῶν ἔργων. μὴ φθονήσωμεν ἀλλή
 λους, μηδέ φθονούμενοι ἀγαθῶμεν, συμπαθήσωμεν ἡ μάλλον. η τὰς
 πεποφουσῆς ἀλλήλους ἰασώμεθα. μὴ καταλαλώμεν ἀλλήλους,
 μηδὲ σκόφωμεν ἀλλήλων, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ἀποκαλώμεν
 ἀπὸ ἡμῶν τὴν ἀμέλειαν η τὴν ἔραυμίαν, καὶ εἰσωμεν ἀδελφῶς κατὰ **Τ**
 πιδμάτων τῆς πονηρίας, ἀγανίζόμενοι, η ἔχωμεν παρὰ κληρὸν ἰν
 σὺν χριστῶν δίκαιον πρὸς εἰς πατέρα. η αὐτοῖς ἰλασμός εἰς πρῶτον
 ἡμαρτιῶν ἡμῶν, ὡς χριστὸς φίλος ἔλεγεν ἀποστόλος. η δὲ δώμεν αὐ
 τῶν ἀκαθάρτων κρῖν ὡς ὅλησ ψυχῆσ ἡμῶν. η ἀφίησιν ἡμῖν τὰς ἀμάρ
 τίας ἡμῶν, ὅτι ἐγγὺς κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλούμενοις αὐτὸν ἐν ἀλη
 θεία. θέλημα **Τ** φοβούμενων αὐτὸν ποιήσει, η τῶν δεικνύσων αὐτῶν εἰς κού
 ρην, καὶ σώσει αὐτοῦ. ἡ ὁ μὲν λέγει. θύσον **Ε** θεῶν θυσίαν ἀνέστησ
 η ἀπόδος **Ε** ἑσὶ τὰς θυχὰς σου. η ἐπικάλεισαι με φησὶ ἰν ὁ κύρι
 ος ἐν ἡμέρας θλίψεως σου, η ἔξελοῦμαι σέ, καὶ δόξασίς με, καὶ τὰ
 λοιπὰ. Hanc Maximi patris lucidissimam exhortationem si
 nunquam obliuioni concesserimus, sed tenaciam memoria
 retinentes opere adimplere curauerimus, mortem securi expe
 ctabimus. A biiciamus à nobis, precor, stulticiam perniciosam,
 que spem uitae longioris promittens multos turpiter decepit.

Quotidie senescētes morimur, quotidie una pars uitae nostrae non parua horarum quatuor & uiginti nobis non aduertenti bus minuitur, & uitam nobis diurnā pollicemur. Sicuti ho mines in nauigando siue stent siue sedeant, iaceantue, siue dor miant, siue uigilent, seu aliud quodcunq; faciant, dum nauis pergere non cessat paulatim & quasi non sentientes cum nau ducuntur ad terminum quō fuerat nauigandum: ita & nos ὀ Χαλόςβις, siue uigilantes siue dormientes, siue iacentes siue am bulantes, siue deniq; uolētes, per momenta temporum singu la quotidie ad finem ducimur non cogitantes. Spes nobis pol licemur inanes & deceptione plenas, cū uiuere in annos plu rimos, necessario tamē aliquādo morituri, cogitamus. Quid enim si multo uixerimus tempore, nunquid propterea non moriemur? Inter eum qui triginta uixerit annos, & illum qui centum, postquam idem finis uiuendi aduenit irrefragabilis mortis, dic mihi ὀ Philobie, cuius meliorem credis esse condi tionē? Ambo nati fuerunt ambo uixerūt, licet nō paribus an nis, ambo mortui sunt. An nō legisti senariū Menādri dicētis,

» ὄν ᾧ Χαλεῖ θεός, ἀποθνήσκει νεός.

» Quem enim diligit Deus, moritur iuuenis.

» Mors hoīm foelix (Boetius ait) q̄ se nec dulcibus annis

» Inferit, & mœstis saepe uocata uenit

*Duo sunt
quae mortem
in senibus fa
ciunt acer
bam.*

» Duo sunt quae mortem in senibus frequenter reddunt ex cessu iuuenum infeliciorem. Alterum est q̄ moriens senex gra uiore peccatorū onere proficiscit: iuuenis uero tanto minus peccare potuit, quanto breuiori tempore uixit. Nam, ut Sene ca dicit, inquietam nobis uitam facimus metu mortis, & tan ta est hominum dementia, ut quodam timore mortis cogantur ad mortem. Nihil ergo refert quo tempore moriamur, sed summopere curandū est, ut bene mori cōtingat. Bene autem morie.

moriemur si bene uixerimus, nō secundum carnē ambulātes, sed secundum spiritum. Dicit enim sanctus Apostolus. Πνεύματι περιπατώμεν, ἵνα ἴδωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ θεοῦ οὐ μὴ τελέσωμεν. Spiritu ambulemus, & desideria carnis nō perficiemus. Quocirca desideramus omnia quæ in mundo sunt, nihil plusquā ad sustentationem corporis necessarium est, & hoc ipsum uix extremum querentes, ut liberi & expediti finē nostrum quotidie imminētē expectare ualeamus. Tacitis enim senescimus annis, & nobis etiam crescentibus uita paulatim decrescit. Infantiā amissimus, deinde puericiam, deinde perit etia adulescentia. Iuuentus quoq; uelociter trāsiuit, & quicquid trāsiit uitæ nostræ tēporis, nec ulli certitudo est, nec subsistēdi momentū, quin & hūc ipsum quem agimus diem cū morte diuidimus. Ad quid ergo homines, cum se non ignorent esse mortales, tantopere colligendis perituris diuitiis incumbunt, quas morientes auferre secum non posse sciunt? Natura paucis potest esse contenta, quia medium diligens horret extrema, sicut pulchre prudentiq; in carmine græcus Pallades dixit:

ἡ μέσότης ἴσθ' ἀείσον, ἐπει τὰ μὲν ἀκρὰ πένεσκε

cc

κινδύνης ἐπάγειν, ἔχατα δ' ὑβερνεύουσι.

cc

Mediocritas enim optimū quid, quoniā summa quidē apta sunt pericula inducere, extrema uero cōtameliā habent. Etiamus ergo mētes nostras à cunctis mundi cupiditatibus, & desideramus uia perditionis & fraudis, ut quāto iam annis in senectutem uergentibus appropinquare cernimus illū diē, quo sit necessario ex hac uita migrādum, cogitamus q̄ puri discedamus, q̄ innocētes ad iudicium ueniamus. Nec imitemur illos qui sceleribus affucti, iam deficientibus corporis uiribus, cum se hinc breui transituros recordari debuissent, grauioribus se peccatis

imintergunt, ut qui in iuuentute fuerant lasciuī, senes iam non immerito dicantur furiosi. Excutiat à se omnem colligationē mundi, carnis & diaboli unusquisque, dum sibi licet, dum adest facultas, seque ad Deum tota mente conuertat, ut illum diem securus ualeat expectare, in quo uitam exuet presentem, & aliam assumet. Ante senectutem curet ut bene uiuat: In senectute ut bene moriatur. Vale semper de fine sollicitus. Ex Colonia 31. die Iulii mensis. Anno 1505.

IOANNES TRIT. ABBAS SPAN.

Rogero Sycambro S.

Scias uelini Rogeri charissime, Serenissimum principem Ioachim Brandenburgensium Marchionē precib⁹ obtinuisse à Clarissimo p̄cipe nostro Philippo Comite Palatino, me cōsentiente, ut eum sequar in Marchiam aliquanto ibidem tempore mansurus. Ab annis enim quatuor desyderiū nostri habens, creberrimis me literis & nāciis sollicitauit, cupiens me in suo regno secum aliquādiu habere. Princeps nanque iuuenis est, annum ætatis agens uicissimum secundum, literis competenter institutus, ingenio multum ualens, & qui maximum ad studium literarum habeat affectum. Hactenus autem fieri commode non potuit, ut me tanto absentarem tempore à monasterio meo, sed nunc amulorum inuidia causam dedit, qua me non minus hilariter q̄ libbet absentare quautumlibet possum ire in Marchiam cōsensit, maxime q̄ id ipsum mihi nō solum cōsensit, sed etiam cōsuluit memoratus serenissimus princeps meus Palatinus. Interea fratres mei forsitan experientur, quid eis cōferat absentia nostra utilitatis, quorū in patrē charitas nimium tepuit, dum resistere nobis absētib⁹ temeritati amulorū potuisset & cōtempnit. Quarta die mensis Augusti Coloniā exiimus, & in

vigilia sancti Laurentii martyris Neometim post uesperas in-
 trauiimus. Marchio autē princeps, assignatis nobis pro uatico
 sumptibus & seruitotibus tribus ipsa penultima die mensis Ju-
 lii Coloniam cum suis exiuit, iter agens per Vuestphaliam &
 Saxoniam ad regionem suam. Lympurgensem Abbatem in
 Colonia dimisimus, & fratrem nostrum magistrum Iacobum
 Tritemium cum eo, quem uolebamus potius nobiscum duce-
 re in Marchiam, nisi preces abbatis obstitissent. In causis suis
 contra aduersarium suum Comitem de Lyningen, cuius mi-
 nistri cœnobium Lympurgense ut scis ignibus incenderunt,
 commissarium a regia maiestate obtinuit Iacobum Archiepi-
 scopum Moguntinum, qui partium allegationibus auditis, te-
 stibusque si qui fuerint producti examinatis inter eos non iure
 sed amice tentabit concordiam. Et si quidem res concordare
 poterit, bene res acta est, sin uero nequierit, quod ego magis
 credo, totum ad regem negocium cum actis remittet. Impius
 ille tyrannus Deo & hominibus odibilis Comes, nomine &
 memoria indignus, conscius se incendijs fauissimi negat, sed
 mentitur plane, quoniam apertis conuincetur testimonijs.
 Subterfugia quarit homo diabolo plenus, & ad græcas uide-
 tur suspirare Calendas. O malum caput inter filios diaboli, si-
 mulior patri, emprestes sacrilege, putas ne Dei te uindictam
 euadere posse? A ueritate propria monasterium cum insigni
 ecclesia incendi fecisti, ex odio & uindicta, propterea Cano-
 nis incidisti pœnam quæ ponitur xxiii. quæstione viii. cap.
 Pessimam, & membrum es patristui diaboli merito punien-
 dus, ut xii. quæstione ii. Cum deuctissimam, & cap. sequen-
 ti. Non ignorat omnipotens Deus horrendum scelus tuum,
 propterea quia breui tempore disimulat: nec ideo iram iusti-
 tudinis effugies, quod non subito meritas dedisti pœnas. Len-

te quidem uindicat diuina potestas, sed moram atrocitate supplicii cōpensabit Sed abeat in malā horā homo nullius hominis memoria dignus. Tu autem Rogeri Neometim ad nos uenias oramus quā primum, multa nobis tecum sunt necessario conferenda, prius q̄ in Marchiā pergamus. Manebimus autē hic diebus aliquot pro certis negociis nostris, quibus expeditis n̄toxituri sumus. Priori tuo scripsimus, rogantes, ut uenire ad nos tibi concedat, quod, sicuti confidimus, non denegabit. Vale ex Neometi 12. die Augusti anno 1505.

IOAN. TRIT. OPT. DILECTISSIMO fratri Ioanni Nutio salutem.

Condolemus infirmitatibus tuis amantissime frater ex toto corde, & plus q̄ uel dicere possumus, uel literis demandare, cōpatimur, omnipotētis misericordiā humiliter deprecātes, quatenus suæ pietatis uiscera super te clemēter effundere dignetur, præstetq; tibi in omnibus aduersitatibus tuis pro sui amore patientiā, & internæ suæ dulcedinis sempiternam cōsolationem. Hortatis nos ac supplici denotione petis, ut ad monasterium nostrum redeamus, futurum non dubitans q̄ breuissime omnes aduersarios in gratiam nobiscū reuersuros, quippe qui non parum doleant hunc se temeritatis ludum inchoasse, optarēq; omnes reditum nostrum cum desiderio magno. Eadem quæ scribis ab aliis audiuimus, nec uera dubitamus, redire autē ad monasteriū hac uice nō possumus. Ituri sumus in Marchiam Brandenburgensem, & ibidem aliquanto tēpore mansuri, in quam peregrinationē serenissimus princeps Comes Palatinus, postulante Marchione Ioachim, non solum cōsēsum nobis præbuit, sed etiam ut iremus consiliū dedit. Interea uideri dabitur, quid Cynonoti moliantur in nos

in nos, & quantum sacrae faueant religioni, qui inuidia & malignitate armati, me odio principis Palatini absq; causa sunt persecuti. Omnis in me conspirationis a mulorum Prior meus fuit conscius, & quid eum mouerit non ignoramus. Credit enim, si nos contumeliis prouocati monasterio cederemus, se nobis in Abbatia successurum. Et reuera utrunq; fieri potest, ut & nos cedamus in breui, & ipse nobis succedat. Hoc enim sumus certissima reuelatione dudum praemoniti, q; in Abbatia Spanhemensi non manebimus usq; ad mortem, quamuis cedendi tempus adhuc ignoremus. Successorem uero nobis nec dum habemus designatum, licet ingessurum se Priorem uersimiliter possumus suspicari. Sed fiat uoluntas Domini Iesu, quae nunquam potest esse iniusta, etiamsi nostris cogitationibus, qui saepe carnem uiuimus, uideatur esse contraria. Vae autem Priori nostro tali ambitionis uitio turgenti, cuius in Abbatia nunquam bonus erit progressus, ad quam introitus fuerit peruersus. Sentiat cum suis Cynonotis quantum uoluerit, ego clementissimi principis Philippi Comitis Palatini non possum partibus non fauere. A amator est enim omnium doctorum uitorum, in omnes pius, mansuetus, ac semper munificus, cuius uirtute Cynonotorum facile propulsarem iniurias, si illud non timerem qui dixit: Mihi uindictam, & ego retribuam. Locum irae potius dabo ad tempus, quousq; temerarios aut poeniteat iniuriarum, aut nos quid nobis utiliter sit faciendum cum tempore deliberemus. Omnis enim negotio tempus est & oportunitas. Et multa quae fortitudine superari nequeunt, tempore uincuntur. Quemadmodum & Plato dicit

αὐτὸν πάντα φέρει, δὲ λιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν
ὄνομα, Ἔμος φῆν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην

Tempus omnia fert, longum tempus nouit mutare:

Philippi pr
cipis Palati
ni laus.

Tempus quā
tū ualeat in
rebus huma
nis.

Nomen, & formam, & naturam, & fortunam,

Sed & Sophocles comicus in Aiace ueracissime dixit

Πάνθ' ὀμέγασ χρόνος μαράνη τε φλέγει

ἅπανθ' ὀμακρὸς καὶ ναρείμητος χρόνος

Φύει τ' ἀθήλα, φανέντα κρύπτειται.

ἡμέρα κλίνεται καὶ ἀχί πάλιν, ἅπαντα τ' ἀνθρώπεια.

Omnia longo tempore flaccescunt & cōsummuntur

Omnia longum & innumerabile tempus

Producit in lucem occulta, & manifeste abscondit.

Dies deprimit & extollit rursus omnia humana.

Si omnipotens me uoluit aduersitate pulsari, quis ego ut contradicās aut quātus ego ut ipso iuuante patienter nō ferās Paratus sum ipse, Dominus Iesus nouit, & non sum turbatus, pro gloria eius nominis, pro meis quoq; peccatis, & amore regni cœlestis, non Abbatiam solum, & omnē huius mundi fauorem sponte dimittere, sed etiam extremæ inopię me subiacere, & addicere mendicitati. Iniurias & contumelias non meritas à principe Cynonotorū sustinui, quas cū possem in eius retorquere caput, malui amplecti patientiā, quam contra dei uoluntatē suscitare uindictā. Est Deus in cœlo qui uidet iniurias quas patior sine causa, ipse non dubito uindicabit. Omnia enim in lucem faciet tempus, ut ait Menander

ἰδοῦς δὲ βίασενος ὄσιν ἀνθρώποις χρόνος

ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος

χρόνος τὰ πάντα γίγνεται καὶ κρύπτεται.

σύμβουλος οὐδεὶς ὄσι βελτίων χρόνου

Meriti autem index est hominibus tempus

Ducit autem deniq; ad lucem ueritatem tempus

Tempore quoq; omnia fiunt & iudicantur

Propterea consiliarius nullus est utilior tempore

Nihil

IOANNIS TRITEMII

Nihil enim longū est qđ finē habet: & aternitati cōparatū
 omne tēpus breue est. Scio me esse mortalē, & breui necessario
 moriturum, & p̄pterea cū alterū oporteat, malo iniurias ferre
 quā facere. Dicit em̄ sanctus Ioānes Chrysoſtomus. Quicquid
 a quolibet hoīm paſſi fuerim⁹, aut remiſſionē recipiemus om
 niū peccatorū, aut ſi tanta in nobis delicta non fuerint, clario
 ribus honorabimur coronis. Annis triginta in pace & trāquil
 litate, ut ita dixerim, philoſophiæ Chriſtianiæ operam dedi,
 die ac nocte lectionibus ſcripturarū, quod oibūs eſt notū qui
 me nouerūt, continuū penē studiū impendi, ſed quantū profe
 cerim iā primū experiētia dabit. Tēpus omne ſtudēdi mihi pa
 rauit nauiculā, iā uenit hora tentatiōis, q̄ neceſſariā indicit na
 uigationē. Experiar oportet q̄ ſcitus nauta eualeſerim, qui tot
 annis diſcēdi laboribus nō peperci. Amplius q̄ duo milia uo
 luminū, nō uulgariū neq; impreſſore t̄m ſed rariffimorū, ut ſcis
 & manifeſtū eſt, atq; ſcriptorū calamo, cū maxima diligētia &
 grauiſſimis impēſis i bibliothecā Spanhemēſem cōportauī, q̄
 bus legēdis & ſtudioſiſſime p̄ annos fermē tres & uiginti reuol
 uēdis, qđ profecerim hoc tēp⁹ expoſtulat declarandū. Doctri
 na em̄ uiri, ut quidam ſapiens dicit, per patientiā dignoſcif.
 Si ergo in tantis aduerſitatibus patiens eualeſero, ſatis me didi
 ciſſe arbitror. Et ſpiritus quidem promptus eſt, caro autē in
 firma. Quocirca te frater amantiſſime qua poſſum charitate
 rogo, quatenus mihi tuis orationibus ſubuenias, omnipoten
 tiſq; miſericordiā pro me ſedulō interpelles, ut tuis mihi pre
 ceptis in aduerſis largiatur conſtantiam, peccatorū quoq; in
 dulgeat ueniam, & ſuam me faciat ſequi in omnibus uolunta
 tem. Ad Priorem literas dedi, quibus eum ad me uocaui Neō
 metim, ſi quid uolueris reſcribere potes. Vale ex Neometi 13
 die menſis Auguſti. Anno Chriſtianorum M. D. V.

*Patientia
 magna do
 ctrina eſt.*

EPISTOLAE FAMILIARES. 38
GERMANVS DE GANAY CLARIS

fimo uiro Ioanni Tritemio abbati Spanhemensi
nostræ tempestatis splendori. Salutem.

On potest abscondi, dignissime uir, solare iubar, cum nostrum percurrit hemisphariū, neq; humanis subtrahi obtutibus, sed fulgidissima suæ lucis spicula, in omnium diffundit oculos, eosque rapit in suæ claritatis admirationem. Ita quoque lucidissimus tuæ doctrinæ fulgor haud quaquam delitescere potest, sed in omnes quantolibet locorum interstitio semotos sui luminis emittit radium. Hinc apud exteros tuū nomē habet celebratissimū, mirisq; effertur præconiis, qui singularis doctrinæ tuæ fama exciti, nihil ardentius optant, quàm insignis scientiæ tuæ radio illustrari. Et ipse quoq; tuæ humanitatis fiducia fretus, has ad te literas dare non sum ueritus, quibus & tuæ dignitati congratularer, & meum tibi desyderium explicarē. Incidit in manus meas epistola à te profecta ad quendam Ioannem Streinmoelen, quē in ipso salutationis exordio, post tui nominis expressionē, uirum desyderiorum in sacris nuncupas. Ea sane rarā & admirabilem continet philosophiam, tum de numeris, tum de elementis, adeo tamen ænigmatibus obuelatam, & archanis obstrusam uerbis, ut ei⁹ nullo modo mihi per uia sit intelligentia, meiq; longe excedat animi captum. Si itaq; apud te aliqua illius esset interpretatio, quam mihi cōmunicare nō abnueres, nihil ipse libentius legere uelim. Coniectat enim animus dignam admodum & altam uerbis illis subesse sententiam, & ex tua itidem officina alia produisse opera, quæ cōsuetum excedant philosophandi modū, & secretam contineant sacratamq; scientiam. Illi si tuo praesidio assequer, Atralicis opibus & diuitis Croesi optabiliora contingerent. Quæ mihi obsecro

obsecro tui nominis cultori obseruantissimo impartiri nō recuses. Carolus noster Bouillus, qui superioribus annis cū per Germaniam iter ageret tuam excellentiam inuisere uenit, frequentem tui apud me fecit mentionem, meq; totū, ut uerum fatear, adegit tuarum uirtutum obseruatorem admiratorēq; fieri. Demum harum lator tuæ præstatiæ notus & amicus magister Narciscus, maiora animi nostri uota, quæ breuibus literis haud facile complecti possem, latius explanabit. Vale nostri sæculi decus & unicum doctrinæ specimen. Ex Parisio 3. Calend. Augusti. anno M. D. V.

IOAN. TRITE. AB. SPANHEMEN.

Germano de Ganay uiro doctis. salutem.

Enit ad nos Neometim orator tu⁹ magister Narciscus quintadecima die mēsis Augusti literas perferens tuas, simul & grata munuscula, quæ detinuimus apud nos diebus ferme duodecim, ne frustra tantum iter assumpsisse uideretur. Magna sunt enim quæ per cum nobis significasti, nec erat nostræ facultatis illi sine matura deliberatione dare responsum. Mentem tuam eius relatione ad plēnū intelleximus, & quantum nobis iam licuit, operam dedimus, ut tuo te non frustratum desyderio intelligeres. In omnibus autem tibi satisfacere hac uice potuimus minime, propterea q̄ à prima die mēsis Aprilis huius anni in nostro nō fuimus monasterio, cuius rei causas tibi referendas ipsi Narcisco ad perfectum comissimus. Ad intelligentiam epistolæ nostræ quam Ioanni Steinenmoel anno priore scripsimus, Narcisco introitū dedimus aliqualem, à quo rerū intelliges fundamentū archanarū, quarū cognitiōe laboras: Ad unitatē reducēdus omnino est ternarius, si mens harū rerum uelit intellectū cōsequi perfectū. Vnarius enim nō est numerus, & ex ipso numerus omnis *Philosophiæ*

*ea quaedam de
numeris.*

Reiciatur binarius, & ternarius ad unitatē cōuertibilis erit. Verū o Germane, ut Hermes iquit, sine mēdacio certū, & unitatis cognatiōe uerissimū. Non omniū capax Narciscus. Quod est superius est sicut quod est inferius, & quod est inferius, est sicut quod est superius, quia solis unitatibus cōstat omnis numerus, ad perpetrāda miracula unius rei multa. Non nec omnes ab una re fluūt bonitate unius, & quicquid unitati cōiungit, non potest esse diuersum, sed fructificat simplicitate & aptatione uni⁹. Quid ex unitate nascit? Nonne ternarius? Accipe. Unarius est simplex, binarius cōpositus, ternarius uero ad unitatis reducit simplicitatē. Non sum Tritemius mētis triplicis, sed in una mēte numero gaudēs ternario, qui uere parit mirabile fœtū. Pater eius sol, mater uero luna. Portauit semē in utero uētus, terra nutriuit. Pater omnis pfectionis totius mūdi hic est. Virtus eius integra & immēsa. Si uersum fuerit in terrā, separabis terrā ab igne, spissum à subtili, & ternarius iam sibi redditus cū ingenio & suauitate magna à terra cōscēdet in cœlū, iterūq; uirtute & pulchritudine decoratus reuertet ad terrā: & recipit uim superiorē & inferiorē, eritq; iam potēs & gloriōsus. In claritate unitatis, omnē aptus producere numerū, & fugiet omnis obscuritas. Vnum est principiū purum, binarius ab unitate recedēs cōponitur, quia impossibile est duo esse principia. Solus ergo ternarius, sacrat⁹, uirtuosus, & potēs, binario superato in suum principium non natura, sed similitudinis participatione reuertitur, in quo sine contradictione omnia mysteria intelligit mens archani pulchre ordinati. Hæc est totius fortitudinis pulcherrima uirtus, quæ uincit omnia mundana, & penetrat solidum corpus omne, tingēs unum quodq; pulchritudine optabili, sicuti Alchimici quidem promittunt in corporibus cōpositis, sed errant, falluntur, & decipiunt omnes, à qui

quibus libenter fuerint auditi. Volunt imitari naturam, & facere partes quod solius est uniuersalis, cum radicem uirtutis naturæ non intelligant. Non acquiescas insipientissimis Alchimis, quoniam fatui sunt & simearum discipuli, hostes naturæ, & cœlestium contemptores, sine quorum intelligibili cognatione nihil est Alchimia. Sed qui terrena non intelligit, sicut dominus noster Iesus Christus dixerat, cœlestia quomodo inueniet? Nostra philosophia cœlestis est non terrena, ut summum illud principium quod Deum nuncupamus mentis intuitu per fidem & cognitionem fideliter aspiciamus, Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, unū principium, unum Deum, unūq; summum bonum in Trinitate personarum sempiternum existētem ueraciter credentes, pure cognoscentes, & cum seruetis in amoris & seruitutis cultu semper adorantes, à quo sunt omnia quæ uspiam esse possunt. Ad hunc nisi mens animata confurgat, nihil eorū quæ sunt pulchra intelliget, sed in sua ignorantia tabescet. Non est uulgaris o Germane iste ascensus, neque eorum imitatione sufficiens, qui una duntaxat alarsum feruntur, sed omnino paucissimis familiaris, illis uidelicet, qui semet in unitatem non temere rederunt. Multi quidem conantur, sed non omnium est in mente ternarius. Nonne suspecturi cœlum necessario primum caput eleuamus, reducimque postea quàm suspeximus. Solis licet oculis intueri solem. Aures non uident. Ut igitur conscendat animus, non auris fiat, sed oculus & cor, fiatque ex ternario unitas participatione bonitatis ad principium, quia unum est bonum omnipotens, non duo neque plura. Nisi enim fiat unitas, non fiet similitudinis in mente coniunctio, neque boni participatio, & sine his nulla trascensio: nisi autē hæc precedant, neque superiorū intelligentiā, neque inferiorū propriam, consequi poterit operationē.

*Alchimista
rum uanitas.*

Ioannis.

Res autē tam uniuersales q̄ singulares necessario, & rerū cōditiones quaedā sunt manifesta, quaedā manifestiores, & quaedā manifestissimae. Et aliae quidē sunt occulta, aliae occultiores, aliae occultissimae, tā sensui q̄ rationi. Quam diuersitatē operatur ipsarū rerū natura. Hinc fit, q̄ quidā homines ceteris euidēt sapiētiores. Magis autē sapiēs dicitur, qui minus perceptibilia percipit. Numerus ordine cōstat & mēsurā. Ordo quoq̄ sine numero & mēsurā esse nō potest. Mensura autē & numero cōstat & ordine. Vnitas hic & ternarius binariū nō admittit, sed omnē exuti multitudinem innata sibi puritate simplicissima in primo consistunt. Hæc ad superos uia, o Germane, per quā antiqui sapiētes intelligibiliter profecti rationis ductu plurima perceperunt, quæ ultra humanā cōprehensionē à nostris nunc reputātur sapiētibus. Vis audire plenius. Studiū generat cognitionē, cognitio autē parit amorē, amor similitudinem, similitudo cōmunionē, cōmuniō uirtutē, uirtus dignitatē, dignitas potētia, & potētia facit miraculum. Hoc iter unicū ad finē magicarū perfectionū tam diuinarū q̄ naturalū, à quibus arceatur & cōfunditur procul omne supersticiosum, præstigiolum atq̄ diabolicū. Enimuero nihil aliud p̄ magiā intelligi uolumus q̄ sapiētia, physicarū scilicet & metaphysicarū intelligentiam rerum, quæ diuinarū & naturalium uirtutum sciētia cōstat. Harmoniam cœlestem non materialem, sed spiritualementem consonantiam nobis suspiciendam scias oportet, ubi numerus, ordo & mensura per ternarium in unitatem conueniunt, ad quam consonantiam inferiora nostra omnia sunt conformanda. Fatuum est harmoniam arbitrari cœlestē, stellarū consonantium motu causante auribus perceptibilem formare sonum. Est autem harmonia cœlestis, numero, ordine, & mensura distributionum corporum inuolabilis consonantia.

Magia quid?

Sed

Sed hanc supergredi necesse est, ut ternario paretur ascensus ad eam quæ supercelestis est harmoniam, ubi nihil materiale sed spiritualia sunt omnia. Inde menti assumenda similitudo unde uenit. Stellaris enim harmonia mentem nec dedit nec in se huius. Quidam philocryphus dicebat sic. Quicumque conditionem cœlestis harmoniæ notam haberet, tam præterita quam futura cognosceret. Quis autem mihi dabit ex milibus unus, qui harmoniam hanc intelligat cœlestem? Ad supercelestem mens nata est, cuius similitudine uiuit. Astra nihil intelligunt, nec sentiunt quidem, unde nec sapientiã menti nostræ conferunt, nec aliquod in nos dominium habent, qui spiritu ambulamus, confitentes dominum Iesum Christum omnia in sua potestate habentem, ad cuius nos similitudinem pro uiribus fideliter oportet conformare. Ipse est enim sapientia dei patris, ipse est fons & origo scientiæ, ipse est animi centrum, per quem facta sunt omnia. Abeant homines temerarii, homines uani, & mendaces astrologi, deceptores mentium, & friuola garrientes. Nihil enim ad mentem immortalem, nihil ad scientiam naturalem, nihil facit ad sapientiam supercelestem stellarum dispositio, sed corpus in corpus duntaxat suum habet imperium. Mens est libera, nec stellis subiicitur, nec earum influentias concipit, nec motum sequitur, sed supercelesti principio, à quo & facta est & fecundatur, tantum communicat. Cætera quæ tibi ad inquisitiones tuas respondenda fuerant o Germane, sacratio re inclusimus scrinio, tibi soli per Narciscum exhibenda, cui & clauem tibi afferendum non fatis scienti commisimus, ne scrinium archanis plenum sine utilitate possideres. Venite autem ad te personaliter hac uice nequiuimus, quoniam aliorum uocati sumus. Disces tamen ex Narcisco mentem nostram plenius, quomodo & quando nobis ad te ueniendi facultas acce-

*Astra nullum
imperium ha-
bent in men-
tem.*

dere possit. In alijs literis scripsimus oīa quæ nobis ad te scribenda uidebātur. Vale nostri mentior ne tui oblitus. Ex Neometi ciuitate Spirensi 24. die Augusti, Anno Christi. 1505.

VVOLFGANGVS HOPILIVS IOANNI
Tritemio abbati Spanhemensi Salutem.

Legantissimam nuper à te mi Tritemi accepi epistolam, quæ nobis & iucunda fuit, & menti admirationem induxit, q̄ ipse uir doctissimus atq; mihi prorsus excellentior, ad me formicam agrestē uitam agentem scribere non sis dedignatus, & eo argumento tui ad nostrum incultum ingenium animi uolueris declarare affectum. Vnde uero acciderit hoc, me coniectura scire credo. Narciscus noster scientiarum omnium bonarum diligentissimus inquisitor, ea fortassis quæ somniis & phantasmatib⁹ similia sunt, maiora quidem quàm nostra paruitas præstare queat, tibi de nobis retulit, cuius tu uerbis adhibens fidem (nam qui honesto sunt animo & ingenio benigno, quæcunq; de alijs audierint bona facile credunt, mala uero tarde) impulsus es, quantum coniectare possum, ut mihi literas tuas ornatissimas communicares. Habeo gratias immortales, utpote qui tanti uiri literas magnifacio. Quicquid enim humanis in rebus scibile fuerit, te non latere scio, qui cunctos hodie mortales ingenio, scientia, & experientia literaria facile superas & excellis, quod tua scripta, & probatissimorum uirorum testimonia luce manifestant clarius. Hinc doctos omnes singulari humanitate complecteris, quinimmo & eos quos fama pertulerit in noticiam tibi quicquam callere, & si hominū sint inferiores laudibus, pro ingenita tibi bonitate magnifacis ac plurimi æstimas. Reliqua pectoris nostri archana ex Narcisco nostro cōmuni amico intelli-

ges, qui tuū immortale nomē marmoreis insculpsit pectorib⁹.
 Quē tibi, & si nō sit opus, plurimū cōmendo, eiq; persuadeas
 uelim, pericula Arillei & Alchindi ut p̄caueat, quorū alter ui-
 tā miserime finiuit, alter uero dementiā incidit, ut ex eorū o-
 pulculis facile nosti. Vale & nos ama. Ex officina nostra Pari-
 siana 3. Calend. Augusti Anno domini M. D. V.

IOANNES TRITEMIVS SPANHE.

Vuolfgango Hopilto ciui Parisiensi S.

Narciscus noster ad me ueniēs Neometim 15. die mē-
 sis Augusti, tuas mihi literas lupambule tradidit,
 & reliqua abs te sibi cōmissa explicauit. Miraris q̄
 meis te literis dignū aestimauit, putās nimis me credulū extitit
 se Narcisco, quasi te, prius q̄ ille me accessit, nō nouerim. Quā-
 tus enī sis multorū aña relatiōe cognoui. Tu autē p̄be facis con-
 silii imitādo sapientis qui dicit: Quanto magnus es humilia-
 te in oibus, & corā deo inuenies gratiā, qm̄ magna potētia dei
 solius, & ab hoībus honorat. Ipsa quoq; dei uirtus & sapientia
 homo Christus Iesus in Euangelio sancto dixit. Omnis qui se
 exaltat humiliabit, & qui se humiliat exaltabit. Excelsa est pa-
 tria nostra cōlestis, ad quā festinam⁹ oēs, Christ⁹ autē Iesus uia
 est humilis p̄ quā itur in celū. Quisq; ergo in excelsum ascēde-
 re montē aeternae foelicitatis delyderat, uia humilitatis non o-
 mittat. Et ideo quantūcūq; in hoc mūdo siue discēdo siue bñ
 uiuēdo p̄fecerimus, magis cogitare debemus quid nobis desit
 q̄ quid nobis adsit. Nā & plura nescimus q̄ didicimus, & plu-
 ra negleximus q̄ fecimus bona. Quod fideliter cōsiderās bea-
 tus Augustinus in quodā loco dicebat. Laudabilior est anim⁹
 cui nota est infirmitas propria, quā qui ea non respecta, mō-
 nia mundi, uias syderum, fundamenta terrarum, & fasti-
 gia scrutaretur cōlorum. Et facit Hieronymus in quadam
 epistola. Haec est, inquit, in omnibus sola perfectio, uera suae

Lucā 14.

Humilitas
 magnū bonū
 est & deo
 grata.

imperfectiois cognitio, quia magnus ad deū ascensus est propria infirmitatis sententia. Sacra uirtus humilitas fundamentum & custos est omnium uirtutum. Erubescant igitur omnes elati, qui locum in cordibus suis concedunt superbiæ, cum sciunt per solam humilitatem iter mentis esse in cœlū. Audiant qui se magnos inter sapientes huius mundi existimant, tunc Socratem ab Apolline sapientiæ palmam primo fuisse adeptum, cum post multorum studia annorum hoc se tandem scire profiteretur, quod nesciret. Frustra enim appellamur Christiani, si Christum non fuerimus secuti, qui propterea uiam se in Euangelio dixit, ut cōuersatio magistri, uiuendi norma fieret discipuli, & illam humilitatem imitetur Christianus, quam semper exhibuit Christus. Virtutum stabile fundamentū est humilitas, quæ si fuerit intermissa, quid cæterarum congregatio uirtutum nisi ruina quædam erit dicenda: Est enim primū hominis sapientiam affectantis consyderare, quid ipse sit, quid intra se, quid extra. Item quid supra, quid infra, quid contra, quid antese, quid postse. Hæc contemplatio quadripartitum parit fructum. Vilitatem sui, charitatem proximi, contemptū mundi, amorem dei. Et hæc est uia ad ueram sapientiam, quæ sine humilitate omnis humana doctrina inutilis, cū superbia uero prorsus est contemptibilis. Omnibus ergo per studium scripturarum ad sapientiam contendentibus superbia in primis cauenda est, quoniam sicut nullus sapiens est superbus, ita qui superbus est ad sapientiam nunquam perueniet. Initiū enim omnis peccati superbia est in angelis & in hominibus. Non parit superbiam inuidia, sed potius inuidiam superbia facit. Nō enim inuidet nisi amor excellentiæ. Amor autem excellentiæ superbia uocatur, quæ cum sit malum in hominibus, deo non placet, sacra dicente scriptura: Superbis Deus resistit, humilibus autē

IACO. 14.

*Superbia est
initium om-
nis peccati.*

IACO. 4.

bus autē dat gratiā. Idcirco nobis timendū est, ne superbientes
cadamus, Deo permittēte, leui etiā occasiōe, ut Sophocles ait:

ἀλλ' ἄνδρα χρεὶ καὶ σῶμα γεννίση μέγα cc

δοκῆν πεσῆν ἄμικ ἄν ἀπὸ σμικροῦ κακοῦ cc

Sed uirum oportet et si corpus natum habeat magnum cc

Existimare posse cadere, etiam à paruo malo. cc

Et Phocylides contra superbiam pulchre monuit dicens.

μὴ χυροῦ σοφίη, μήτ' ἀλκῆ, μήτ' ἐνὶ πλούτῳ cc

εἶς θεὸς ὄσι σοφός, δυνατὸς ἅμα καὶ πολύολθος cc

Non extollaris sapientia, neq; fortitudine, neq; diuitiis cc

Vnus Deus est sapiens, potens simul & prædiuus. cc

Cætera uicia in malis tantū operibus ualent, superbia uero
in bonis maxime operibus est cauenda. Cum autem sit odibilis
coram Deo & hominibus superbia, recte facis amice, te coram
utrisq; humiliando, ut gratiam cōsequaris. Narciscum in per-
quirendis occultioribus nimis curiosum, ut uana dimittat stu-
dia, & nunc & ante hac sæpe hortatus sum, qui nescio quid ma-
gni somnians, aureos sibi mōtes in breui nascituros promittit.
Sinamus eū, pergat cæcus itinere cœpto, donec suo se frustratū
desyderio intelligat, quemadmodum & cæteri ante eum om-
nes qui eadem fatuitate laborarunt. Fluctuare aliquantum cœ-
pit audiens ex nobis earum periculum & difficultatem rerū,
quas sine præceptore insequitur. Tuarum uero petitionum ex
eo recipies solutionem. Vale sanus: Ex Neometi 24. mensis
Augusti Anno 1505.

LIBANIVS GALLVS IOANNI TRIT.

Spanhemensis cœnobii digniss. abbati S.

Villa mihi requies mentis, o pater Tritemi, donec
euincamus hanc horam, non dixerim malorū, sed
exercitationis, Ad laborem sumus nati, laboremus

agendo simul & patiēdo, quoniam sic penitus oportet expectatq; nobis. Non metuas hanc hominū aduersum te inuidiā, dabit enim rebus tuis fortē in breui meliorē. Eius amore patiēter tolera, qui pro te mortuus est in cruce, ne contristeris, sed tacitus mēte tranquilla sequere Dei consiliū, quoniā aliorum uocaris. Custodi propositū tuum, neq; diuitias cures, neq; uanissimos mūdi honores. Finē cogita quo tēdimus, principiū ama unde sumus. Tritemiū te precor agnoscas ter mentis acie magnū, Christianus imitando Christū, monachus contēnendo mundū, & philosophus non admittendo perturbationē, cum sis ter magnus, & in Christi amore beatus tandē euades. Saturnū aliquantulum quoniā tibi non satis prospere mouetur, quod & prædixerā cum præsens tecū in tuo effem cœnobio, declinandum scias. Marte quidem & Mercurio in breui, crede mihi, cū bona quāuis humili cōditione releuaberis. Neq; enim Deus te derelinquet, o Tritemi, neq; Libanius. Audi cōsiliū eius quem contemnere non licet. Da locū inuidiā, meliora tibi parantur. Post quindecim Lunas uocantē sequere nec prius. Vade nunc uocante philocrypho magno cœlo patefacto reuerfurus, tum aut me aut nunciū meum Neometi uidebis. Libros autem tuos archanonū testes caue Saturnus aspiciat. Itineri esto paratus, & nihil obliuiscaris eorum, quæ ad nostra conducunt. Silentio anacrisim serua, nec ante tempus emitte columbā. Caput erige sursum neq; deflectito. Poenos linque mendaces, ut intelligant sero quid bonū. Caue, o Tritemi, ne solis radios cauernis inducas, quoniam perniciosi dracones. Aerē sublimiorem non nisi semel abscondas in terram. Bobus & capris non porrigas tuum panem, nec spiritū per ianuas minores emittas. Vnus esto tecum, & caue ne solus. Multitudinem fugito omnem, quia unū est omnia, & sine uno est nihil. Manu cæcum

Tritemius.

cæcum ne ducas, sed baculo tantum. A quam uino non mi-
sceas, nec sit in mensa tua panis duplex. Aues in sole non nu-
trias sed in umbra, & canibus non ostendas penitus uitrum
aut speculum, quia periculosum est. Umbram ne uerberes,
quoniam iniuria est solis. Formicis utere, si auium captu for-
sitam delectaris. Lucem in aqua diuide, ne congelata stride-
scat. Animæ quior esto, nec deficias, o Tritemi, quoniam si
alius nemo tui curam habere uoluerit, certe Libanius habe-
bit. Sunt nobis amici Reges & potentes, qui te nomine tan-
tum scientes libentissime fouebunt. Nihil permittit omni-
potens sine causa, nec desperandum est de summæ bonitatis
clementia. Scio quòd timeas Deum, & mentis acumine su-
blimatus nec prospera mundi curas, nec formidas aduersa.
Vnde talem te nactus discipulum, omnia quæ mea sunt tibi
libenter communicauit. Tu tantum in Christo manens fidelis,
in uno solo, quod licite potes, Pythagoricus esto. Vale plus
quam alter ego in eo qui solus est semper. Ex sancto Quinti-
no 6. die mensis Iunii Anno M. D. V.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS

Spanhemensis Libanio suo præce-
ptori unico salutem.

Iteras tuas dulcissimas, præceptorum optime, de-
cima quarta die mensis Iulii apud Coloniã A-
grippinã, ubi conuentus celebrabatur Alema-
niæ principum, Rege nostro præsentē, accepi, le-
gi, & intellexi. Sequar consilium quod dedisti, tametsi grauis-
simum futurum sit murmur inter nostros, quorum in me lingua
bacchabitur. Melantius totum cum suis in nos malum susci-
tauit, quem non dubitamus casurum in foueam quam para-
uit. Paria nobis consuluit tuus noster Astrophilus dictis, nec in

uno quidem deflexit sententiã. Vocauit me princeps Marchio
Coloniã, & obtinuit ut cum eo uadam, ad tēpus mansurus in
Marchia. Tua custodiã non modo præcepta, sed & cõsilia pro
uiribus ipsa. Bobus & capris foenũ subtraxi, & magnũ mihi cũ
fimiis bellũ, sed hætenus uictor euasi. Magno tui desyderio fer-
uet Ioachim Brãdenburgensũ Marchio, princeps æterna me-
moria dignus, iuuenis annorũ unius & uiginti, peritus lingua la-
tina, & studiosissimus uera sapietiaẽ amator. O si unq̃ fieri pos-
set, ut te coram uidere & alloqui mereretur. Humanissimus est
princeps, & qui discere non solũ non erubescit, sed & maxime
cupit. Vellem ad eũ scriberes quã primũ, à nobis argumen-
tũ sumens, mitteresq̃ aliquid ex officina Pelagii. Ita uelim a-
gas, quatenus uter nostrũ exierit prior, qui remansit alterius sui
hæres esto. Consolationibus tuis fortior mens facta est, tibiq̃ ui-
cem reclinat libens quam debet. Ora mecũ, precor ad Deũ, ut
quod uolumus, maximẽq̃ uelle debemus, nobis ille concedat.
Scribo sapienti & Deo dilecto sacerdoti, qui nos iuuare potest
precibus & uotis, ut mēs reformetur in uersa, sit unum in amo-
re & cognitione unius summi boni, Patris, & Filii, & Spiritus
sancti, gratiam affecuta principii, à quo multitudine labitur,
unitate ad ipsum reformatur. Utinam, o præceptorũ omniũ
post Deũ fidelissime, uel nũc tandem fieri posset quod optau-
imus sæpe, quo nobis ueros & sanctos liceret imitari sapientes,
qui per abstractionẽ sibi ueraciter unitũ cũ ardentissimo amo-
ris desyderio in Deum salutis tramitẽ tenuerũt. Quid nobis &
mũdo, qui hinc uelociter migraturifumus? Ecce quã mihi a-
matores mũdi mercedẽ tribuere, q̃ Deo seruire prælatus mona-
chorũ sine mũdo nõ potui. Nihil unq̃, ut nosti, quã sui mun-
danũ, nihil amaui terrenũ, omnes mũdi uoluptates fugi atq̃
despexi, & persecutionẽ ab hominibus sustinui gratis, sine de-
merito,

merito, sine causa, sine culpa. Deus autem omnipotens cui soli placere cupio, hanc super me tribulationem nec iniuste nec sine causa permisit, cuius bonitati gratias ago, quia in ueritate cognoui hanc æmulorum aduersum me iniuriam non parum mihi prodesse. Accipio quod meū est cum patiētia, quantum indulserit Dominus Iesus: ipsi qui non merenti corā hominibus intulere contumeliam, uiderint quo zelo ad inferendam fuerint inducti. Non moueor iniuria mihi facta, dum uideor mecū, sed cum tranquillitate mētis dicere possum. Conscia mens recti, famæ mendacia spernit, sciens uerū quod illi in uicium credula turba sient. Nihil de me dubites amantissime præceptor, faciam pro uiribus quod Christi decet amatorem atque discipulum, feramque mente tranquilla quæ nobis ferenda proposuit. Quid ni ferrē patienter, qui & Christianus sum & monachus, magnæ non ignarus mercedis. Tu pro me ora uale. Hæc scripsi ex ciuitate Neometensi uicesima die mensis Augusti, & per Narciscum medicum Parisios in domum Caroli Bouilli de sancto Quintino oriundi Theologi, quem nosti, amici nostri, tibi præsentanda ordinauit, nec dubito quin fideliter ad te perferent. Iterum uale. Anno Christi M. D. V.

*Patientia ex
emplum.*

IOAN. TRITE. AB. SPAN. CAROLO,
Bouillo de S. Quintino theologo Parisiensi. S.

SViratus sum Carole Bouille hæc latori Narcisco, quod nos te infcio Parisios exiuit, quia tuas uolebā habere literas. Te tamen bene ualere nunciauit, à quo statum rerum nostrarum, & quid super his mente geramus, auditurus es. Memorem te facimus promissionis tuæ nobis anno factæ priore, cum in nostro nobiscum esses cœnobio Spanhemensi per dies 14. ut quæstiones illas sacræ scripturæ profun-

dissimas, quarum capita dudū in Spanheim consignauimus,
 quā primū absoluas, nobisq; ut pollicitus es transmittas. Erūt
 em̄ ppetuū apud nos memoriale noīs tui, & mutuae testimoniū
 dilectioīs. Valde nos delectāt oīaque in sacris lris explicaueris,
 qm̄ ueterū more doctoz solidus es & ueritatis enucleator luci-
 d⁹, neq; uerborū multiplicatiōe superfluus, neq; deficiētia i his
 q̄ fuerint necessaria recisus. Ea q̄ de intellectu scripsisti & mihi
 cōplacuerūt & multis. Cōtinent em̄ uerā Christianorū theolo-
 giā, purā & absolutā, q̄ menti cognitionē & affectui cōfert sum-
 mi boni desyderiū, cōsistens in se pura, integra & candida, sine
 cicatricibus exterarū traditionū. Nunquam mihi placuit quo-
 rundā curiositas, qui humana cōmiserunt diuinis, & sacrā scrip-
 turam, quae & pura & sibi sufficiens est & nobis, gentiliū loqua-
 citate cōmaculant. Cōtra quos beatus Hieronymus in episto-
 la loquit̄ ad Damasū Papā. De scripturis disputantē nō de-
 Aristotelis argumēta cōquirere, nec ex flumine Tullianae elo-
 quentiae ducendus est riuulus, nec aures Quintiliani flosculis
 & scholari declamatione mulcendae, sed pedestris & quotidia-
 nae similitudinis & nulla lucubratione redolens oratio neces-
 saria est, quae rem explicet, sensum edisserat, & obscura mani-
 festet. Scriptura enim Dei manifesta est, testimonium Dei lu-
 cidum est, sapientiam praestans paruulis. Non egent literae
 diuinae plicis, non inuolucris, non replicis, quia haec non sa-
 pientiam praestant paruulis, sed eorum animos in confuso re-
 linquunt, & per omnem uiram mentes hominum aberrare
 compellunt. Non qui plicant, non qui replicant, sed qui ex-
 plicant & elucidant me (sacra scriptura inquit) uitam aeter-
 nam habebunt. Vale ex Neometi uicesima secunda die men-
 sis Augusti Anno Christianorum. M. D. V.

IOANNES

IOANNES TRITE. DILECTIS IN
Christo fororibus Richmodi abbatissæ, ac uni
uerso Conuentui monasterii S. Laurentii
in Sebach Salutem.

Ter castino uersus Marchiam diuina miseratione
assumpturi, scribere uobis priusquam Neometim ex
iremus, o charissimæ in Christo filix necessariū fore
iudicauimus & oportunū, quatenus & uos ex nobis consolatio
né, & nos ex uobis orationū suffragia ad Deū haberemus. Hor
tamur ergo uos in Dño Iesu Christo cui estis desponsatæ, ut iu
xta normā cœnobiticæ institutionis digne semper ambuletis,
conuersationem in monasterio habentes puram, sanctam &
immaculatā, sicut uirgines decet cœlesti cōsecratas regi. Men
tes uestras in lege Dñi quantum est possibile semper occupate,
lectionibus diuinarū scripturæ cum dulcedine diuini amoris
insistentes, ut inter laborandū manibus nunquam uobis desit
materia sanctarū meditationū. Oīa huius mundi oblectamēta
uobis interdicta sunt, quibus & spontanea uolūtate uos renun
ciasse constat, dum in profersionis uestre primordio clara uo
ce unaquæq; uestrum decantauit. Regnum mundi & omnem
ornatum sæculi contempsi propter amorē Dñi mei Iesu Chri
sti, quem uidi, per spem fidei certissimam, quem amauī, in
quem credidi, quem dilexi. Non licet uobis repetere quod se
mel pro Christi amore spreuistis, sed oportet uos in contem
ptu mundanorū perseuerare usq; ad mortem, ipso saluatore
nostro in sancto Euāgelio dicēte. *Math. 10.* Qui pseuerauerit usq; in finē,
hic saluus erit. Mundū ergo & quicquid in eo est pulchrū & a
mabile, uobis p̄ dei amore semel cōtemptū ampli⁹ diligere nō
licet, nisi cū stultis uirginibus à thalamo sponsi repulsam, & cū
spiritibus apostaticis æternam uelitis accipere damnationem.

Mementote charissimæ in domino filia cui pmiseritis fidẽ,
& sic in omni puritate mentis & corporis uiuite, ut per bono-
rum exhibitionem operũ in desyderio diuini amoris iugiter
feruentes, post huius uitæ terminũ ad eum possitis peruenire.

1. Ioh. 2

Nolite diligere mundum, ut sanctus Ioannes ait, neq; ea quæ
in mundo sunt. Nam si quis diligit mundum, non est chari-
tas dei patris in eo. Transit aut mundus & omnis cõcupiscen-
tia eius: qui facit uoluntatẽ Dei manet in aternũ. Hoc autem
scitote filia, quoniam Dei amor & mundi pariter in uno cor-
de habitare non possunt, quemadmodũ & oculus cœlũ pari-
ter & terram simulq; minime contuetur. Mari iuste cõparatur
hic mundus, quia falsitatibus nimium est amarus, uariis tenta-
tionibus & aduersitatibus inquietus, & reptilibus uiciorũ ubiq;
plenus. Hoc mare magnum & periculosum mortalibus, uos
õ filia ad monasterium fugiendo per dei misericordiam euasi-
stis, deumq; in puritate cordis amando calcastis ipsum mare
sæculi, pompis omnibus in profefsionis uestra primordio re-
nunciastis. Vnicuiq; uestrũ summopere est cauendũ, ne men-
tem sæculi uanitatibus implicet, quia nihil prodest corpore
fugisse mundũ, si cor adhuc in eius amore occupetur. Euasistis
mundũ propterea corpore, ne qua mentẽ occasio in ei⁹ amo-
rem colligaret. Est aut homini sua cupiditas quasi tempestas
maris, cui si peccando consenserit, siue sit in monasterio siue
extra, mundanus est, & maris obruitur fluctibus. Si Deum a-
mando cupiditatibus mundi resistis, ambulas supra mare per-
ueniesq; ad salutem. Si autem post concupiscentias tuas am-
bulaueris, tempestas maris procul dubio absorbebit te. Mun-
dus enim amatores suos demergere in profundum inferni cõ-
sueuit non portare, & nemo unquã mundo credidit nõ decep-
tus. Contẽnendus ergo nobis est mundus õ uirgines Christi, &
nihil

Nihil fallati-
us est mun-
do

penitus diligendū, non diuitiā, nō honores, non gaudia, non uoluptates, non colloquia hominū, non salutationes, nō munuscula, non laudes, nō carnis solatia, non aliquis in uestitu ornatus. Vestrae sunt diuitiae Dei amor, & purae conscientiae testimoniū, quibus acquirendis conseruandisque omni studio uobis semper est inuigilandum. Nec decet uos Dei filio desponsatas, uirginisque Mariae eius intactae genitricis pedissequas, in aliquo curā habere de mūdo rebusque caducis, sed hoc solū prouidere omni tēpore debetis, ut ei cōplacere possitis, cui uosmet ipsas obulstis in holocaustū. Honores autē sunt ieiuniū, abstinentia, & cōpunctionis lachrymae, hominumque seculariū & extraneorū omniū declinare cōspectus, detestari colloquia, salutationes spernere, munuscula & epistolas familiares contēnere, & nihil mundanū penitus amare. Gaudia & uoluptates monialiū sunt lectionibus diuinarū scripturarū insistere, sanctis se medrationibus occupare, orationi semper intēdere, macerare carnē, mentē sacris ornare uirtutibus, & nullū tēpus infructuosum expēdere. Ornatus autē uirginū claustralium humilitas est & puritas cordis, sine quibus nemo Deo placuit unquā. Christus enim Iesus omnipotentis Dei filius, iustificator fidelium animarum, spōsus uester est, cui uos mēte & corpore fideliter seruituras in puritate perpetuo mancipastis, uestrū in uobis ornatū requirit, non carnis sed cordis, non corporis sed mētis, nō uestitū sed uirtutū, non exterioris pulchritudinis sed internae puritatis. Huic uos, o uirgines ornate nō mūdo, huic placere fatigite non hominibus. Quotiescūque uirgo monialis se hominibus ut placeat in oculis eorū uestibus cultioribus exornat, Christo Iesu, cui desponsata est contumeliā facit. Ornatus enim tuus est sponsa Christi, homines fugere, & sicut diximus, ad fenestrā colloquia declinare. Dicit namque sanctus Ambrosius. Vbiq; sit

in uirgine comes singularum uirtutum pudor, qui indiuiduus debet esse cum uirginitate, quo & risus arceatur, & uirginalis seruetur honestas. Sit sermo uirginis prudens, modestus & rarus, non tam eloquentia preciosus quam pudore. Mirentur omnes uirgine tacente eius uerecundiam, & loquente prudentiam, in moribus quoque religiosissimæ uitæ prædicent disciplinam. Sit cor tuum, o sponsa Christi monialis & uirgo, ab omni labe concupiscentiæ mundanæ purum, sit ab omni macula inordinatæ affectionis mundum, ut præter Iesum nihil in hac uita cogitet, nihil præter eius dulcedinem amet. Dulce nomen Iesu quoties fuerit loquendum in ore tuo resonet, mens iugiter in eius amore tota suspiret, nulla in hoc mundo quærat præter Iesum consolatio, iugis memoria Iesu in corde uirginis habeatur. Hoc enim Christi sponsam maxime decet, in eius amore cor suum & non aliunde iugiter occupare, ut ueraciter in eius memoria æstuans dicere possit: amore langueo, non mundano sed cœlesti, non carnali sed spiritali, non alicuius hominis mortalis, sed Iesu Christi Regis æterni, qui iudex est omnium uiuentium & mortuorum, de quo sanctus martyr Ignatius in quadam epistola dicebat. Amor meus crucifixus est. Et monialis uirgo sciens amorem suum esse DOMINUM IESUM Christum, & eum pro nobis omnibus miserabiliter crucifixum, semper in exercitio eius amarissimæ passionis legendo, meditando, & compatiendo uersetur, nec diem transigat ullum in quo tanti amatoris & sponsi pro se habitos labores ad minus nõ semel recogitet. Vera enim Christi amatric non est quæ mentem suam in eius amarissima passione usque ad lachrymas meditando non occupat, sed risibus & leuitatibus mundi potius dedita, sacratissimi domini sui & sponsi oblauscitur. Quæ admodum uero in memoria dominicæ passionis

honis uos utiliter exercere debeatis, & dudum ex nobis audiui-
 stis & sermonibus multis. Maximū enim deuotionis & fructuo-
 sissimū spiritualis profectus exercitiū, memoria est iugis Chri-
 sti in nos beneficiorū. Vt ergo placere ipsi possitis soli cui uos
 deuouistis, omnia quæ sunt trāsitoria pro eius amore uobis cō-
 tēnenda sunt, quia nō potestis Deo seruire, & mūdi uanitatibus
 intēdere. Orate pro me dulcissimæ in Christo filia, ut omnipo-
 tens incolumē me reducat, & in sua uolūtate sanctissima ubiq;
 custodiat. Daturus iniuriātibus locū pergo in regionē longin-
 quā, de reditus mei die incertus. In Christo ualete. Ex Spira 26.
 die mensis Augusti Anno Christianorum M. D. V.

*Verā medita-
 tio passio-
 nis Christi
 est memisa-
 se beneficia-
 rum eius.*

IOAN. TRIT. AB. MONASTERII S.
 Martini in Spāheim, Priori & Conuen. suis in Chri-
 sto filiis & fratribus amātis, salutem & cha.

VM Neometim uicesima septima die mensis Au-
 gusti Marchiam intraturi hanc Brandenburgēsem,
 egrederemur, propositi fuerat nostri ante festū san-
 cti Martini reditū maturare, nosq; Budorim ad Sereniss. con-
 ferre principem quousq; temeritas æmuloꝝ in nos debito fine
 terminaretur. Venientes autem in Berlin Marchionis Illustris-
 simi oppidum residentiæ continuæ, undecima die mensis se-
 ptembris, clementer ab eo fuimus suscepti, munifice quoq; tra-
 ctamur, cuius uoluntati cum reluctari nō debeamus, usq; ad fe-
 stum Paschatis manere cum eo consensimus, & quidem non
 sine commodo nostro sicuti cōfidimus. Verum ne uos muta-
 tio propositi necessaria lateret, oriretūꝝe sinistra de nobis a-
 liqua inter uos suspicio, fratꝝe Theodoricū capellanū nostrū,
 harū portitorē literarū ad uos mittere decreuimus, quo statū
 nostrū referēte p omnia cognoscetis. De reditu autē nostro ad
 monasteriū meū Spanhemēse fratres hoc uobis quod sapius

mandavi iterū denuncio, nihil temere futurū, sed omnia cum
 matura deliberatione & amicorū consilio facturus sum. Si uul-
 tis me Patrē habere uobiscū, amulorū meorum cōspiraciones
 declinate: quod si cōtempseritis, quicquid inde secutū fuerit,
 non mihi sed uobis imputandū noueritis. Ego enim & melio-
 ri condicione uiuere, & cum maiori tranquillitate Deo seruire
 possum extra Spanheim, q̄ apud uos potuerim unq̄, si pro-
 pria uellem utilitatis cōmoda sectari. Sunt reges & principes
 mihi & noti & cōpatientes non pauci, quorū fauore non solū
 iniurias uindicare possem si uellem, sed etiā statui meo suffici-
 entem prouisionē inuenire. Sed amore illi⁹ qui pro nobis mor-
 tem in cruce sustinuit, neq̄ uindicare contumelias mihi factas,
 neq̄ uos deserere uolo, n. si forsità deserat primū à uobis. Quod
 si factū fuerit, non me propter me, sed potius propter uest. in
 diu per incerta uagatū experiemini. Dūcem quoq̄ uestrū mihi
 sine demerito infensum ad agnitionē ueritatis reduce, & q̄
 temere in nos processerint mendaces instruite: si quo minus,
 ecce iterū denuncio uobis illū nō me habiturū dominū, qui me
 non habet prelatū, neq̄ illius me subiiciam imperio, qui inu-
 sticia & tyrannide armatus, Dei iusticiæ non uult esse subiectus.
 Palatinis faui rebus propterea persecuti sunt me gratis: quid fa-
 cturi sunt amuli si dixero, sed & fauebo q̄ diu in me spiritus re-
 sederit uitæ: Dominū & defensorē cœnobii mei, nobis ut no-
 stis principem semper clementissimū Philippū Palatinum, in
 his que non sunt contra Dominū uniuersorū nunquam pote-
 ro denegare. Vnicuiq̄ suum ius inuiolatū permittam. Valete
 fratres & orate pro me in terra constituto aliena. Ex Berlino
 20. die mensis Octobris Anno 1505.

SERENISSIMO INVICTISSIMOQVE

principi Philippo Comiti Palatino, Rheni Bava-
 ricq̄ Duci, principi Electori Ioan. Tri. S.

Erenissime princeps, manere in Marchia diutius
 quam proposueram cōpellor, excellentissimi prin-
 cipis Ioachim Marchionis imperio detentus, cuius
 sanctissimæ uoluntati non debeo reluctari. Multa em̄ clemen-
 tia paruitatem meam prosequitur, & magna sæpius postula-
 tione instetit, cupiens ne ante festum Paschatis hinc recedam.
 Ea tandem conditione interposita manere in Pascha consen-
 si, ut nuncio cum literis ad tuam Serenitatem misso, à te quoq;
 manendi potestatem impetraret. Quocirca cum facile impe-
 traturus sit à tua excellentia quod postulat, ego clementiam
 tuam quam humilime duxi rogandam, quatenus interea su-
 per fratres & monasterium meum pietatis dignetur habere re-
 spectū, ne temeritas æmulorū in oues quocq; prorumpat, quæ
 pastori non pepercit. Me quidem sine causa innocentem per-
 secuti sunt, & odio me gratis habuerunt, propterea de consen-
 su tuæ serenitatis uolens declinaui ad temp⁹, quo mihi utilius
 cum mora paretur consilium. Te autem sereniss. princeps æ-
 mulorum meorum temeritas non latet, qui unde mouean-
 tur contra innocentem examussim consideras. Nec opus
 est mores hominum tibi describere notissimos, utpote qui ani-
 mos suos tuis rebus aduersos, & tempore illo quo hostes saue-
 rant in populum tuum satis demonstrarūt, & nunc quicq; per-
 sequentes propter tuum in me fauorem innoxium clandestine
 sub specie boni non abscondunt. Ego autem eorum proteruiā
 patientia uincam, & ipsi tandem in suo liuore tabescent. Va-
 le princeps magnifice. Ex Berlino 20 die Octobris Anno 1505.

IOAN. TRITE. IACOBO TRITEMIO
 fratri dulcissimo Salutem.

Tuales bene quidam est. Nos em̄ miserante Deo ualemus.
 Neometim intratui huc 27 die mensis Augusti cum no-

EPISTOLAE FAMILIARES. 110

fra familia curru exiimus, te ad huc in Colonia constituto, & undecima die mensis Septembris oppidum residentiae Marchionis Berlin dictum intrauimus. Erat autem in uenatione princeps ueteri tum consuetudine occupatus. Aliter mox die nuncius mittebatur ad eum, qui nos uenisse intimaret. Qui ut me adesse cognouit, latatus est, nunciumq; interrogauit, cur te non adduxerim mecum. Viuimus nunc in terra quidem aliena sed optima, oibus corpori necessariis copiose referta. Princeps nobis munificus & clementissimus est, de cuius prouidentia in omnibus quã largissime sumus prouisi. Redire ad Rheni partes circa festũ sancti Martini disposuimus, sed principis instantia nostrũ mutauit propositum, eoque perduxit, ut manere usq; in Pascha cõsenserimus. Propterea te hortamur, ut ad Nouum te castrum conferas, ibi cum Ioanni Damio fideli nostro mansurus, donec ueniamus. Nolumus te lauare laterem, & seruire carentibus cerebro, sed optamus potius studio te occupari literarum, & maxime diuinarum, per quarum scientiã mens in cognitionem & amorem summæ ueritatis consurgit. Curiositatem fugitare non pudeat, illasq; detestate scientias quæ diuino repugnant amori. Est enim magna inter curiosum & studiosum hominem differentia. Curiosus enim earum rerũ cognitione cupidus est, quæ nihil ad eum pertinent, nihilq; utilitatis honestæ cõducit. Studiosus autem earũ rerũ scientia cupidus est, quarum cognitio ad animum nutriendum ornandumq; liberaliter & ordinatione pertinent honesta. Studiosum nõ curiosum te esse cupimus, quoniam ut sanctus Bernardus ait, primus superbiæ gradus curiositas est, gratiæ spiritus sancti cõtraria, cuius doctrina non curiositate acuit, sed charitate accedit. Propterea dicit scriptura, Altiora te ne q̄sieris, & fortiora

Curiosus

Studiosus

Eccl. 3.

tiora

tiora te ne scrutatus fueris. Si enim fueris plurimū scrutatus, fre-
 quēter miraberis. Necessaria & utilia nobis discēda sunt, quorū
 scientia mentem à terrenis segregatam, & in cognitionem sum-
 mæ ueritatis illuminet, & in amorē sempiternæ bonitatis inflā-
 met. Stultum est omisis utilibus & necessariis uana & inutilia
 discere, & creatore neglecto circa creaturas mentē occupare.
 Perniciosa & plane damnabilis multorum hominum huius
 tempestatis curiositas est, qui saluberrima **CHRISTI** humi-
 litate contempta, ut docti uideantur & magni, diligentissi-
 me perscrutantur, quid Plato, quid Aristoteles, quid Anaxa-
 goras, quid Democritus, quid Pythagoras, & cæteri huius-
 modi senserint, quos constat à cognitione & doctrina sum-
 mæ ueritatis longe fuisse alienos, quasi nobis desint ex nostris
 philosophi & uiri doctissimi, per quorum imitationem oportet
 fieri desides, ut merito gentilium sapientia, necessarioq;
 nobis uideatur expendenda. Multos habemus gentilium phi-
 losophis meliores, quorum debemus imitari doctrinam, san-
 ctos uidelicet Christi Apostolos, Petrum, Paulum & Ioan-
 nem, eorumq; sequaces, Origenem, Athanasium, Hilarium,
 Irenæū, Chrysostomum, Basilium, Eusebium, Firmianum, Hie-
 ronymū, Ambrosiū, Augustinū, Gregoriū, Bedam, Rabanū,
 Bernardū, & reliquos catholicæ fidei doctores, quorū certa de
 ueritate sapiētia Christianas mentes ad iusticiā inbuit, intelle-
 ctū ueraciter illuminat, charitatē format, animasq; uiuificat.
 Hos p uiribus imitare sapiētes, & eorū libros legēdo discēdoq;
 utilia sapius reuolue, nec tpa iuuetutis tibi data inutiliter tran-
 sire patiaris. Ociū ut pniciosam animi pestē fugito, qm̄ i dustricæ
 & studio maxie contrariū est, mentemq; ut ferrū rubigo cōsu-
 mie. Occupandum est bonis studiis ingenium, & ueræ sapien-

*In religione
 discenda, a
 postolica do-
 ctina & nō
 philosophia
 tenenda est.*

tia desiderium altius inferendum, ut cum senectus aduenierit,
 mens caelestibus informata doctrinis ad quaslibet fortunae fa-
 cies armata consistat. Neque fratrem te nos imitari pigrescat ora-
 mus, qui annorum uitae transactae, ut nosti, tempus omne stu-
 dio scripturarum usque ad inuidiam ranarum impendimus. Quod
 nisi fecissemus, ubi nunc, fortuna saeuente in nos frater, puras
 nisi ubique iaceremus? Nam etsi parum euasimus docti, conside-
 re tamen in nobis deo iuuante didicimus, uariosque & fallaces
 fortunae contemnere uultus, & intelligere quis sit ignorantiae
 finis. Quae nostra sunt nemo tollet à nobis, quippe qui nostra
 nobiscum portare didicimus, omnis parui iacturam terreni fa-
 cientes. Neque huius uitae nobis defutura timemus necessaria,
 promissum Dei in sancto Euangelio certissimum habentes,
 quoniam ipsi cura est de nobis, & quarentibus in primis coele-
 stia, nec uictus penuria continget nec amictus. Vnde fratrem
 te hortamur, bonorum imitare studia, non ad uanitatem &
 quaestum, sed mentis ad cultum, quo lumen ueritatis agnos-
 cas, agnitum diligas, dilectum sine fine possideas. Iterum ocium
 fugias monemus, quoniam in desideris est omnis ociosus, &
 multorum scaturigo uiciorum, animae inimica est ociositas.
E mollit ocium uires, lumenque mentis exterminat, & hominem
 uiuum trunco similibi reddit profususque inutili. Nemo un-
 quam factus est ocio magnus, nemo doctus, nemo excellens
 aut memoria immortalis. Quomodo uiuit qui nemini uiuit?
Viuat autem nemini qui semper est ociosus. Ad agendum na-
 tui sumus, quoniam natura quae nobis tempore nihil preciosi-
 us dedit, ocium & uacuum abhorret. Post laborem quies & non
 desidia tibi sit quantula sufficit, quatenus ad agendum fortior
 consurgas, non ut remisso labore penitus ocio torpescas. A ma-
 ius studium sanctarum scripturarum, & nunquam eris ociosus. Nam
 quod

Mat. 6.

Luc. 12

*Ocium quam
 mala res sit.*

quod carnalis amator ille de suo dicebat amore, nos in studio scripturarum comprobauimus uerum. Qui non uult fieri desideriosus, amet. Amor uerus nunquam est ociosus. Sed uale, & ama bona honesta & utilia. Iterum uale. Ex Ursulo in Marchia Brandenburgensium 20. die mensis Octobris. Anno Christianorum millesimo quingentesimo quinto.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS

Spanhemensis Rogerio Sycambro salutem.

ssurus capellanum meum ad partes Rhenanas optime Rogeri, me ipsum prohibere non potui, quo minus literis te nostri status ratione facere certior. Vivimus hic per Dei misericordiam corpore sani, non ultimo apud principem loco habiti, doctorum tamen uirorum solatio pene destituti. Homines quidem boni, sed nimis barbari & indocti comestationibus & potationibus magis dediti quam studio bonarum literarum. Rarus hic homo studio deditus scripturarum, sed quadam innata eis rusticitate conuersantes otio gaudent & poculis. Mihi autem satis admodum incolarum placet mores, quoniam magna feruet in religionem Christi obseruatio & deuotione. Dei templum uisitant diligentissime, festa sanctorum reuerenter cocelebrant, & indicta eis ieiunia tenacissime obseruunt, tantumque sunt in Dei cultu seruentiores, quanto cum nouissimis Germaniae populis ad Christi fide noscuntur conuersi. Solus bibendi excessus nomen uicii non habet, quamquam & multi apud eos reperiantur abstemii, & ad uenae Fracones & Sueui, ut frequenter sumus experti, plus in potationibus excedant quam indigenae terrae. Tu autem Rogeri Deum ora pro nobis, ut cum salute hinc tandem egredientes ad patriam reuertamur, non quod Marchiae laboremus tadio, summe enim nobis placet, sed ut reuersi ad Rhenum negotia nostra sine debito terminemus. Facilis enim patriae pro Christo nobis obliuio,

EPISTOLAE FAMILIARES

114

quoniã ubicũq; fuerimus in Domini uoluntate nos esse in patria arbitramur. Ante festũ Paschatis nõ uidebimus Rhenum, quia serenissimo cõplacendum est principi, qui ut maneremus diutius quã nostri propositi fuerat, inisterit. Hęc te scire uolumus. Tu si quid habes rescribito & uale nostri memor. Ex Berlino 20. die mensis Octobris Anno Christianorũ 1505.

IOAN. TRIT. IOANNI VIGILIO
Sunzhemio Vt. Iu. doctõri S.

teras & meas & principis Marchionis prolixioris more in Marchia mei excusatorias misimus ad serenissimũ principẽ Philippum comitẽ Palatinũ per manus capellani nostri Theodorici, tibi quidẽ notifi sumi, quas principi exhibere tui sit officii precamur. Quæ circa me aguntur ex latore intelliges: quomodo nobis Marchia placeat his accipe paucis. Terra quidẽ bona est & fructifera multum, sed laboriosis indiget cultoribus, cũ & ipsa sit uasta, latitudine ampla, & rustici pauci atq; pigerrimi, potatiõibus & ocio magis q̃ laboribus dediti, de quib; dicere possumus. Marchianitis festiuitates & ocia pauperiẽ, ieiunia morbos, & potatiões mortẽ accelerat, qm̃ in his tribus plus q̃ ceteræ nationes Germanorũ, uidetur excedere. Sunt enim homines quasi natura ad ociũ nati, & multis diuorũ festis laborare uetatur, perpetua inopia pressi, maxime qui moratur in rure. Ieiuniorũ nero sunt omnium quos uidimus obseruatissimi, & in hoc uno laudabiles p̃ multis merito æstimandi. Sed maior eorũ multitudo potationibus nimium dedita, meritum ieiunandi turpiter cõmaculat, usq; adeo, ut hic pene nihil aliud sit uiuere q̃ cõmedere & potare. Hęc de moribus gentis. Nihil hic noui, nihil agituri, nisi q̃ inter Ducẽ Magnopolitanũ & Lubecenses grauis simæ simultates oriuntur, quæ nisi amicorũ cõsilio fuerint extin

Marchianitis
vini mores.

da, in

da, in bellum certe consurgēt. Princeps autem meus sereniss.
 Marchio, cuius sorore dux est habiturus uxore, uices suas inter-
 posuit, multū pro cōcordia laborauit. Quo mediāte induciā
 facta sunt usq; in pascha. Interea pax est, interdū pacis fiducia
 nunquā. Bonā serenissimi principis nostri Palatini ualetudi-
 nem abs tescire cupimus, apud cuius maiestatem necessariam
 nostri moram oportune reddas excusatā. Vale, ex Berlino 20.
 die mensis Octobris Anno Christianorum 1505.

IOANNES TRIT. AB. SPANHE.

Ioanni Damio monacho S.

Cire te uolumus amātissime frater, q; miserāte Deo ī
 primis bene ualem⁹, sumusq; apud sereniss. principē
 Marchionē bona cōditione habiti, cūstisq; necessa-
 riis abūdātissime pusi, cui⁹ uolūtati annuētes, manere hic usq;
 in Pascha pmisimus. Fratri autē nostro M. Iacobo Trit. scripsi-
 mus, mādātes ad Nouū castrū se cōferat, ibi māsurus tecū, do-
 nec & nos ueniamus. Interea maneat tecū pietate magistrā, ne
 diutius salutaribus ītermisiss studiis habitare cū acatastatis ce-
 rebro & memoria carētibus infructuose, ut hactenus, cōpellat.
 Ingratis enim seruire molestissimū est, & nimis graue ut fructu
 suo fraudetur obsequiosus, & cui repēdendū fuerat pramiū, re-
 portare cogat incōmodū. Nimiū sunt ingrati homines ī terra
 Nayth cōmorātes, quod pro multis saepe beneficiis eis nō sine
 nostro dispēdio exhibitis sumus experti: propterea fratré in-
 gratis seruire non sine causa uctamus. De fratrib⁹ nostris quid
 agāt nos facies certiores, si Cynōnotorū proteruiā habueris
 exploratā. Dolus profecto reprimetur dolo, si nō mutauerint
 impietatis consilium. Nulla nobis de illorū machinationibus
 cura est, quia nec fauorem cupimus, nec odium formidamus.
 Neq; autem uindicare iniuriā contendimus, sed contemnere
 potius, scientes quòd in foueā cadent reprobi quam fecerunt.

EPISTOLAE FAMILIARES. 116

Mentem non alligauimus loco, ut uiuere extra Spanheim nō possimus. Nam si necesse fuerit, mūdus totus patria nobis est. Vnum coelū terram operit unam, ubicūq; fuero in terra sum huic continua, peregrinus non ad Spanheim sed ad cœlestem patriam anhelans. Deus unus omnipotens ubiq; est, & nullibi deest, in quo sumus, uiuimus & mouemur, ubicūq; locorū fuerimus. Facilis ergo nobis unius iactura cœnobii, si Deo placuerit, sit, in quo paupertatis & laboris plurimū, deliciarum & quietis nihil unquā sumus experti. Sed uale & ora pro nobis, ut Dei soli cōpleat uolūtas. Ex Berlin 20. Octob. Anno Christi. 1509.

IOANNES TRITEM. IOANNI

Brachtio Priori S. Mathiæ apud Treuiros S.

Aufam absentiae nostrae à monasterio nostro Spanhemensi charitati tuae antehac scripsimus ex Colonia Agrippina, moram uero in Marchia nunc literis duximus intimandam, æque ex Colonia, sed altera Spreuiana iuxta Berlin in ipsa Marchia, ut status nostri habens noticiam propter nos minime contristeris. Diuina nos miseratiōe protegētē sani & incolumes sumus, rebūq; nostris ita prouidimus, ut si oporteat uiuere extra Spāheim libere possimus. Principem habemus nobis in omnibus fauorabilē, de cuius munificētia prouisi nullius indigentiā habemus. A nee pascha non reuertemur ad Rhenum, ipsius principis uoluntate ad manendū interea persuasi, ut ea quæ pro ipsius honore inchoauimus ad finem debitū perducamus. Et reuera nisi professioni nostrae sciremus esse contrariū, nostrūq; minime decere statum in curiis principum uersari, nunquam hinc discederemus. Proponūtur enim nobis conditiōnes q̄ optimæ, si manere cum principe in toto uellemus, sed ne monastico faceremus iniuriam proposito, curias principum oportet nō amare. Ita

Itea uero itinere transimus rationabiliter secato, ut nihil refute-
 mus ex sententia nobis oblatum, donec uideamus quid neces-
 sitas tandem indicat assumendum. Reuertemur itaq; deo lar-
 gienti post Pascha ad Rhenum: ad monasteriũ uero nunquã
 intrabimus, nisi æmulorum nostrorum prius temeritatem cõ-
 tegerit humiliari. Quòd si cum Cynonotis in pertinacia sua
 duxerint permanendum, Spanhemensi abbatia spontanee di-
 missa, Dei ordinationem sequemur. Confidimus em̃ Dei om-
 nipotentis bonitati, quoniam in finem non despiciet, quem
 ipse nouit æmulorũ inuidia læsum sine culpa. Tametsi nobis
 non mediocriter sit pensicandum, ne forte summæ uolunta-
 tis Dei ordinatione aliorum uocemur, tanquã arbor inutilis
 pro fructu ferendo uberiore in terram transplantandi melio-
 rem. Quis em̃ cognouit sensum Dñi, aut quis consiliarius eius
 fuit? Semper ergo nobis timendum, & cum silentio diuinum
 sequendum consilium. Ipsi enim cura est de nobis qui fecit &
 creauit nos, cuius miseratio nobis utilior est, quàm omne no-
 strum consilium. Pergam igitur dei consilium libens & uolun-
 tari secutus, quo cunq; fuerit eundum, arborq; si placeat illi e-
 radicata inutilis, transferar ut fructus patientiæ feram uberio-
 res. Vale feliciter. Ex Berlino 20. mensis Octo. Anno 1505.

TEODORICVS EPISCOPVS LVBE-
 censis Ioanni Tritemio Abbati Spanhemensi S.

Amblicum ut tibi comodarem te summo pe-
 re desiderare, pater optime, magnifici nostri
 Ololyci de lapide militis, tum & aurati, tum
 & literarũ candidati narratione cognouimus.
 Quem, & si nostra domo charissimi honestissi-
 miq; philosophi loco seruamus, tamen & unã cum Proclo,

Porphyrio, Synefio, cæterisq; conphilosophis suis sibi coadunatis, tibi nõ minus uoluntarie quàm hilariter transmiffimus, mandantes illi, ut te nobilem hospitem nostri nomine salutatum pergeret. Credimus etenim tantos sapietia uiros eo tibi fore gratiores, quo eorum dudum usus es familiaritate. Suscipe igitur optime pater quàm iucundiffimos ex archanis philosophia latebris te alloquentes nobiles ipsos nuncios nostros, nihil pol rigidi salebrofiq; , sed condimenta sapida græcorum academiis philosophicis scite festiueq; manibus præparata deferentes. Quorum cum ad facietatem usus familiaritate fueris, ad nostras redeant ædes age. Vale scripturarũ candens armarium, nosq; te adamantem ama. Ex Lubus die Veneris 24. mensis Octobris. Anno Christianorum M. D. V.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO

Patri Theodorico Episcopo Lubecensi

Ioannes Tritemius Salutem.

Amblicus Academicorum sacerdos manuserenfismi principis nostris ædes meas introductus tuo me nomine salutauit. Lætus admiffi philosophum nostris institutis nõnunquam se ingerentẽ, quẽ dum lego unã cũ Proclo suo conphilosopho, profundiusq; intueor, non eos sed Ariopagitã Dionysiu me legere plerunq; inuenio. Ethoc mihi factũ more ueterũ placet, quippe qui potare de riulo interea sum contentus, donec ad fontis mihi scaturiginẽ puriffi mi liceat peruenire. Gratias habeo tuæ humanitati doctiffime præful, qui me non audentẽ petere tantis hospiti bus honorasti. Vtar eorum lectione tempore modico, faciamq; mox tua repetant scrinia Vitam Appollonii Thianæi quodam enchiridio impressam ex Colonia Agrippina mecũ nuper attuli, cuius inire iudiciũ occupatiões me principis hac uice nõ permittunt.

tunt. Vereor enim precipitem dare sententiã, ppter ea uel maxime, q̄ diu⁹ Hieronymus in procemio bibliothecæ sacre nõ sine laudibus uidef̄ introduxiffe Apolloniũ. Examinãda sunt prius à me singula quã primũ per ociũ licuerit, postea meã sine cuiusquam præiudicio dicã sententiam. Vale præfulũ decus, & me dediticiũ habeto cõmendatum. Ex Colonia iuxta Spreuum & Vrsulum ultima die mensis Octobris. Anno Dñi 1505.

IOANNES TRITE. IOAN. EVRI

pono Carmelitano, Cõuentus Damẽsis S.

Andauit nobis sereniss. princeps noster Marchio Brandenburgẽsis, tibi scriberem⁹, ut quantotius ad nos Colonia reuertaris, & afferas tecũ ea q̄ Prior tuus maiestati suæ pmisit. Nos opus nostrũ de laudib⁹ sanctorũ ab soluimus, qd̄ te ut rescribat̄ expectat. Moras igit̄ oēs rescinde, ne principis aim offendas. Hesternò uespere Capellan⁹ noster Theodoricus à partibus trãsrhenanis ad nos reuersus est, & iste ganographiã nostrã, quã tantopere uidere desyderas attulit. Vale ex Vrsulo 15. die mensis Decembris Anno Christi 1505.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI

Ioan. Tritemio Eucharius Heimerius S.

Euerendissime pater ac colẽdissime p̄ceptor, tuã reuerendissimã dignitatẽ sanã incolumẽq; & bñ ualentẽ intelligo & maxime sum gauisus, orãs omnipotẽtis dei clementiã, ut sanũ Nestoreos cõseruet in annos, teq; ad nos cũ salute reducat. Hoc unũ quã humilime p̄cor, ut tua sese dignitas splẽdidissima quãtotius absoluere à strepitu curialiũ nugarũ uelit, & ad nos redire dignet̄. Valde nãq; indignũ est tam nobile ac prope diuinũ ingenium tuum seruire principibus, tum quia tu ipse princeps es magnus, doctrina & sapientia melior illis cum quibus uersaris, tum quia columen, glo

ria, & unicum patriæ nostræ es decus, quo absente omnes ce-
cidisse uidemur. Taceo quod te patre sapientissimo absente à mo-
nasterio tuo perperam & negligenter omnia gerantur, & re-
moto pastore necesse sit periclitari oues. Satis etiam nostri lon-
ga experientia doctus, in principum curiis nihil esse firmum,
nihil stabile, nihil certum, sed caduca omnia, susurriis & adu-
lationibus plena. Ad nos itaque pater optime quantoties reuer-
tere, ut cum philosophicis atque diuinis institutionibus habeas
tuo more commercium, nosque ut consueuisti tuarum lucubra-
tionum cupidissimos scriptis & exhortationibus sanctis refo-
ueas. Indignum est enim te hominē philosophicis sacrisque im-
butum scripturis siliquis immiscere mundanis, margaritasque
inuoluere sterquilinio: & qui multos erudire ad iusticiam con-
sueueras, diuini luminis iubar in unius anguli tenebris abscon-
dere. Hæc non docendo sus Mineruam ad te patrem eruditissi-
mum scripserim, sed quā singulari beneuolentia à te præcep-
tore meo discipulus affectus sum cōfidentia ut ausum effecit.
Doleo enim lumen nostrū splendidum à nobis ablatum, qua-
re humilime oro, tua mihi benignitas indulgeat, qui me tibi fi-
delem non ignoras. Abbatibus Lymphurgensibus negocia quotidie
sele in deterius disponunt: ipse quoque Neometi rarus est, lente
que ne dicam remisse nimium agit. Opera precium fuerit tea-
desse, ut tua dirigeretur solertia, cū ipse sua probitate simplex
uersipellium astucias non satis intelligat. Cogita demum pa-
ter colendissime de tuo fratre unico, magistro Iacobo Tritemio,
mihi quidem amicissimo, ne frustra laborans apud Lymphurgenses
ingenii nobilis iacturam patiatur. Nihil enim ab eis
emolumenti cōsequi poterit, qui lapides & ligna reuoluentes
nullum penitus habent commercium cum studio scripturæ.
Homo est natura gracilis, ad philosophiam natus non ad la-
boxes

bore rusticorum, qui si quid magni se consecuturum sperat, ab istis hominibus certius certo seductum se sentiet. Esto pius in tuos qui in alienos semper clementissimus esse consueuisti. Tot enim tantisque notus ac familiaris principibus cum sis, non erit tibi difficile fratri aliquod impetrare munus Ecclesiasticum, unde uita honeste cum literis ducat. Qui toties pro alienis deprecatus exauditus es, pro tuis interueniens nullam patieris repulsam. Valeat tua dignitas per secula multa. Ex Spira Idibus Nouembris Anno salutis M. D. V.

IOAN. TRIT. EUCHARIO HEIMERIO Neometensi Salutem.

 Vltre mones Euchario ad nostra citius reuertamur, quasi non ubique sit nobis patria, quibus & Christiana religio patrem & matrem deferere pro Dei amore precipit, & monastica institutio contemptum terrenorum omnium indicit. Nos enim quadam necessitate compulsi principem sequimur, non ut curiales, sed potius ut consilio & auxilio indigentes, utpote qui derelicti a necessariis grauiora pericula formidamus. Quam temerata a Cynonotis contumeliam suscepimus te minime latet, sub quorum diutius militare imperio non facile consentiemus. Cum his nonnulli ex nostris infidelitatis spiritu pleni conspirantes in nos, maliciae uirtus addiderunt, qui circungitates multorum nobis amulorum inuidiam auxerunt. Placuit ergo nobis ad tempus cedere malis, donec tandem experiatur nostri, quid eis nostra eatenus praesentia contulerit boni. Et quia non satis corrabat quando patriam exiimus, qui fuerint tantorum in nos autores malorum, & qui ex nostris conspirasse cum amulis dicebantur, se omnes clamabant esse innocios: de consilio & assensu clarissimi principis mei Philippi comitis Palatini (quod te minime latet) crebris postulationibus Serenissimi principis Ioachim Mar-

EPISTOLAE FAMILIARES.

chionis Brandenburgensis euisi, patriam relinquere consensimus, ad festum Paschatis Deo largiente reuersuri ad Rhenum. Interea si poenituerit aemulos patratæ contra nos temeritatis benefactum erit reuertemurq; ad monasterium: sin autem in sua pertinacia permanserint, si pro iniuriis se non recognouerint, si fratres nostri non aliter quàm hactenus cū duce suo tractauerint, hærebimus & nos nostro cōsilio, neq; humiliabimus nos inimicis nostris, neq; ad monasteriū reuertemur, sed prouidebimus nobis de alia mansione, ubi cum pace & tranquillitate omnipotētī Deo in ordine seruiamus. Iustam enim causam indignationis habentes iniuriarum non facile possumus obliuisci, neq; deinceps hominibus illis confidimus unquam, qui in nullo à nobis læsi, tantam in nos contumeliam agere præsumpserunt. Sufficiat aemulis nostris quod pro Christi amore patientiam habentes uindictam non quæramus, & cum possemus ulcisci contumelias silentio transimus. Putabant nos mente unicolligatos loco, & quod nobis in despectum fecerit necessario non curare, quasi extra Spanheim nobis desit locus ad manendum. Confidimus in Domino Iesu qui nullum dereliquit unquam ad eum in tribulatione clamātem, quoniam miserebitur nostri, & parabit nobis locum, ubi cum maiore pace & tranquillitate ipsi uacemus, q̄ in Spanheim potuimus unq̄. Non delectant nos (ut tu arbitraris) curiæ principum, neq; terreno principi nisi oporteat, statuimus adherere, quanq̄ nō desint plures, qui nos magno desiderio admitterēt perpetuo refouendos. Hoc nobis continuum studium contulit scripturarum, ut mentem non loco figamus sed ueritati. Quæ de fratre monuisti libèter accepimus, cui fors cum tēpore pinguior affuget. Vale & ora pro nobis ad Deū, qui solus omnia potest.

Ex Berlin octaua die mensis Ianuarii Anno Domini 1506.

Reueren-

IOANNIS TRITEMII

REVERENDO IN CHRISTO PATRI

D. Iohanni Tritemio, &c. Nicolaus Prior

in cunctis fidelis Salutem.

Reuere[n]de amantissim[us]q[ue] pater, literas reuerēdae pa-
ternitatis tuae cum ingenti suscepi gaudio, & supra
quā[m] dici potest de bona ualitudine tua optimoq[ue]
statu apud principem, sicut nobis Theodoricus retu-
lit, sum letatus, & mecum fratres uniuersi. Sed ingenti me tri-
stia affecit mora tam diuturna reuersionis tuae ad nos, quo-
niam propter tuam absentiam in magna tribulatione sumus,
& ab omnibus uexamur, deridemur & blasphemamur, quasi
nos causa sumus indignatiois tuae iustissime, magnusq[ue] clamor
omnium surrexit in nos, quod incendio seu perpetuo sumus di-
gni exilio, q[uo]d fugauerimus Abbatē nostrum uirū bonum & san-
ctum, sapientē atq[ue] doctissimum, sine causa. Tanta sunt oblocu-
tiones hominū contra nos, q[uo]d ignoramus quid nobis agendū
sit, & uehementer timemus, q[uo]d in breui expellemur de monaste-
rio. Tua uero paternitas nouit, q[uo]d praeter filium perditionis, nul-
lus nostrum fuit in causa, sed omnes uehementer potius dole-
mus, & nunquam placuit nobis temerarium factum amulorū.
Iam dicunt omnes qui interfuerunt, q[uo]d non fecerint animo in-
iuriandi paternitati tuae, sed propter minas abbati mentis san-
cti Iacobi factas à Magno & Friderico familiaribus nostris. Et
in ueritate credo quod ita sit, quia nihil aliud in causa fuit ut
caperentur quā[m] comminationes. Officialis Ducis, qui sa-
tellites militiae iniquitatis suae misit in familiam nostram, de
officio suo iam amotus est, & in eius locum Vasallus tibi iu-
ratus Meginhardus de Coppenstein subrogatus est. Nomine
uero principis Palatini praefecturam tenet amantissimus tui
Franciscus ab Sickingen, qui ambo cum uicinis & amicis o-

EPISTOLAE FAMILIARES. f. 4

mnibus, maxime tuum desyderant aduentum. Abbas quoque montis sancti Iacobi plus omnibus dolet absentiam tuam. Rogamus igitur quod humilime reuerendissime amatissimèque pater, & per nomē Domini nostri Iesu Christi suppliciter obsecramus, ut redire ad nos quantotius dignemini, nec propter crimen paucorum totū gregem ouium uestrorum deseratis. Cur foris tam diu permanes dulcissime pater, cum nemo sit qui te lædere aut possit aut uelit. Nam & Dux ille Ioannes te maxime diligit, cupitque ut redeas, dicens se nihil unquam mali contra tuā cogitauisse personā. Omnes quoque fratres nostri, tuæ paternitatis charissimi filii, tuum ad nos reditū ardentissime desyderāt, præter Iudam impiissimū traditorē. Qui tamē & ipse multū optare tuum aduentum se simulat, sed mētitur iniquitas sibi, quod rei probabit euetus. Scio enim quod de monasterio fugiet, mox ut tuā nobis paternitatē appropinquatē audierit. Frater Ioānes Nutius senior noster & omnes fratres tuam salutem desyderant, seque humiliter commendant. Vale ex Spanheim 22. die mensis Nouembris Anno Domini M. D. V.

IOANNES TRITEMIVS AB. SPAN.
dilecto in Christo filio Nicolao Remitio
Priori suo salutem.

Mouissent à proposito mentē nostrā literæ tuæ charissime fili, ut in media hyeme reditū maturassemus nostrū ad patriam, nisi promissionis nostræ cōditio ad manēdum diutius nos principi obligaret. Manēdum enim in Pascha promissio iubet, ne tantum principem rebus nostris optime fauentē cōtra uotū offendamus. Scribis reditum nostrū desyderari à multis, credimus, & suo tēpore sicuti promissimus largiente domino reuertemur, experiētiā capturi promissionum. Abbatem uero Moguntinum nostram peramplius

plius dolere absentiam satis admiramur, cum ipse omnium in nos malorum principalis sit autor, ad cuius instantiam clandestinam & euentam familiares nostri nobis in scandalum, & se renissimo principi nostro Palatino in odium & praedudicium fuerunt capti. Neque memoria exciderunt uerba quae nobis in culcare tentauit, cum ultimo esset nobiscum: neque scriptorum eius obliti sumus, quibus non solum nobis, uerum & sacratissimis principibus Raymundo Cardinali apostolico legato, Archiepiscopo Coloniensi, Palatino comiti, & Marchionibus, intemperati senis lingua non pepercit, quae si uel uni ex illis legenda exhibuissimus, dudum temeritatis suae poenas dedisset. Iniquissime contra nos egit bonus ille abbas, & in odium aliorum nos, siue sciens siue nesciens iniuste persecutus est. In dulgeat ei Deus & non imputet illi peccatum quod commisit contra nos. Mira consideratio senis. De nostra dolet absentia, qui ut cederemus ad tempus inuidiam declinantes primus consilium dedit. Quod autem hominum clamor surrexit contra uos, nihil nos releuat, nec in aliquo delectat, sed contristat potius, pro illis maxime qui inter uos malorum contra nos sunt innocentes. Scimus enim quod non omnes conspirastis in nos, nec propterea uos omnes credimus innocentes. In omnibus his nihil nos adeo contristat, quam innocentes cum noxiis blasphemari. Consolatur autem nos innocentia nostra, cui uos testimonium etiam inimici dabit, quam iuste inter uos & sine offensione uixerimus, semper uestram utilitatem nostro comodo praepoentes. Postremo hortamur, ut diuinitatis cultum diligenter respicias, fratres sine rationabili causa non contristes, & te & illos in monasterio religiose contineas, & monasticam obseruantiam inuiolatam custodias. Fratres ut pro nobis orent ad Deum commonefacito, quos omnes in charitate le-

EPISTOLAE FAMILIARES. 16

In Christi salutamus. Vale ex Berolini. 8. diemensis Ianuarii
Anno Christianorum. M. D. VI.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI

Ioanni Tritemio abbati Spanheimensi, Ia-
cobus Tritem. frater S.

Iteræ paternitatis tuæ ingens mihi attrulerunt gau-
dium, quibus te sanum & incolumé esse cognoui.
Præterea scire statum meū cupis. Teneto breuiter,
mediocris est. Dei bonitate sanus sum, & sine pecunia diues.
Post tuū à Neometi recessum, ad Vuachenheim ueni, paucisq;
ibidē diebus cōmoratus, mox perpendi homines & meorum
obsequiorū & tuorū oblitos beneficioꝝ torus me uibrare cœ-
lis, inuidentesq; studiis meis, ad lapides & lutū reuocare nolen-
tem. Nolui ergo diutius manere cum hominibus ἀχαριστοῖς
& ἀδολόγοις, qui nec beneficiorum sunt memores, nec promissio-
rum exhibitores. Abbati multis diebus ut nosti in Colonia
scriptor seruiui, & propter cum quos amicos habere poteram
offendi, tempus apud illum mihi sine fructu expēdi, uestimen-
ta contriui, & nihil ab eo penitus pro mercede cōtinui. Eccle-
sia, quā mihi assignare uolebat, in salicū ualle pauperrima est,
domus habitatiōis sacerdotalis cū uico incendio consumpta.
Habeat eā sibi & ualeat, quia non est mihi animus apud illum
manēdi. Utinā tibi potius acquieuissem quā petitionibus eius,
perrexissemq; in Marchiā tecū, melius mihi foret, quā gratū il-
li seruisse. Contēpta igif uanissima spe Treuerim descendi &
aliquandiu cum parentibus mansi, quousq; per singulos gra-
dus ad ordinem sacerdotalem processi. Iam deinceps faciam
quod hortaris, & cum Damio nostro manebo donec uenias.
Vale sanus. E Spira 11. die mensis Nouembris Anno. 1505.

Ioannes

IOAN. TRITE. AB. SPAN. IACOBO
Tritemio fratri amantissimo Salutem.

D huc deo largiente ualemus: si uales & tu bene est.
Non latebat nos cui seruires, qui τὴν ἀχαισίαν αὐ
θρόνου ῥύρι quā optime nouimus dudū experti. Sed
quā ita tibi cōplacuit, si perdidisti laborē, tibi noueris imputan
dum. Quamprimū poteris parentibus scribe, nos saluos & in
columes, & ut senectutis suae curā habeant, nihil de nobis solli
citi. Omnipotens Deus sua miseratiōe nobis ut cōfidimus ne
cessaria sine parentū sollicitudine prouidebit, etiamsi ad Span
heim nunquam reuertamur. Remitius Prior humilia atq; dul
cissima scripsit, cupiens nos ad monasteriū quantotius reuer
ti, cui rescribentes uerbis uerba retulimus, donec mentes ho
minum plenius exploremus. Non enim deinceps facile crede
mus semel tam enormitet decepti. Cum ergo Neometim aut
Badorim reuersi fuerimus, agemus ne nos lateant fratrum a
nimi, & tum demum quod nobis uidebitur utilius faciemus.
Quod si manere foris cōtigerit, nihil ad nos, quippe qui carere
ingrato monasterio quā manere cum improbis ouibus ma
gis eligimus. Vale ex Berlin .8. die mensis Ianuarii. Anno
Christianorum. M. D. VI.

THEODORICVS EPISCOPVS

Lubecensis Ioanni Tritemio abbati
Spanhemem. Salutem.

Vos ad te optimum patrem salutandum probos &
inclytos philosophos Iamblicum & Proclum cum
cateris pridem misimus, quo nam se modo apud
tuam paternitatem habeant, pro eorum honorificentia no
stroque in eos amore putauimus requirendum, cum uel offi

ocio iam prope functi, uel quicquid tu ex eis requirendum putaueris, eo te potitum optimeque illis usum pro sua liberalitate, Tantalique phiala amicitiae firmandae gratia uos uerberrime potos arbitramur. Ne igitur uel ocio torpescant, uel nouis placidioribusq; subintrantibus abiectiori loco contemptuiq; ut fieri solet, haberentur, pulueribusq; sordescerent, reuocandos existimauimus. Credimus etiam a te defatigatos a deo, ut iam rigidior illis monastica illa, qua religiose pater ad modum uteris, censura pertasa sit plurimum. Quod si ita iudicaueris, tua eos pro honestate pace redire finito. Si autem tibi ad conferendum quod habes superest, explere atq; ad sanctorum honestissimis uiris fruito, ac demum ut nostras reuisant aedes age. Vale felix fausteq; nosq; te adamantae ama. Ex L. bus 27. die mensis Ianuarii Anno dominicae natiuitatis. 1506.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO

Patri Theodorico Episcopo Lubecensi

Ioan. Tritemius Salutem.

Iamblicum tribus ferme apud nos mensibus honestissime habitum, quod pulchritudo uultus declarabit, ut rediret ad te dominum suum, officio legationis suae iam pulchre peracto, sacratissime praeful, concessimus. Annuit lubens, quamquam nostrum minime abhorreret hospitium, quippe qui nostra dudum familiaritate usus nulla iam formidine tangitur. Censuram non timet monasticam, utpote te qui longa consuetudine moribus nostris assuefactus, optime iam intelligat nos uiri sapientis imitari consilium, quo nouerimus cum singulis de sua facultate habere colloquium. Scimus enim Iamblicum teste, neq; cum monacho de philosophia tractandum, neq; inter philosophos de religione claustralium esse disputandum. Suo quaeque loco seruamus, cum illis monachum,

cum istis exercendo philosophum. Hoc unum forsitan hospiti nostro potuit esse molestum, quod in Ursulo solus nobiscum confisteret, qui cum tribus ferè milibus in nostro consueverat monasterio uersari. Hic enim peregrinamur à nostris inter paucos, non ut uolumus, sed ut possumus philosophantes. Suscipe Iamblicum tuum doctissime præsul, quem ad tuas ædes mittimus, gratias de humanitate in nos tua referentes, nostròq; ut lubet ministerio utere. Vale & nos commendatos intuere. Ex Ursulo 4. mensis Februarii Anno. 1506.

IOANNES TRITEMIUS HERMANNO Buschio Monasteriensi poëta S.

Cum iter ageremus de partibus Transrhenanis per oppidum Lypfense ad Marchiã Brandenburgensem, te illic esse nobis minime constabat. Audieramus enim Coloniae te in Louanio tuas profiteri literas, & propterea Lypsiæ nullam tui fecimus inquisitionem. Iam uero Georgio Sibuto poëta nostro referente cognouimus te iuuentutẽ Lypfensem literis erudire mundanis optima conditione prouisum. Congratulamur tibi quod rebus tuis beneficit consultum: hoc unum te monentes, ita uiuendum, ne moribus destruas eruditionem. Non decet uirum eruditum etiam si poëta sit, esse lasciuum, non ebrietatis sectatorem, non muliebrem, & luxui delectatum, quæ omnia cito perdunt uirum, ut quidã cecinit dicens:

Poëta debet esse sobrius.

Οἶνος καὶ λουή, καὶ ἡ πόσις κύπριον ἔρωϊ

Ὁξύτερον πένεπει τὴν ὀδὸν εἰς αἰδύνη

Vinum & balnea, & circa Venerem amor

Velociorem parant uiam ad infernum.

Hoc & Maro ille tuus monuisse fecit pulcherrime in paruo tractatu suo de uino & Venere, ubi multa paucis absoluit dicens:

EPISTOLAE FAMILIARES.

129

” Nec Veneris nec tu uini capiaris amore
 ” Vno nanq; modo uina Venusq; nocent.
 ” Vt Venus eneruat uires sic copia uini
 ” Detenuat gressus debilitatq; pedes.
 ” Multos cæcus amor cogit secreta fateri,
 ” Archanum demens detegit ebrietas, &c.

Rogatus Anacharsis quo pacto quis abstemius fieret, si tu-
 pes, inquit ebriosorū mor⁹ sibi ante oculos ponat sobrius. Ait
 enim uitam uuas tres ferre, primā uoluptatis, secundam ebrieta-
 tis, tertiam mœroris. Hinc est illud Lucii Apuleii Floridorū
 libro tertio, sapientis uiri supra mensam celebre dictum. Prima
 inquit cratera ad sitim pertinet, secunda ad hilaritatem, tertia
 ad uoluptatem, quarta ad insaniam. Nihil turpius homine e-
 brioso, cui foetor in ore, tremor in corpore, furor & obliuio in
 mēte, qui stulta promit & fatua, occulta producit in publicum,
 cor palpitat, facies sanguine rubet. Quæ omnia Flaccus pul-
 chra breuitate complectens dicebat:

Quid non ebrietas designat? operta recludit
 Spes iubet esse ratas, ad prælia trudit inermem
 Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes,
 Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Nihil est ita dæmonibus, ut Chrysoftomus ait, sicut ebrie-
 tas & lasciuia, quæ est mater omnium uiciorum, placitum & a-
 micum, & nihil adeo contrarium sicuti sobrietas, quæ est ma-
 ter omnium uirtutum. Quid aliud ebrietatē putabimus quam
 uoluntariam hominis insaniam, quæ mentem euertit, memo-
 riam tollit, obliuionem inducit, debilitat corpus, animam oc-
 cidit? Nemo uino & ebrietati deditus uir bonus esse poterit un-
 quam, neq; sapiens, neq; doctus, neq; fidelis, neq; utilis alicui,
 neq; honore aliquo, neq; memoria dignus. Tu ergo Buschi fu-
 ge omnes.

Ebrietas
 quid?

ge omnes animi pestes, uinum & uenerem maxime, quorum
 usu nimio uirtus eneruatur omnis, mens cæcutiat, & fama in
 opprobrium cunctis exponitur. Parce oculis tuis, qui utroque
 malo te nimium uolente, percussi, fluxu & rubedine iam pene
 destructi sunt. Parce rebus & substantiæ, quam docendo labo-
 riose acquiris, ne senior factus mendicare cogaris. Memento
 q̄ sicut poeta dicit. Vino forma perit, uino corrumpitur ætas.
 Vino sæpe suum nescit amica uirum. Et quod Aristoteles di-
 xit: quin non de facili potest inuadi qui est sobrius & uigil, sed
 quiebruius est & dormiēs, mortuo similis, facile capitur. A dmo
 nitionibus nostris & parcas, & acquiescas oramus: tu enim q̄
 te diligamus nō ignoras, & nos q̄ freno indigeas scimus. Cir-
 ca festum dominicæ Ascensionis redituri ad Rhenum tecum
 largiente Domino constituemur, latius de his quæ menti no-
 stræ insunt collaturi tecū. Interea uale sanus. Ex Berlin prima
 die Martii Anno 1506.

IOANNES TRITEMIVS ABAAS

Spanhemēsis: Conradouenerabili Abbati mo-
 nasterii sanctorum Valtrici & Afræ in
 Augusta Salutem

QRta post cruentissimum Palatinum bellum in me-
 quorūdam hominum inuidia propter ipsum prin-
 cipē meum, cum essem apud eum Heidelbergæ, ad
 sextum diem mensis Aprilis, ne quid sequeretur deterius à mo-
 nasterio meo ad tempus me placuit elongare. Interea Rex no-
 ster Maximilianus conuentum apud Coloniam Agrippinam
 ad caput mensis Iulii principibus indixit, quo & ego uocatus
 per certos principes nauigio descēdi. Solutō tādē post dies 30.
 consilio, principibusq; ad sua reuertētibus, ego cū Serenissimo

EPISTOLAE FAMILIARES. 132

principe electore Ioachim Brandenburgensiu Marchione, de consensu principis mei Palatini senioris saepe & multum rogatus Marchiam intraui, Priori meo interim regimine monasterii Spanhemensis commisso. Et nunc quidē hic sum propositum habens post festum resurrectionis dominicæ reuertēdi ad propria, & iuxta rerum dispositarū ordinationem sicuti inuenero, uel mutare uel continuare cōsiliū. Venissem q̄ libens Augustum ad prouincialem ordinis nostri cōuentum, si Princeps ut ante Pascha hinc abirem, annuisset, sperarēmq; rebus meis bonum consiliū apud patres inuenire. Sed quia morē gerere tanto principi necesse est, tuæ paternitati uices meas dixi cōmittendas, ut iuxta procuratorii tenorē, quod anno priorē, cum propter bellum interciperetur cōuentus patrum prouincialis, ad te cum pecuniis miseram, agas, & pro me coram præsidentibus cōpareas, meōq; nomine singula, iuxta cōsuetudinem ordinis perficias, & necessariam mei absentiam reddas excusatā. Quod ut uelis faciāsq; mutuae inter nos amicitiae intuitu, te etiam atq; etiam rogo. Si quid me scire tuarū uolueris cogitationum, rescribe, ipsāsq; literas tuas huic nuncio principis mei trade, quoniā proficiscens ad Saltzburgam, expedita legatione sua ad nos per Augustā reuersurus est. Rationis nostrae trāfactae præsidentiae chirographū abbati Nurenburgensi mineris consignandū. Vale ex Berlin 24. Martii Anno 1506.

IOANNES TRITEM. GEORGIO

Sibuto poëtae laureato Salutem.

Vdiuimus te cum Hermanno Trebellio inisse certamen, quod non fecisses melius iudicemus. Tuæ non congruit ætati scriptis laceffere senes, & pro lana caprina, ut quidam ait, gerere bellum. Magis te iuuenem decet audire seniores, & discere ab eis, non contemnere aut iniudicare.

dere melioribus, etiam si melius sapias. Verificatur in te Hesiodi poetæ sententia dicentis

καὶ κεραμεὶς κδραμεῖ κοτέει ὁ τέκτοσι τέκτωνι ”

καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονεῖ, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ ”

Et figulus figulum odit & fabrum faber ”

Et pauper pauperi inuidet, & poeta poetæ. ”

Est aut pefsimum malum inuidia, neminē plus lædens quā Inuidia pefsi
 suum autorem, superbix filia, uenenum mentis letiferum, quo mū malum.
 diabolus maxime reus primum hominem supplantauit. Sed at
 tende quid scriptura dicat. Paruulum, inquit, occidit inuidia, Hiob.
 quod sanctus Papa Gregorius explicaturus dicit. Inuidere non
 possumus nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Par
 uulum itaq; est qui inuidia occiditur, quia nisi ipse inferior exi
 steret, de bono alterius non doleret. Nullum inuidia monstro
 sus monstrum, nec aliquod damnosius damnū, quæ dicenda
 est merito erroneæ cæcitatē abyssus, humanæ mentis infer
 nus; cōtentionis stimulus, corruptionis aculeus, & diabolicæ
 obstinationis introitus. In suum autorē grauius tendit inuidia,
 & mentē unde sumit exordiū ut uipera necat parentē, per quā
 diabolo fallentē mors primū intrauit in orbē terrarū. Hinc Sa
 lomon auditorem instituens beneuolum in prouerbiis dicit.
 Ne comedas cum homine inuido, & ne desyderes cibos eius. Cap. 27.
 Inuidia enim cuncta bona deuorat ardore pestifero, animam
 turbat, sensum comedit, pectus urit, mentem adfligit, cor ho
 minis quasi quædam pestis depascit. Ignis inuidia est inextin
 guibilis. Nam sicut tinea comedit uestimentum, sic & inuidia
 cum qui zelatur cōsumit. Cauere magis amicorum inuidiam
 Seneca monet, quā inimicorum insidias. Si non inuideris
 maior eris. Nam qui inuidet minor est. Alienum bonum ma
 lum suum inuidus facit, quod malū longe est à uito docto, sa

piante & bono. Miseria sola caret inuidia. Vnde magis pati quam agere inuidiam expedit. Si uis carere inuidia, nolue nari gloriam lucubrationibus uanam, sed tuum imitare Tibullum in quarto dicentem.

» Nil opus inuidia est, procul absit gloria uulgi.

» Qui sapit in tacito gaudeat ille sinu

*Modestia
qualis uirtus*

Modestum te in oibus exhibeas & eris sine inuidia gloriosus. Est aut modestia uirtus moderatrix animi passionum, gratum & spectabilem cunctis hominem reddens intuentibus, ut sermones proferat libra iustitiae examinatos, sitque grauitas in sensu, & pondus in uerbis modusque. Non decet uiros, literarum studio deditos contentione inuicem inferuire, & rebus utilioribus neglectis pro inutili sermone committere bellum, quo & mentes praecipitum a rectitudinis euellunt statu, & auditorum corda ne ad sapientiae pertingant archana, nube uanitatis obnubilata sunt. Eius uiri doctrinam libenter omnes admirant, collaudant, latius suscipiunt, in cuius oratione modestia refulget simul & grauitas, ubi nulla contentio aemulationis praeuiae, nullus fastus cernitur superbiae, sed cum dulcedine, uocis, mentis, & oris exhibetur tranquillitas, & amica sapientiae choruscat humilitas. Nullus enim sapiens superbus & arrogans esse potest, qui autem elatus & superbus existit, sapiens non est. Maxima nobis humilitatis causa mortalitatis nostrae conditio est, superbiae uero nullam penitus causam habemus. Quid enim sumus opoeta, nisi homines, breui necessario morituri? uento & umbram similes, ut Sophocles dicit in Aiaie.

ὄρω γὰρ ἡμᾶς οὐδ' ὄντας ἄλλο πλὴν
εἶδω λ' ὄσσι πῶρ ζωμῶν, ἢ κούφην σκίαν

Video enim nos nihil esse aliud, praeter

Simulachra quotquot uiuimus seu leuem umbram

Punctura

Punctum est, inquit Seneca, quod uiuimus, & adhuc puncto minus. Sed hoc minimum specie quadam longioris spacii natura diuisit, aliud ex hoc infantiam fecit, aliud pueritiam, aliud adolescentiam, aliud inclinationem quandam ab adolescentia in senectutem: à senectute uero ad puericiam quandam statuit regressum, per quem omnia morte cōcluduntur. Quid aliud est homo quàm sperma fœtidum, saccus stercoreum, & cibus uermium? Post hominem erimus cadauer putridū, ex cadauere uermes, post uermem fœtor pessimus & horror maximus. Et sic in hanc speciem uertitur omnis homo. Nam sicut in Ecclesiasta Salomon dixit: homo sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic nudus reuertetur in terram, & nihil auferet secum de omni labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas hominis, quomodo uenit sic reuertetur. Quid ergo proderit ei quod laborauerit in uentum? Cunctis diebus uitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis & erumna & tristitia. O fallacem hominum spem, Cicero clamat, fragilemque fortunam, & inanes nostras conceptiones, quæ mediocri in spacio sepe franguntur & corruunt, & cum ipso cursu ante obruuntur quàm portum conspiciere ualuerint. Finem ergo tuum, Sibute, semper cogita, teque cognosce mortalem, nec mente superbiam malorum omnium matrem contigeris unquam. Sunt enim inexorabilia fata, & sicut Martialis inquit,

Lanificas nulli tres exorare puellas

Contigit, obseruant quem statuere diem.

Omnes morimur, & quasi aquæ in terrâ dilabimur, quem admodum & ille dixit. Debemur morti nos, nostraque mortalia facta peribunt, estque mors ultima linea rerum. Vtilibus in suda studiis, quibus non solum corpori prouideas necessaria, sed etiam mens à morte horrenda seruetur immunis.

Homo quid sit?

Capra.

Reuersuri ad propria breui tecum in Albiburgio tuo erimus,
& quid nos ut audatius ista scriberemus permouerit sermone
pandemus. Tu uero sciens nostrum in te amorem quam feci-
mus exhortationem nō exacerberis. Vale tui memor. Ex Ber-
lin 20. die mensis Aprilis. Anno Christianorum. M. D. VI.

SERENISSIMO PRINCIPI IOACHIM

Brandenburgensiu Marchioni, Stetiniensium ac
Pomeranorū Duci, Rugensiu Cassubiaq;
Comiti, principi Electori & c. Ioan.
Tritemius Abbas Spanhe-
mensis foelicitatem.

Vartadecima die mensis Maii Berlin oppidum re-
sidentia serenitatis tuae, ut scis princeps clarissime,
circa horam undecimā exiui, & iuxta praedictiones
Astrophili nostri plura nobis cōtigerūt aduersa, sed miserāte
deo euicim⁹ oīa. Sex nāq; diebus morbo calculi & uesicae labo-
rās grauiterq; afflictus remanere in Lypczig coactus sum, & ma-
nibus me cōmittere medicorū, qđ antea feci nunq;. Cumq; ue-
nissimus ad Rhenū p satellites cuiusdā iniquissimi Comitis in-
cēdiarii monasterii Lympurgēsis ego cū nūcio serenitatis tuae
familisq; meis & uno monacho memorati cōnobii exusti cap-
ti sumus infesto sanctissime Trinitatis circa horā undecimam,
ductiq; in castellum uicinum. Eodem tamen sero cognosce-
tes me sub tuitione regia custoditum omnes nos dimiserunt:
causam propter quam nos cōepissent afferentes nō aliam, nisi
qđ me negociis combusti monasterii Lympurgensis fauentem
arbitrarentur. Qua contumelia factum est, sicuti ex tuo intelli-
ges nuncio, qđ neq; ad Archiepiscopum Coloniensem, neq; ad
Treuerensem, sed neq; ad Moguntinensem tuas perferre com-
missiones

missiones potui. Agam tamen quamprimum, ut & tuas literas habeant & intelligant uoluntate. De meis uero rebus nihil certi scribere possum, quousque cum excellentissimo principe meo locutus fuero, qui nunc est absens, & statum fratrum meorum, simul & metes æmulorum clarius intellexero. Nullatenus enim uidebor in Spanheim, nisi cuncta prius obstacula remota fuerint. Quod si non fuerit æmulorum conuersa temeritas, faciã alterum è duobus, aut reuertar ad te sicuti postulasti, aut eligam mihi locum in ordine studiis meis conuenientem, ubi & possim tuam Serenitatem meorum facere studiorum participem. Audisti me sæpius dicentẽ quod sentio, quia curias sequi principũ, nec meo conuenit proposito, nec plane congruit institutioni. Quam ergo conuenientem mihi in latitudine ordinis mei locum si fieri potest, quem si inuenire nequi uero, facturus sum necessario quod possum. Tuæ uero serenitati gratias habeo immortales pro tuis in me amplissimis beneficiis non solum exhibitis, sed etiam amplioribus, si necesse fuerit, promissis. Excellentiam tuam cum omnibus suis ualere opto incolumem Nestoreos in annos. Ex Heidelbergæ 18. die mensis Iunii. Anno Domini 1506.

IOAN. TRIT. AB. SPAN. DILE-
ctis in Christo fratribus & filiis Priori & con-
uentui in Spanheim synceram in
Domino charitatem.

DE Marchia Brandenburgensium tandem cum salute ad patriam reuersi, Theodoricum capellanum nostrum ex Francordia præmissimus ad uos, quo ea referete quæ illi commissimus, & statum intelligeretis nostrum & mentem. Qui retulit nobis Budorim reuersus ad nos de fideliũ uestrum, quo precamini ad uos quantotius reuertamur,

EPISTOLAE FAMILIARES. 137

neminem esse neq; futurum qui nos molestare possit aut uelit. Credimus quidem uera quae dicitis in cordibus uestris, æmulis tamen confidendum non duximus, quorum tanta in nos præsumptio à nemine iudicatur. Propterea sine cōsilio nihil faciemus, maxime cum quidam inter uos ambitione, & infidelitate pleni Cynonotis consentire potius q̄ nobis pastori suo conuincantur manifeste. Deū testamur omnipotētem, quem nihil potest latere, q̄ libenter quidem reuerteremur ad uos, si uestra erga nos integritatem possimus habere exploratam, de qua nos subdubitare compellit, q̄ toties moniti à nobis nihil cum Duce contra æmulo egistis. Sed mittite ad nos Priorem uel alium quempiam ex uobis, cui mentem latius nostram explicare possimus. Nam & si neminem qui nos lædere possit reueramur, quippe qui non metu cuiusquam foris manemus, sed facti duntaxat indignati memoria, tamen redire ad Spanheim sine principis Palatini consilio nequaquam intendimus. Valete, Deum orantes, ut eius sanctissima impleatur uolūtas, quae nunquam potest esse non recta. Ex Heidelberga 20. die mensis Junii Anno Christianorum 1506.

SANCTISSIMO IN CHRISTO PATRI

Julio papæ secundo Ioan. Tritemius abbas
Spanhemensis humilima pedum
oscula beatorum.

Mgnis quem Dominus noster Iesus Christus, Patris æterni filius misit in terram, uoluitq; in cordibus hominum uehementer accendi, me ultimum subditorum tuorum clemētissime pater nullius apud diuinam pontificatus tui sedem, præter fidem & deuotionem, uel meriti, uel momenti compellit, ut causam diui Bennonis merito & sanctitate Misnensis Ecclesie dignissimi quondam episcopi meo
altiorum

altiore uiribus, ad instantiam Christianissimi Saxonum Ducis Georgii, apud tuam clementissimam paternitatem, quia tuerbis nequeo, mutis uel literis agam. Is, ut ueterum monumentis edocemur, ab infantia praeuentus diuino spiritu totum se Dei mancipauit obsequio: fide clarus, uirtute & constantia infatigabilis, spe robustus, amore & charitate in Deum & ad proximum omni tempore semper feruentissimus. Ex monacho regulæ sancti Benedicti primus monasterii quod Goseck in diocesi Nuenburgensi non longe ab ipsa ciuitate situm nuncupatur, abbas institutus, triennio ferme præfuit in omni religione & sanctitate. Quo elapso monachorum suorum inuidia stimulatus, iniuriisq; aduocati comitis impetitus, monasteriū cum Abbacia deseruit, & heremum Christo in tranquillitate seruiturus intrauit. Inde per Victorem papam secundum uocatus, Goslariensis ecclesiæ rector constitutus est, & crescentibus semper in eo meritis sanctitatis, postremo Misnensis Ecclesiæ pontificatum canonica electione fratrum adeptus fuit. Qui ut nomē tantæ dignitatis non infructuose uideretur sumpsisse, ad utilitatem ouium Christi summi pastoris sese totum conuertit, in oratione continuus, & in prædicando Verbum Domini, tam Sclauis, quos ad fidem conuertit orthodoxā, quam suis atq; in circuitu fidelibus mirabili incredibiliq; seruore deuotus. In ea quoq; persecutione qua Henricus imperator tertius summis Romanæ Ecclesiæ pontificibus inobediēs hostis atque rebellis uniuersam in Germania præcipue turbauit Ecclesiam, Benno uir Dei, præsul quoq; magnificus, in fide & amore domini sui formatus, & Apostolicæ sedi semper fidelissimus, in faciem tyranno restitit, peccantem redarguit, sententiāmq; anathematis, quam Papa decreuerat, in eum confidenter fulminauit, schismaticum, maledictum, & reprobauit.

Benno episcopi Misnensis mita.

tum à Deo, nisi poenitentiam ageret, ad iudicium uicarii Christi, publice illum prædicans & denuncians cunctis fidelibus. Pro his omnibus coniectus in uincula & carceres, iniurias & contumelias, opprobria simul & uerbera passus, hilari semper mente canebat. Mihi adhærere Deo bonum est, quoniam Christi uicario magis obediendum quàm homini maledicto. O uirum uirtutibus plenum meritisque excelsum, ter sancti quaterque sanctissimum, qui solidatus in petra constantiæ Apostolicæ, sese murum pro domo Dei tam necessario ac periculoso tempore cõfidenter opposuit, & pro honore sacrosanctæ sedis Apostolicæ fortissime decertas, nulla tyrannorum uincula formidauit. O pontificem sempiternis extollendũ laudibus, cuius uita cunctis uirtutibus omni que sanctimonia choruscans merito nobis in exẽplum proponitur, quam Deo placuisse altissimo infinitis pene miraculis usque in præsentem diem manifeste declaratur, usque adeo, ut si miraculorum testimonio sanctorum integritas cõprobada indicitur, nemo sanctior diuo Bennone his temporibus iudicandus uideatur. Quotidie ad eius sepulchrũ stupenda fiunt miracula, semperque mirãdis succedunt mirabiliora. Et quamuis pater beatissime Iuli, Benno pro suis meritis apud Deum optimum maximum mercedem & gloriã in cœlesti palatio iam suscepit æternã, suoque ineffabili spiritus principio cõiunctus per gratiã non naturam, sine fine beatus, nostros minime requirit honores, quippe cum omnia in summo illo habeat bono, nobis tamẽ & posteritati fidelium, autoritate sanctissime sedistux consulendum fuerit, qui sanctorum patrocinio indigemus. Bennonem testantur miracula sanctum, clamant uirtutes honorandum, fidelem experientia sanitarum pollicentur patronum. Hoc unum uotis obstat omnium, & beneficia impedit singulorum, quod cum autoritate sedis Apostolicæ nondum apud

nos in

nos in catalogū sanctorum uideatur adscriptus Benno, quem regnare cum sanctis in cœlo non dubitamus, ab eis ueneratione cogamur desistere, neq; suffragia tanti uiri nobis liceat inuocare. Sed cū uita eius sanctissima plena uirtutibus à uetustioribus suisq; contemporaneis luculenter habeatur descripta, & multa quotidie in Ecclesia Misnensi ad eius tumulum fiant miracula, Christianitatis amator, cultor, atq; defensor integerri- mus & Christianissimus princeps Saxonū, Misnensiuq; Dux memoratus Georgius, pia deuotione motus, pro eius canoni- zatione laborandum duxit, & commissarios qui examinarent singula, à tua sanctitatis prædecessore Alexandro Papa sexto impetrauit. Alexander uero morte sublatus expedire negociū diui Bennonis non potuit, & forsitan non debuit, propterea q̄ diuina prouidentia tanti uiri honorem tuis temporibus de- putauit, tibiq; amicissimum sibi præfulem sanctorū adscriben- dum catalogo referuauit. Quocirca tuā sanctitatē beatissime pater qua possumus humilitate rogamus, Bennonē apostoli- cum uirum nobis uenerandum concedas, eiusq; nomen cum sanctis Dei confessoribus celebrandum inscribas, & quod tuo muneri referuatum est, in gloriam alterius non patiaris deue- nire. Crede mihi pontificum maxime, Bennonem conferen- do patribus diuis cultū Dei non mediocriter ampliaueris, tuo quoq; celeberrimo nomini sempiternā apud Saxones memo- riam cōparabis in terris, & diuo interueniente Bennone, pro ampliato cultu diuino bonā recipies mercedē in cœlis. Hoc unanimiter à tua sanctissima maiestate petimus omnes quot quot diui Bennonis merita uel in nobis uel in aliis sumus ex- perti. Exaudiamur à te clementissime pater iterum atq; iterū rogamus, faciesq; rem gratam Deo, utilem & honestam popu- lo Christiano, & supplicantibus nobis perpetua gratitudine

memorandū. Omnipotens Deus, cui⁹ uicarium agis in terra
beatitudinem tuam ad nostram salutem diu conseruet incolu
mem. Ex Budori 21. mensis Iunii Anno Christianorum. 1506.

IOANNES TRITE. AB. SPAN. DILE-
ctissimis in Christo filiis sincerā in Dño charitatē.

Quam mutentur cito mentes hominū quotidie satis
experimur, non solum in extraneis, sed etiam quod
ualde miramur in uobis, si tamen uera sunt quae no
bis per Priorem uestro sunt nomine relata. Ad monasterium
reuertamur oratis, & obstacula quae mentem nostram non im
merito offendunt, quod saepe mandauimus, nec dum abstuli
listis. Cogitate fratres cui potius haec uestra negligentia nocere
possit. Non existimetis me anhelare ad Spanheim, qui alibi
mihi cū dei auxilio facile melius possum prouidere. Vestri tñ
miseror, uos inuitus deserō, quos in Christo congregans enu
triuui. Quod si mihi p uos data fuerit occasio qua uos iuste de
serere possim, scientes scitote quia nunquam in aeternum ad
uos redire consentiam, sed fortunam sequar oblatam. Quam
temeratam nobis iniuriam fecerint amuli non ignoratis, licet
ipsi nunc dicant, nihil se in odium nostri cogitasse, sed in illos
potius cœpisse iniuriam, qui minas abbati Moguntino intule
runt. Quod uero consulitis Duci literas scribamus supplicato
rias, est causa nos prohibens, maxime uero manifestum, q̄ ni
hil in eum peccauimus unquam, ipse uero in nos cuius sit ani
mi, & quam ob causam, nos non latet. Vos autem quod bo
num uobis uidetur cum illo agite, nos quidē ad eū pro nobis
non scribemus. Complacuit autem nobis non absque ratio
ne, causam differre omnem usq; ad capitulum annale, quod
in proximo celebrabitur apud Moguntia, quo & patrū explo
remus sententiam, & eos in re tam ardua noluisse praeferre
compro

comprobemur. Interea paululum sustinete, quoniam celebra-
to capitulo uobis mentem nostrā opere faciemus manifestā.
Valere & pastoris uestri memoriam ad deum habetote. Ex Bu-
dori 6. die mensis Iulii Anno Christianorum M. D. VI.

IOAN. TRITE. AB. SPAN. IACOBO
Vuimphelingio Selestadensi amico S.

N toto biennio nunquam mihi data fuit occa-
sio qua tibi certo scribere possem, bello in nos
sæuiente grauissimo, & magnā rebus nostris mu-
tationē, deo sic permittente, sumētibus. Nam
anno salutis nostræ quarto supra quingentesi-
mū atq; millesimū circa festū Pentecostes cōspirantes in unum
Bauari, Sucui, & Halsones, cū certis aliis principibus, Comi-
tibus, ac ciuitatibus, omnē terrā sereniss. principis nostri Phi-
lippi Comitis Palatini, tam hic circa Rhenū quā in Bauaria
ubiq; hostili peruagantes incursum, quicquid inuenerūt nō satis
manitū rapuerūt, nulli parentes loco, nulli religioni deferen-
tes, sed neq; sexum reuerbantur, neq; aetatem. Spoliauerunt
Ecclesias & monasteria deprædati sunt, auferentes quicquid
inuenerunt, calices, altariū quoq; operimenta, campanas, &
cuncta utensilia, tam ad diuinū cultum, quā ad hoīm perti-
nentia usum. Multæ circa nos uillæ satis pulchræ & magnæ
cū ornatisimis ecclesiis per hostes incensæ sunt, funditusque
ignib; cōsumptæ iacēt. Illud quoq; insigne cœnobii nostri or-
dinis Lympurg ppe Dureckheim p satellites Comitis de Ly-
nigen cū ecclesia & oībus habitatiōibus suis in fauillā redactū
est penitq; destructū. Duo illa monasteria circa nos altere por-
ta Mariæ Vuilhelmitæ p Alexandriuos, altere uero S. Disibo-
di Cisterciensium per Palatinēs oībus mobilibus bonis tūc

*Belli Bauari
ci mentio.*

inuentis spoliata fuerunt, & ne incenderentur pecunia redempta. Nostri quoque monasterii cortes pene omnes aut incensa, aut aliàs penitus destructa iacent. Interea dum hæc ageretur hic circa nos, ego in oppido Palatini proximo Creutzenach, quo in uigilia Petri & Pauli hostium timore secesseram, per duas & uiginti hebdomadas manere coactus fui, non sine maximo rei familiaris iactura. Quicquid enim fuit in monasterio, ne hostibus cederet in rapinam, illuc deferre oportebat. Et multa quidem inter uehendum reuehendumque fuerunt diffracta uel etiam collisa, dum nemo nostrum adesse potuit, qui diligentiam rebus necessariam adhibuisset. Sedato tandem utcumque tumultu furientis populi, ad cœnobium reueitor meum, frumento & necessariis pene uacuum, quæ omnia ratione belli fuere consumpta, & ecce paucis mensibus transactis me Budori existente, quidam ex monachis & capuciatibus nostris, quos appellamus donatos, nescio quo spiritu ducti, cum Cynonotis, propter Palatinum nobis occulte infestis, in nos cospirasse notati sunt, & Ducem Transsylvanum nobis reddiderunt infensum. Qui falsis delationibus accommodans fidem, quosdam è familia nostra sub immunitate ecclesiastica fecit detineri, causas confictas allegans, cum omnia ex alio fonte prodirent. Ego Budori factum audiens, rei indignitate permotus, à prima die mensis Aprilis millesimi quingentesimi quinti salutis nostræ anni usque in hunc diem extra monasterium mansi, non metu Ducis uel alterius cuiuscumque, sed iniuriarum memoria indignabundus. Fui in Marchia Brandenburgensi mensibus nouem, cum serenissimo principe Ioachim sacri imperii electore, à pluribus annis desideratus ab eo rogatusque, & iam remuneratus ab illo non mediocriter discedens Budorim reuersus sum, hicque manens donec uideam quid mihi sit utiliter faciendum. Multæ sunt

rationes

rationes & causa penes me, propter quas redire ad Spanheim non facile consentiam: ne quid tamen egisse uidear inconsultis patribus, ordinis eorum praestolabor cōuentū, qui in capite Septembris apud Mogunciacum ex more celebrabitur. Si rebus meis potuerint utili ratione consulere, bene factum est: sin uero nequiverint, uel certe neglexerint, dabit ipsa necessitas mihi cōsiliū, ut fortunam sequar urgentē. Neq; primus sum qui locum sibi cōmissum iniuriatus deseruit, ne seruiret ingratū, cum plures ante me non solum abbates, uerum quoque & pontifices suas propter improbitatem subditorum dignitates praelaturasque dimittentēs propriae consuluere salutē. Omnipotens ac piissimus DEVS, qui pascit auiculas cœli, Psal. 146: dātq; iumentis escam in tempore oportuno, mihi quoq; non dubito prouidebit unde uiuam, qui nec multa desydero, nec magna concupisco. Habēs enim uictum & uestimentum, iuxta 1. Timot. 6 uerbum sancti Christophili, his iam didici contentari, sicuti & Graecorum quidam dixit:

οὐκ ἐθέλω πλεονεξῆν, οὐκ ἔρχομαι, ἀλλὰ μοι εἶη

ἵη ἀπὸ τῶν ὀλίγων μηδὲ ἔχον τι κακόν

Non quero ditari nec opto, sed mihi sit

Viuere in modicis nihil habenti malum.

Scire cupimus quid cuderis noui: neq; ocio te languescere credimus, neq; sine lucubratione continua expendere diem posse uel unum. Vale nostri memor ad Deum. Ex Budori ultima die mensis Iulii Anno Christianorum 1506.

IOANNES TRITEMIUS AB. SPAN.

Opt. fratri Ioan. Nutio Salutem.

Enit ad me Prior sine literis cuiusquam, uerbo significans capita factionum apud Bingiones conuenisse nostri causa ad quartum diem mensis Au-

gusti, quorū & ipse interfuit consilio, unā cum suo collega Bionita, retulitq; nobis in illo impietatis consilio quadā amulorum dicta simul atq; conclusa, quorum sentētia hanc uerborum complectitur summam. Ad monasterium reuertamur se maxime optare dicunt, nobisq; ex parte Ducis atq; suorum nihil esse uerēdum, utpote qui & reditum ualde cupiat nostrum, & dixerit manifeste saepius, nihil se aduersum nos sensisse uel cogitasse unquam. Quōd si nobis redire ad cœnobium non placeat, optare Ducem simul & mēdaces illos prefyteros senes, q; Abbatiam resignemus, se tamen malle reuertamur q̄ cedamus. Hęc prauorum summa cōsili, super qua Melantius Prior nostrum quod referret optabat responsum. Instare capitulū diximus Moguntia celebrādum in capite mensis Septembris, in quo causam patribus examinandā proponere intendimus, & quid consulant audire. His cognitis prior discessit, relaturus ad ducem. Post cuius digressum altera mox die Ioannes Damius nobis aperuit, literas se apud priorem uidisse nobis inscriptas nomine conuentus nostri, quem interrogatum quid continerent, respondisse, inuestiuam contra abbatē. Et Damius. Contra abbatem (inquit) scribit conuentus? O stultissimi & insani quid nam agitis? A reptāsq; de manu Prioris literas aperuit, legit, Priorisq; temeritatem mirabatur. Continebāt enim quosdam in nos, ut asseruit, articulos, per solum Priorem nostrum apud Mogunciacum, adiutorio illius destructi hominis Petri Sarpionis confictos, & nomine conuentus nostri ignorantibus ipsis mendaciter conscriptos. Damius autem postquam legerat schedulam rupit, ne nostras incideret manus. Hac iniuria prioris nostri denuo moti, nobiscum statuimus frater (quod te minime latere uolumus) nūquam redire ad Spanheim, sed nobis ut poterimus alibi providere. Jam enim nobis constat.

constat manifeste prioris infidelitas, qui se nobis eatenus finxit esse fidelem. Scimus quod ad abbatiam nostram aspirat, propterea nobis molitur insidias, dulcia in ore uerba, sed dolum machinatur in corde. Cedemus ergo non inuiti sed uoluntarie, & quamuis tenere Abbatiam nostram possimus etiam de monasterio absentes, & Duce & uobis omnibus inuitis, libere tamen post dies paucos & sine pactione dimitemus, quemadmodum ante annos tres & uiginti ad eam sine pacto nescientes canonice fuimus electi. Facilis est nobis iactura terrenæ dignitatis, qui nos scimus esse mortales, nec pensi habemus quid uocemur, sed potius quid simus attendendum duximus. Sed prioris ingratitude miramur, quem & beneuolentia singulari semper extulimus, & multis beneficiis profecuti sumus. O Prior infidelissime omnium monachorum, Judæ non immerito comparandus traditori, quam impie contra nos egisti, immemor beneficiorum in te nostrorum omnium. Nonne parentes tuos ex terra Lucenburgensi bello & incendio profugos, pauperes & egenos, amore tui suscepimus, fouimus, & per annos iam tres & uiginti de monasterii substantia, contra multorum fratrum sententiam, enutriuimus, eisque domicilium cum omnimoda libertate in uilla Spanheim tradidimus gratis: eis quoque de monasterio quotidie præbendam integram & ambobus sufficientem per nostros ministrandam ordinauimus, quam & singulis diebus accipiunt usque in hunc diem. Te quoque in sacerdotem ordinari fecimus, deinde in capellanum & commendalem nostrum assumpsimus, postea in cellerarium monasterii primum constituimus, de quo quidē officio cum te propter leuitatē tuam amouere fuisset necessarium, ut nulla tibi oriretur confusio, in Priorem te nostrum reclamantibus multis eleuauimus. Nihil tibi ratio-

EPISTOLAE FAMILIARES. 148

nabiliter postulanti unquam denegauimus, te quoque, quod diffiteri non poteris, ut oculi pupillam nostri semper custodiimus, & contra omnium murmuraciones fratrum, quas tua suscitasti negligentia, tibi nimium credulus, per annos iam ferme quatuordecim manutenui & defensaui. Tu autem qualia nobis reddideris in hac ipsa tribulatione nostra, omnipotens Deus qui nouit non dubitamus suo tempore ut intelligas dabit. Nos etiam non in uindictam, sed ut intellexisse nos tuam ingratitude agnoscas tibi antipodosim suo tempore scribemus. Quid tibi nunc amantissime senior Nuti uideatur, iustene mouemur ad cedendum an iniuste? qui talem in Priore nostro ingratitude & malitiam inuenimus, in quo confidere præ cæteris solebamus. Scribit in nos eulogia sub nomine conuentus, ignorantibus cunctis, qui nihil de nobis mali scribere cum ueritate potuit unquam. Putabat forsitan homo stolidus & ambitione plenus, si huiuscemodi literæ in manus deuenissent nostras, quod contumelia moti in conuentum arma uerteremus, ipsosque fratres scribendo durius, nobis faceremus auersos, ac per hoc sibi præberetur introitus ad Abbatiam. Sed nos omnia dissimulare statuimus, propterea, quod redire ad Spanheim minime cogitemus. Nostrium in hac re consilium non facile mutabimus, nisi maiorum forsitan, quod absit, autoritate compellamur. Quæ spes salutis, quæ nobis confidentia pacis esse cum talibus possent? qui beneficiorum immemores nec Deum timent, nec homines reuerentur, sed nec rationem propriæ considerant salutis. Hac interim tecum amantissime frater, donec ueniat dies perficiendi consilium. Vale nostri memor ad Deum in orationibus tuis. Ex Budori decima quarta die mensis Augusti Anno Christianorum 1506.

Reueren-

REVERENDIS IN CHRISTO PATRI

bus presidentibus, diffinitoribus, cæterisque abbatibus, consilium annale ordinis S. Benedicti apud Mogunciam celebrantibus Ioan.

Trite. abbas Spanhemen. reuerentiam & honorem.

AD sacrum ordinis conuentum, què modo celebratis, amantissimi patres, uenire personaliter constitui, propter causas & negocia quæ me concernunt non minima, quemadmodum partim ex his meis literis, partim ex latore ipsarum Ioanne Damio mihi professo monacho intelligetis. Sed nimium in me saeuente fortuna prohibet. Nequissimus enim tyrannus ille Comes de Lyingen, qui anno priore monasterium Lymphurgese funditus incendio destruxit, omnes uias ad Moguntiam dirigentes latronibus occupauit, ut uel me capiat, uel dicti cœnobii abbatem, sicuti à multis tam occulte quam manifeste sumus informati. Abbati enim memorato insidiatur, propterea quod eum coram Regia Maiestate & principibus super spolio & incendio monasterii accusauit. Me autem persequitur eadem ratione, quia non solum Coloniae, sed in aliis quoque locis iustis partibus abbatis semper faui consuluique, & multis dietationibus contra tyrannum saepius interfui. Hinc offensus nos ambos odio graui persequitur, & si manus eius incideremus, non sine periculo possemus euadere. Me quoque nuper de Marchia Brandenburgensi reuersum, cum omni familia mea, quæ tunc erat mecum, satellites eiusdem tyranni existentem in monasterio Sebach mihi commisso, in domo hospitem cœperunt, & in castellum eius uicinum duxerunt, ipso tunc absente tyranno. Qui cum postmodum reuertens factum didicisset, grauiter suos increpauit, quod

me dimisissent, & mihi iam ampliori insidiat uasania. Quantum uero ad negocia mea pertinet, neminem uestrum credo latere, quam grauius anno priore fuerimus afflicti omnes, qui sub tuitione serenissimi principis Palatini sumus constituti, bello & crudelitate Pinalcontum Hassonum, qui omnia circa nos percurrentes rapuerunt, ecclesias cum uillulis incendio consumentes. Horum ego metu cum ne religioni quidem parcerent, in proximum declinaui oppidum, ibique donec illa qui euisset commotio permansi. Reuersus tandem ad monasterium multa comperi me absente perperam acta, moresque quorundam fratrum ab institutione regulari miserabiliter degenerasse, ac talia commisisse, quae silentio non uiderentur penitus transeunda, sed merito potius iuxta formam regularis disciplinae corrigenda. Metuentes autem scelerum autores uindictam quam se metuisset non ignorabant, occultis machinationibus quosdam e familia nostra, de quibus suspicabantur me omnia eorum scire quae facta fuerant, relatione infamare & lingua circumferre coeperunt, primum ad officiales Ducis Ioannis, ac deinde ad quosdam alios nescio quam contumeliam eis imponentes. Interea me contigit in causa exusti coenobii Lympurgensis Heidelbergam uocari, ubi cum essem per dies aliquot, officiales memorati ducis, nescio cuius imperio, quosdam e familia nostra coeperunt & uinculis manciparunt, ad instantiam abbatis Moguntinensis, ut est fama, qui monacho uni fugituo maluit dare fidem, quam mihi & toti coenobio meo Spanhemensi. Huius ad me facti nuncio relato, non mediocriter mihi uidebar offensus: nec immerito quidem, propterea uel maxime, quod me absente nec prius auisato contra iuris ordinem talia praesumpserunt. Verebar enim quod accidit, ne

uulgus,

uulgi, turba in uicium alioquin credula nimis, aliquid de
 me suspicaretur sinistra, quasi mea capti detinerentur causa.
 Plura mox in uariam à populo dicebantur sententiam, tan-
 tusq; subortus est in circuitu rumor, quòd redire ad monaste-
 rium non statui, priusquam iniuriantium temeritas condig-
 na satisfactione plecteretur. Detulifactum omne ad principè
 Palatinum, cuius consilio & assensu foris mansi usque in præ-
 sentem diem. Cernentes æmuli quòd nollem redire ad mona-
 sterium, magis insanire cœperunt, quorum minas parum cu-
 rari. Mansi autem Heidelbergæ & Spiræ mensibus duobus,
 febribus & indignitate facti æger & infirmus, sine meorum au-
 xilio uel consolatione, quousque tandem uocatus à serenissi-
 mo principe Ioachim Brandenburgensium Marchione Colo-
 niam descendi: indeque Principe meo Palatino consentiente
 Marchiam ipsam Brandenburgensem cum Marchione in-
 gressus sum. Inde post menses nouem reuersus ad patriam,
 cum tumultus æmulorum sedatos crederem, concitiores
 quorundam ambitione, ut dicitur inueni. Consideratis itaq;
 singulis apud me statui, nequaquam deinceps seruire ingratis,
 neque illius subesse dominio, apud quem plus ualere menda-
 cia quàm ueritas, ut cuiusquam integritas uitæ fiduciam sui
 nullam, sola caperet impiorum adulatio firmitatem. Sum
 enim uoluntatis dimittendi monasteriũ cum Abbatia Span-
 hemensi, nisi uos aliud rationabiliter decreueritis, quibus cu-
 pio pro uiribus obedire. Quid mihi & Cynonotis? aut quæ
 potest mihi esse quies mentis in medio peruersorum consti-
 tuto? Confido in DOMINO IESU CHRISTO fide-
 lium saluatore animarum, quoniam me pauperem seruulum
 suum non despiciet in finem, etiamsi à uobis omnibus fuero
 desolatus. Annis iam uiginti & amplius, sicuti uos ipsi scitis,

pro communitate ordinis atque capitulo continue laboraui, scribendo, dicendo, uisitando, causas & commisiones innumeras unionis nostrae coram episcopis atque principibus aliisque diuersis expediendo: nec hodie quisquam in ordine uiuit, qui tantos labores pro bono cōmuni tolerauerit, quātos me scitis ptulisse. Per Sueuiā, Franconiā totā, Alsatia, perque dioceses, Treuerensem, Coloniensem, Moguntinensem, Spirensē, Bambergensem, Herbipolēsem, Argentinēsem nō semel aut bis, sed multoties uestro iussu uisitauī, multoq̄ tpe de monasterio meo absens uobis imperantibus ppria neglecti curans aliena. Quid p̄ his oībus mercedis consecutus sum: Nisi omnipotens Deus in futura illa retributione iustorum mihi per suam misericordiam mercedem cōferat laborum, omnia coram hominibus perdita dixerim. Videte quae fecerim, & quā in iniuste patiar intelligetis. A multis uero annis haec in me pullulauere mala, ea praesertim occasione, quod me in uisitacionibus diutius occupato, fratres mei non satis religiose uixerunt, & Cynonotos, quod nunc experior, in odium mei occulte prouocarunt. Non ex opinione scribo: etenim manifesta sunt quae dico. Sed culpas fratrum meorum in lucem proferre nec uolo nec debeo, magis autem patientiam completens, exemplo sanctorum patrum oues incorrigibiles dimittam. Reliqua uestris paternitatibus proponenda latori praesentium praefato commisi. Opto uos in Christo ualere memores mei. Ex Budori 20. die mensis Augusti Anno. Christi 1566.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS SPAN,

Conrado Abbati monasterii sancti Stephaniani in ciuitate Herbipolensi

Salutem & charitatem.

Rue

Reuerende pater amice & frater charissime, cū iuxta uulgatū prouerbiū in necessitate probetur amicus uerus sit an falsus, nihil in hac mea desolatiōe magis à te postulo, quàm ut (si ullo modo fieri potest) ad me Budorim uenias capitulo celebrato. Multa enim in corde meo con- cepta tibi dicenda uersantur, quæ literis demandare mortuis nullatenus possum. Neque tuam charitatem existimo latere, quibus agitor procellis persecutionum quorundam Cynonotorum, qui se obsequium Deo præstare arbitratur si me gratis fuerint persecuti, non minus inuidia quàm odio mei laborātes. Ego autem qui optime nouerim per multas tribulationes introitum patere regni cœlorum, me, quantū potui hætenus, patientia DOMINO IESU largiente, armaui, non uolens malum reddere pro malo, sed iræ potius dare locum, absens à monasterio meo in septimum decimū hodie mensē permansi. Causa uero non una solum sed plures mihi ne ad monasterium reuertar in æternum persuaserunt. Dux Cynonotorū armulis meis nimium credulus, nostris male partibus fauet, quāuis ut reuertamur optare uideatur. Sed eius non sequar imperium qui fertur dixisse: reuertatur ad monasterium suum abbas uester nihil metuens: ego enim neque malū illi facturum sum, neque bonum. Satis animū in nos tuum declarasti, o princeps, nec interprete opus est ullo, intelligimus enim quā rebus nostris faueas bene, qui te nobis manifeste nihil boni polliceris facturum, sicuti nec antea quicquam fecisti. Igitur ualeas cum adulatoribus tuis, ego deinceps tuo subiici dominio non consentiam in æternū. Omnipotentis sequar consilium, qui nihil sine causa permittit, cuius miserationi confidens non timebo quid faciant mihi homines iniqui, ambitiosi & ingrati, qui me propterea persequuntur, ut eorum satisfaceret ambitioni, quod rei

probabit euentus. Scripsit in me, ut fama est, prior meus eulogia nomine cōuentus, mēdaciis plena & sine ratione conficta. Mira hominis dolositas. Literis penè continuis pulsar, uerbis quoq; & lachrymis quoties uenit ad me orat, petit, & rogat, tā suo nomine q̄ cōuentus, ut ad monasteriū nostrū reuertamur, omnē subiectionē obedientiāq; promittēs, & in occulto nobis aduersa machinatur. Hac dexteræ manus iniuria & scādalo motus, quanq̄ serenissimi principis Palatini aliorūq; fauore & assisētia has iniurias propulsare possem, abbaciāq; retinere meā etiā absens omni tēpore à monasterio, Duce cū omnibus æmulis meis non attētis, animū ad resignandū tamē induxi, malens cōscientiā meā ab his malis quæ sequi possent, seruare innocentem, q̄ illatas uindicare cōtumelias. Stalui ergo apud me tātis cedere oneribus curæ pastoralis, & deinceps nequa q̄ seruire ingratis, exēplo sanctissimi patris nostri Benedicti, & cōpluriū ipsum sequentiū patrū, qui prouocati suorū ingratitude monachorum, relicta pastorali cura ouium morbidarum, ad alia loca suæ salutis prouisuri sese contulerunt. Sed de his colloquemur ad plenum cum tua charitas ad nos uenerit Heidelbergam, ubi ego & Lymphurgensis abbas te simul & Schotterensem præstolamur, uēturosq; omnino speramus. Opto paternitatem tuam diu ualere incolumem. Ex Budori 20. die mensis Augusti, Anno Domini 1506.

IOAN. TRIT. AB. SPAN. HENRICO
Abbati Bursfeldensi Salutem.

DEus omnium unus optimus maximus, qui nihil ignorat, noscēs abscondita cordiū, ipse scit q̄ absentauerit me à capitulo inuitus, causam habēs nō modicam, qua perurgēte plus q̄ libenter eius interfuissem celebrationi, nisi me, quē admodū & abbatē Lymphurgēsē, Comitē tyrāni
sauiitia

ſæuicia impediret. Multorū enim cōſiliis auſati ſumus, ne uia-
rum periculo nos tāto ſubiiciamus. Nos enim maliciā eius non
ignoramus, quæ tāta eſt, ut nec Deū timeat, nec hominē reue-
reatur. Dæmone plenus eſt & penè furioſus, utpote qui anno
priori bello ſæuiente in pauperes, nō ſolum Lymphurgēſe mona-
ſterium, ſed & alias complures Eccleſias pulcherrimas diaboli
agens officium ignibus incēdens penitus deſtruxit. Hinc ſem-
per præſumit ſæua perturbata conſcientia. Sime (quod Deus
auertat) denuo caperet, quis de manibus inſanientis liberaret?
Pro corpore & uita res agitur, quam toto mūdo duximus præ-
ferendam. Ego penes me conſtitui quid facturus ſum, nō unius
noctis ſed plurium menſum conſilio mature deliberatus. Ab-
baciā meam breui intendo reſignare, & mihi cum Dei auxi-
lio principisq; fauore alibi ubi potero quietius prouidere. Non
cupio redire ad Spanheim, nec Ducis opto reconciliatio-
nem, quoniam qui mihi ſine cauſa inſenſum ſe præbuit, ſub
ſuo me dominio deinceps non habebit. Sunt duo in Span-
heim qui totius mali fuerunt incentores, quorum alter eſt Pri-
or, alter fuit Cellerarius, uterq; abbatiā adſpirat, ſinant pa-
tres ut præualeant ſi uelint, ego me conuertam ad ſemitā pa-
cis impiorūmq; cōfortia euitabo. Abbas ſancti Iacobi Mogun-
tinus omnia hæc mala præueniſſet, ſi mendacio non plus cre-
didiffet quā ueritati. Deprehenuſ nanq; publice in crimine cel-
lerarius, me quidē abſente metuēs poenā ad ipſum cōfugit ab-
batem, & ut ſua defenderet uicia mendaciter conſinxit aliena.
Credidit ille mētienti potius q̄ ueritati, totūmq; putabat Euā-
geliū quod frater pro ſui defenſione excogitauerat. Reuerſus
ad monaſteriū ego, cū facti hiftoriā didiciſſem, grauiter quidē
tuli nō ſolū crimē fratris ſed etiā temeritatē abbatis, qui talē cō-
tra fratrū oīm teſtimonia criminofum & fugitiuū defenſaret.

Interea cū noluissem præcipitantē sequi multorum sententiā, cōtigit me denuo Heidelbergam uocari, ubi me diutius occupato in negotio exusti cœnobii Lymphurgensis, idem frater in odium eorum qui factum eius prodiderunt, quibusdam sibi ex donatis consentientibus tantum effecit, q̄ aliqui ex eis capti fuerūt, non minus id procurate abbate memorato. Quæ postea fuerunt secuta, ex fratre quē mihi tua paternitas clarius inteliget. Vale pater optime & ora pro nobis Deū. Ex Budori 30. die mēsis Aug. Anno Christianorū 1506. Et sua manu raptis.

IOANNES TRITEMIVS ABAAS

Spanhemensis optimo fratri Rogerio
Sycambro Salutem.

Venerunt ad me Budorim quarta die mēsis huius, Ioannes in Schotteren, Conradus S. Stephani in Herbipoli, & Georgi⁹ in Suartzach, monasteriorum nostri ordinis Abbates, missi à capitulo annali Mogūciæ pridem celebrato, hæc summarie habētes in mandatis, ut suis mihi persuaderent sermonibus ad monasterium redire. Duos etiā alios patres per capitulum ordinatos dicebant, qui Ducē nomine totius unionis accederent Burffeldensis, eumq̄ mihi efficerent placatū. His ego auditis respōdi, non esse opus propter me deputatos accedere Ducem, quoniā illius reconciliationem & gratiā nec quæro nec opto. Absit à me ut illius deinceps dominio subiiciar, apud quē mendaciū ualet plurimum, ueritas nihil potest. Nimis temerata iniuriā passus, tam à Ducē q̄ à tribus è conuentu meo, non reuertar amplius ad eos, sed resignabo abbatiam quamprimū rebus meis aliquantulū prouidero. A ccepto missi responso, cum cernerent sententia fixū, non amplius molestarunt, sed rescripserunt abbatibus à capitulo deputatis, nulla fatigatiōe ad Ducē esse op⁹, quia omnino

pncs.

penes me statuissem non amplius redire ad Spanheim. Deus mihi prouidebit ubi manea, & cū pace maiore quā in Spanheim uixerim in unquam. Quorsum uero me intendam conferre si uelis scire, nescio quid respondeam. Tres me principes magni expectant, sed non placet mihi curias sequi principū. Tres quoq; ordinis quem sum professus abbates potentiores ut ad eos ueniā rogant. Sed ne fabulam putes, nomina dabo singulorum. Maximilianus Rex serenissimus Romanorum pluries ut nosti, me sollicitari fecit, ut suo me cōferam seruitio. Marchionem Brandenburgensem nō opus est ut citem in medium, cum scias quanti me faciat. Philippus quoq; Bauariæ Dux, & Comes Palatinus Rheni, clementissimus princeps, me prouidere quo ad uiuā copiose pollicitus est, uel penes abbatem Lympurgensem, uel in suo principatu, ubicunq; uoluerō. Postremo iam mihi abbas S. Stephani memoratus dixit, abbatiam diui Iacobi apostoli maioris in suburbio Herbipolensi propediem uacaturam per resignationem præsentis abbatis, quam si assumere uelim, se operam daturū, ut res quantoties sortiatur effectum. Assensu consilio malens in paupertate uiuere sub institutione monastica, quā diues in curiis principum conuersari. His ita conclusis missi ad me à capitulo patres octaua die mensis Septembris ad sua reuersuri discesserunt. Atego responsū sæpe dicti abbatis expecto, utrum uidelicet ita placeat reuerendissimo patri Episcopo Herbipolensi, quō tandem accepto te facturus sum de omnibus certiozem. Vale ex Budori 12. die mensis Septembris Anno Domini 1506.

CONRADVS ABBAS S. STEPHANI

Herbipolensis Ioanni Tritemio abbati Span. S.

Reuertende pater iuxta recessum mutæ conclusionis nouissime in cœnobio monialium Nouicastro prope Heide

bergam factæ, mox ut perueni ad propria. D. Reuerendissimū
Herbipolensem episcopum accessi, & inter alia colloquia mo-
nasterium S. Iacobi concernentia uestræ paternitatis mentio-
nem feci, asserens fore possibile, si suæ paternitati reuerendissi-
mæ placeret, ꝓ uestra paternitas eidē præficeretur cœnobio.
Quod audiens summe dicebat sibi placere, pollicebaturqꝫ
uelit uestram paternitatem graciosè fauore, manusqꝫ fideliter
præbere adiutrices, mihi quoqꝫ ut hæc quantotius uestræ pa-
ternitati significarem iniunxit. Vestra nunc igitur paternitas
nō sit in mora, quam ipse reuerendissimus dominus noster in
omnibus grauer ferre consuevit. Reliqua mutua referuo col-
locutioni, quam altissimus prosperam & iucundam facere di-
gnetur. Datæ Herbipoli in die exaltationis Sanctæ crucis
Anno Christianorum M. D. VI.

IOAN. TRITE. ABBAS SPAN. CON-
rado Abbati S. Stephani Salutem.

Iteras tuas pater uenerā de sextadecima die mensis
hui⁹ Septembris apud Budoras in Nouocastro cœ-
nobio suscepi, quibus relectis mentem reuerendissi-
mi præfulis simul & tuæ paternitatis intellexi. Habeo tibi gra-
tias ingentes pro tua in me charitate, agāqꝫ libenter uberiores
unquā si potero. Nam etsi principū fauore atqꝫ pietate mihi fa-
tis posset esse prouisum, quia tñ homo sum claustralis, & studio
scripturæ deditus, malo in paupere latere cœnobio, quā inter
aulicos haberi clarissimus. Imitabor illū innocentie uirū qui
dixit. Elegi abiectus esse in domo dñi, magis quā habitare in ta-
bernaculis peccatoræ. Veniā itaqꝫ circa finē Septēbris, interea
quædam hic & Neometi expediturus negocia mea, quibus per-
actis sine mora uobiscum a desse curabo. Et hanc uoluntatem
meā pontifici reuerēdissimo Herbipolensi manifestā facere nō
pigeat

Psal. 83.

pigeat p̄cor. Quòd si aliqua interuenerit occasio qua in fine
Septembris adesse nequiuero, nō ilico de aduentu meo despe
randū putes, quia certo uenturus uitā Deo cū sanitate pronon
gante tua te expectatione nō frustrabor. Interea fœliciter uale
nostri memor in orationibus tuis ad deum. Iterū Vale. Ex Bu
dori 17. die Septembris. Anno Christianorum M. D. VI.
IOANNES TRITEMIUS ABBAS SPAN.

Rogero Sycambro Salutem.

Quod tibi fueram pollicitus Rogeri antantissime uil
timis ad te literis meis, nunc his quidem breuissimis
quā libens facio. Literas Conradi abbatis S. Stepha
ni 16. die mensis huius apud Budoras accepi, quibus reueren
dissimū præsulē Herbipolensem Laurentiū rebus meis benefa
centem significauit: mihi quoq; abbatia S. Iacobi quondā Sco
torum, nō solū uoluntarie uerum & quā hilariter offerentem,
quam ut suscipiam, quantotius mandauit properandū. Sum
itaq; hic Neometis paucis quidem diebus moraturus, ad qua
rundam rerum mearū expeditionē, quibus ordinatis iter uer
sus Herbipolim dirigem⁹. Vex priusq; his finibus excedamus,
te uidere & alloqui optamus. Sed quā uenire ad te ppter dæmo
nis incarnati s̄uiciā (qui nō natura sed imitatiōe potius diabo
lus q̄ homo dicēdus est) sicuti nosti, minime possumus. Tu ad
nos ut uenias, te etiā atq; etiam hortamur, petim⁹, & rogamus.
Multa em̄ mente uersamus tecū disputanda, q̄ literis mandare
non possumus. Scripsimus aut̄ & priori tuo, rogantes, ut sua
tibi autoritate ueniendi potestātē indulgeat. Libellū tuū de ua
rio literarum usu tecum adferas: sunt em̄ quædā in eo scripta,
si recte memini, quibus subtilior lima fuerit necessaria, in his
maxime quæ linguā respiciunt Græcā, in cuius perceptione fa
tis nec dū p̄fecisti. A dextro quantum mihi licuerit, ne hoc ipsum

tuum opusculum ex tua officina inemendatum uadat in publicum. Moras rumpe, quoniam ultra quatrimum hic non manebimus. Vale ex ciuitate Neometensi 20. die Septembris Anno Christianorum M. D. VI.

IOAN. TRITE. AB. SPAN. RICHMO
di de Horst abbatissæ in Sebach. Salutem.

Ecimus & octauus hodie mensis uoluit, ut nostri charissima in Christo filia, quod à nostro peregrinamur cœnobio æmulorum temeritate cōmoti. Vnde post multa consilia & maturam deliberationem statuentes amplius ad Spanheim nequaquam reuertendum, operæ precium fuerit aliquando prouidisse ubi tandem maneamus. Offertur nobis Abbatia quædam in suburbio ciuitatis Herbipolensis sita, quam bene nouimus, paupercula quidem & modica, sed quieta multum atq; tranquilla, nostrisq; satis uti speramus conueniens proposito, quam duximus persuasi amicorū consilio non spernendam. Optime nouit charitas tua quantis laboribus per annos iam tres & uiginti cōtinuos in Spanheim fuerimus afflicti, non solum in regimine monasterii proprii, sed multo amplius pro totius ordinis utilitate communi. At nunc posteaquam ingratitude fratrum erga nos manifeste sumus experti, manere cum eis diutius non credimus tutum, quoniam nec illi nobis unquam deinceps erunt fideles, nec eis confidere amplius ueraciter poterimus à quibus tam enormiter sumus decepti. Nobis autem sic pauide cōuersantibus, quis non intelligat quantum animarum sequeretur periculū, dum neq; pastor se ouibus credere, neq; ad pastorem oues securum deinceps possent habere accessum. Et quamuis de corde meo rancorem remittere omnem forsitan possem, tamē fratres horum au-

ruti autores malorum neq; hoc ipsum crederent, neq; prauas
 consuetudines suas facile immutarent. Satis enim scimus q̄ sit
 difficile monachos deprauatos mala consuetudine ad reſtitu-
 dinē nouitatis reuocare. Dicit nanq; uir sapiēs. A dolescens iu-
 xta uia ſua, etiā cū ſenuerit non recedet ab ea. A ſimilatur enim
 conſuetudo naturā, cui nemo ſine difficultate reſiſtit beato di-
 cente Gregorio. Tenent prauā conſuetudines quē ſemel cōpe-
 runt, atq; quotidie duriores exiſtunt, & non niſi cū peccatoris
 uita finiuntur. Multā præterea ſunt rationes, quarū conſyde-
 ratione moueor ad cedendū, pauciſſimā uero quibus induci
 poſſim ut maneam. Maxime autē in odium (ut ita dixerim) lo-
 ci, Ducis inconstantia ſuorumq; temeritate motus ſum, uſq; a
 deo, ut eius pollicitationibus fidem amplius nequeā adhibere,
 neq; ueniā poſtulāti credere, neq; gratiā eius oblatā poſſim ac-
 ceptare. Viuant deinceps in rure Spanhemēſes cū ruſticis, qui-
 bus uidere nimis fuerat graue, de quo etiā principes gloriarentur.
 Venire mei uiſendi gratia in Spanheim ex tota fere Germa-
 nia, ex Italia & Gallia, cæterisq; adiacentibus regnis uiri erudi-
 ti atq; doctiſſimi in omni facultate conſueuerūt. Miſerunt prin-
 cipes atq; potētes huius ſæculi ſuos in re literaria nūcios & ora-
 tores ad me, ſicuti tota nouit uicinitas, quos ego inauditos, uel
 ſine honore hoſpitalitatis dimittere nec debui nec uolui certe,
 quamuis plures eorū legaliter ſatiſſecerint pro expenſis. Vi-
 derunt hæc in circuitu omnes, & factū laudauerunt: ſoli ex ſub-
 ditis meis monachi duo, & conuerſi omnes, quos donatos uſi-
 tato uocabulo nuncupamus, æquo cernere animo non potue-
 runt, ſed in occulto murmurabāt, ut taliū mos eſt, ipſūmq; du-
 cem, ſtudioſos, doctōſq; uiros, nō ſatis appreciantē ſuis iniquis
 delationibus paulatim aduerſum me concitarūt. Dabo igitur
 locū iræ ut ualeāt cū ruſticis, qui ſalutarem ſemper ſpreuere do-

Proverb. 12.

strinam. Prouidebit mihi altissimus locū ut cōfido meis aptio-
rem studijs, & pro laborib⁹ multis, quibus defudauī in Span-
hem, alibi requiē tribuere dignabitur. Tu autem charissima in
Christo filia unā cum sanctis uirginibus tibi cōmissis, sta firmiter
in sanctitatis proposito usq; in finē, ut praesentis uitae cōsum-
mato itinere, cū sanctis uirginibus ad nuptias sponsi intromit-
ti merearis regis aeterni. Dominū tuum IESVM CHRIS-
TVM, cui te totā deuouisti, ex toto corde tuo semper dili-
gas, illumq; ama sup omnia, qui tui amore factus est homo. In
quantū plus illū amaueris, in tātū euades aptior ad ingressum
regni cœlorū, quā ipse est uia per quā itur ad patriā, ipse est ueri-
tas, per quā cognoscit summū bonū, ipse quoq; est uita, per quā
iustorū animae fiunt immortales. Vngentū suauē & optimū est
amor Dei, quo animae pestes cito sanātur oēs, intellect⁹ quoq;
illustrat mirifice in omniū cognitionē, & affectus ab omni pul-
uerulētia mūdānae adhaesionis purgat. Quicūq; enim Dominū
IESVM ex toto corde suo diligit, locū in se uicij & peccatis
minime relinqt, nec intrare animū diabolus permittit, qui di-
uino totus occupat amore, quia diabolus animā uirtutibus ua-
cuā desyderat, & mētē diuino nudā amore inhabitat. Vbiūq;
uero cor hominis amore diuino repletū inuenerit, sub magna
cōfusione recedit. Vt enim uisibilia uasa aliquo repleta liquo-
re materiali, superueniētū augmēta nō capiūt, sic mēs diuina
charitate repleta nullū uicij & cōcupiscētis aditū penitus cō-
cedit. Felix illa cōscientia, in cuius secretario p̄ter amorē Chri-
sti, qui est sapiētia, castitas, patiētia, puritas atq; iusticia, nullus
amor uersat alius, ubi cor Deū amat nec ad hominis recorda-
tionē aliquādo suspirat, nec uidere quicq; in mūdo trāsitorium
optat. Sit cōstās & perfectus amor tuus in Deū, o uirgo Christi
despōsata cōtubernio, ut si necesse fuerit amore illius moriaris,
qui amore

Ioannis. 14.

Diligere
Deum su-
per omnia.

qui amoretui placide ac benigne mori dignat⁹ est. O q̄ dulcis, suavis, & fortis, & potēs est amor tuus Domine Iesu, qui mentē æterna facietate reficit, cōscientiā ab omni immūdia puram custodit, animā diligētis perfectē illuminat, & cor hominis infirmīssimī cōtra omnia huius mūdi aduersa robustissimē cōfortat. Ama igitur, o uirgo Christi Deū, totū ama tota, ut possis omnia sine labore uincere & delere peccata, quia charitas operit multitudinē p̄tōrū, & Deo hominē facit esse proximū, in cūctisq; mūdi aduersitatibus gloriosum. Teneræ nāq; militiæ ac delicati cōflictus est amorē solo de cūctis hostibus reportare uictoriā. Vt ergo fortiter uincas omnia mala huius sæculi, sta fortiter & constans in amore Dei. Tanto enim uincēs potētius, quāto amaueris fortius, sancto dicēte Bernardo. O iugum sancti amoris q̄ dulciter capis, gloriose laqueas, suauiter præmis, delectanter oncras, fortiter stringis, prudenter erudis. O felix amor, ex quo oritur strenuitas morū, puritas affectionū, subtilitas intellectuū, desyderiorum sanctitas, operū claritas, uirtutum fecunditas, meritorū dignitas, & præmiorū sublimitas. Thesaurus indeficiens est amor diuinus, quē qui habet diues, qui non habet, etiā si Cræsi possederit diuitias, omnium pauperimus est. Prior dilexit nos **DEVS** non uulgari amore, sed dulciter, sapiēter & fortiter. Dulciter quidem, quia carnem pro nobis assumpsit humanā, sapienter, quia peccatum non fecit, nec est inuentus in ore eius dolus, fortiter quia factus est Patri obediens pro nobis usq; ad mortem, mortem autem crucis. Ecce uirgo, Christus formam in semetipso tibi præmonstrauit diuini amoris, quē sequaris oportet, si eius thalamum uolueris introire. Ama dulciter ipsum **CHRISTVM IESVM**, ne quicq; præter illū cōcupiscas: ama prudēter, ne carnis uanitate decipiaris: ama fortiter, ne ī aduersitatib⁹ huius mūdi

Exod. 20.

unq̄ à sancto proposito deiiciaris. Tribus enim istis colūnis diuini amoris opus est, quoniā qui Christū dulciter amat, ipsum solū amat, & nihil concupiscit illi contrariū, diuo dicēte Augustino. Minus te Domine amat, qui aliquid tecum amat quod propter te nō amat. Dulciter itaq; diligis, si Iesum nō ad aliud q̄ propter ipsum & solū quidē diligis. Scis enim quid in sacra dicitur scriptura: Ego sum Dominus Deus tuus fortis zelotes. Solus à te uult amari, non admittit sociū, nec potest amor esse dulcis si fuerit in obiectōrū diuersitate cōmunis. Sapiēter etiā diligas Dominū Iesum, qm̄ ipse est sapiētia Dei Patris, q̄ uult amari non solū dulciter, sed & sapiēter, alioquin facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, cū sciētia sapiētis neglexeris amatricis. Non enim habet callidus hostis medicamētū efficacius ad tollēdū de corde hominis Christi amorē, q̄ si efficere possit ut in eo sine ratione & incaute ambulet. Propterea in omni sacrificio salē diuina præcipit offerri scriptura, quē admodū & Deus sapiēter oīa fecit & ordinauit. Modus autē diligēdi Deū est, ut diligas eū quantū potes, quoniā quāto plus amaueris, tanto melior dilectio erit. Ama & fortiter DOMINVM tuū Iesum, o uirgo, hoc est perseueranter, ut ne prospera quidē neq; aduersa mētē tuā ab eius dilectione, uel emolliant, uel auertant. Diligēdus est Iesus maximo cū feruore usq; ad mortē non minus in aduersis q̄ in rebus secūdis, nec propter accessoriū aliquod, sed propter ipsum solū, quia Iesus est causa dilectionis suæ dignissima. Dominus Iesus portio tua sit, o uirgo claustralis, nihil tibi curandū, nihil cogitandū, nihil amandū nisi Iesus ipse, cui te mētē & corpore deuouisti, cuius amor omni dulcior melle, quē quicūq; ueraciter diligit, nihil i hoc mūdo præter ipsum concupiscit. Amor Iesu amanti est in cūctis sufficiens, inopiā nō patitur, nec cedit aduersis, nec prosperis emollitur, in se cōstans est, sibi

est, sibi abunde sufficiens, quoniam in Domino Iesu intus oīa possidet, nihil requirens eorum quæ foris esse uidentur. Omnia enim necessario cōtemnit, qui Iesum habere uoluerit amicum. A ccedens ergo ad Christi amorem uirgo claustralis, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem, quoniã qui amicitias petit Iesu, multorum sibi nouerit inimicitias esse tolerandas, & propterea se paret ad humilem patientiam, ne sanctã amicitia priusq̃ adipiscat pfecte, amittat. Enimvero cum anima se Dei uerbo sociauerit, sciat indubitanter statim inimicos se habiturã, & eos plerūq; quos añ habuit amicos in aduersarios esse uertendos. Fortiter itaq; in dei amore perseverandum est, & animus cōtra quælibet occurrentia firmandus ad uersa, ne in medio constitutus itinere deficiat, uel territus laborum magnitudine recedat. Nam si Christum Iesum qui nullū habuit peccatū, oportuit pati, & sic intrare in gloriam suam, quanto magis nos miseri homines, in peccatis concepti, nati & educati, qui delinquendo quotidie deteriores nobis effici-mur, multa necessario sustinemus aduersa, qui nostro pati mur demerito, quicquid nobis occurrerit mali. Si tribulatio nes iustorum multas scriptura commemorare non dubitat, nemini uideatur mirum, si nos peccatores à iusticiã operibus nudi, conuersi licet ac pœnitentes multa sustineamus aduersa. Hinc facer inquit Christophilus. Patientia enim uobis necessaria est, ut uoluntatem dei facientes reportetis promissionem. Ad Christianos pertinet, & maxime ad claustrales, iniurias tacendo fugiēdoq; potius q̃ respondēdo aut reluctando uincere, & quanto nos professio monastica institutionis ad perfectionē ligat amplius, tãto nobis licet minus uim ui repellere, sed magis oportet quæcūq; aduersa patientius sustinere. Christiani sumus & claustrales per amplius ad humilitatē obligati,

*Pij potissimū
affliguntur.*

Hebr. 10.

*Monachos
omniū maxi-
me decet pa-
tientiam præ-
stare.*

propter quod omnia graua & amara pro Christi amore patienter à nobis ferenda sunt. Ego ut me Christi seruum licet inutilem comprobarem, ecce quanta sine demerito sustinui meo, quæ in æmulos retorquere potuiffem, sed nocentibus malum inferre nunquam uolui, sperans quòd Dominus Iesus patientiam remunerabit quam dedit. Super omnia graue mihi fuerit monasterium meum cum amicis in perpetuum deferere, estructuras quas ædificaui pulcherrimas alteri & forsitan inimico & ingrato construxisse, & quod excedit uniuersa, bibliothecam duorum milium, quam ego sicuti manifestum est solus comportauì, preciosorum rarissimorumq; uoluminum post me relinquere, sine qua mihi uidebar aliquando uiuere non posse. Hæc me sane annis compluribus nimio sui amore detinuit, & ne consentirem in Abbatias pinguiore, quæ mihi offerebantur, ut scis, semper nimium retraxit. At nunc posteaquam persecutio in me sæuire cœpit æmulorum, uincula amoris rupi fortiter, & statui pro Christi amore non solum charissimam mihi hætenus bibliothecam, sed monasterium quoque cum omnibus ad ipsum pertinentibus & patria & amicis deferere, ne forte in medio constitutus æmulorum memoria mentem corrumperet iniuriarū. Nec tu propterea te filia arbitreris desertam, quoniam nos deo uocante digredimur ad Francos. Potens enim est DOMINVS IESVS prouisorem tibi dare meliorem, qui rebus monasterii tui tam spiritualibus quàm temporalibus consulere multo quàm ego possit utilius. Non deferet uos Episcopus uester Neometensis, in cuius diocesi monasteriū uestrū dignoscitur constitutū, sed puidabit uobis abbatē sine dubio meliorē. Vale cū uniuersis tibi cōmissis fororibus, deū pro nobis orantes. Ex Neome ti 20. die mensis Septembris Anno Christianorū M. D. VI.

Reuerendo

REVERENDO IN CHRISTO PATRI

D. Ioan. Tritemio Abbati Spanhemensi Rich-
 modis Abbatissa, Anna de Helmstat Priorissa, & hu-
 miles filiae totius conuentus monasterii S.

Laurentii in Sebach, cum orationi-
 bus utinam deuotis sempiter-
 nã exoptant felicitatẽ.

Sire paternitatem tuam uolumus, q̄ pene ad mor-
 tem contristata sumus relectis quas nobis misisti li-
 teris tuis, quibus te significas dimissurum abbatia
 tuam Spanhemensem, & tam longe progressurum à nobis. O
 quare nos deseris Reuerendissime pater, aut cui nos pauperri-
 mas ouiculas committis, quas tam dulciter pascere consueui-
 sti lacte cœlestis doctrinæ? Quis erit nunc ò dulcissime pater,
 qui nobis more tuo suauissimos de Christi passione, deq̄ amo-
 re diuino, & amœnitate regni cœlestis distribuat sermones?
 aut quis deinceps consolabitur nos in tribulationibus nostris,
 quarum non est numerus? Ad quem in necessitatibus pro con-
 silio fugiemus, aut quem inuocabimus tua præsentia destitu-
 ta? Vtinam lachrymas filiarum tuarum cerneret, utinam
 ad monasterium tuum redires misertus ouium tibi commissa-
 rum, cum sit nemo, sicuti ueraciter sumus informata, qui tuũ
 ad Spanheim reditum non summe desyderet. Fuit enim nu-
 per hic nobiscum Prior Spanhemensis, qui dixit, quòd ille
 Dux Ioannes unã cum suis omnibus ualde cupiat, quatenus
 reuertaris in Spanheim, uelitq̄ tibi semper esse benignus &
 gratiosus, nec pmittere q̄ aliquã patiaris molestiã. Hoc idẽ cu-
 piũt, orãt, & precãt fratres tui oēs, similiter & ordinis abbates,
 qui Moguntia in capitulo fuisse dicunt, idem optãt uniuersa

Vae nobis miseris, captiuis & inclusis, quæ omni humano sumus destituta solatio, & in medio inimicorum posita, unicum quod habebamus subterfugium patrem & pastorem fideliem & pietissimum adhuc uiuentem compellimur amittere, cui similem nunquam poterimus inuenire, qui tantum ualeat eruditione, religionis deuotione, experientia, clementia & pietate. Sed quid miseræ faciemus, cum absentem lachrymis non possimus reuocare. Utinam nobis solum hac uice liceret monasticam exire clausuram, ut Spiram conuentualiter omnes possemus adire, genibusque flexis in terram profluentibus lachrymis tuam deprecari clementiam, forsitan propositum mutares, obtineremus. Sed quia manere nos fixas oportet in loco, hoc unum paternitatem tuam nobis semper obseruandam, propter effusionem preciosissimi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, quem semper prædicare & honorare consueuisti, quam humiliter rogamus, petimus & obsecramus, ut si omnino dimittere abbatiam Spanhemensem statuisti, cõmissioni monasterii huius nostri, quã tibi dominus Episcopus olim dedit, nequaquam renuncies propterea, sed permaneas uisitor noster deinceps, sicuti hætenus iam per plures annos fuisti. Quamuis enim Herbipolis amplius distet à Sebach quam Spanheim, tua tamen paternitas suo nos tempore bene poterit uisitare, & si non singulis annis, saltem in biennio uel in triennio semel, & interea dulcissimis epistolis sapientius consolari, ut antea consueuit. Seis enim quòd nullum possumus alium inuenire abbatem nobis uiciniorum, qui sit idoneus conseruare sanctam institutionem regularis disciplinæ in nobis, quam tua reuerenda paternitas magno labore plantauit, & usque in præsens laudabiliter continuauit. Precamur ergo iterum atque iterum per innocentissimam mortem Domini nostri Iesu Christi,

Christi, exaudi nos in hac nostra petitione, si aliter fieri non potest, quoniam iusta petimus & sancta, nobis salutaria, & tibi non impossibilia. Mittimus cum his literis procuratorem nostrum, per quem unanimiter postulamus & praestolamur uotiuum reuerendae paternitatis tuae responsum. Quam omnipotens Deus ad nostram multorumque utilitatem diu conseruare dignetur incolumem. Comendamus nos sanctis orationibus tuis, iterumque te ualere cupimus dulcissime pater. Ex Sebach 21. die Septembris Anno 1566

IOANNES TRITEMIUS AB. SPAN.

dulcissimis in Christo filiabus abbatissae & conuentui in Sebach Salutem & sinceram in Domino charitatem.

Literas charitatum uestrarum Neometi suscepimus, quibus lachrymas & suspiria pro nobis uestra significatis. Condolemus quidem uobis ex corde, sed aliter fieri non potest. Spanheim sicuti constituimus propter ingratitude monachorum deferemus, non curantes uerba prioris, quem nouimus esse fallacem. aliud enim loquitur aliud in corde meditatur. Ducis mentem non attendimus neque illorum qui cum ipso sunt uota curamus, quoniam si alterum oporteat, medicare potius omni tempore statuimus, quam eius deinceps subesse imperio. Scimus & multorum relatione cognouimus, quod uehementer dolet factum, & ut reuertamur ad monasterium cupit, nos quoque fideliter manutenere promittit, sed nos gratiam eius non querimus, quem nos tam inconsulte, iniuste ac temere irritantes sumus experti. Quantum uero ad commisionem uestri dudum nobis factam per Lodouicum episcopum libenter faciemus quod unanimiter postulatis, ut uidelicet nomen uisitatoris retineamus simul & officium, quousque uobis possit melius prouideri. Nam & si tam crebro uenire ad uos personaliter, sicut hactenus poterem

minime, ueniã tamẽ sapi⁹ scriptis, donec & tãdẽ aliquãdo pfo
 naliter uenire cõtingat. Rebus aut̃ Lymphurgẽsiũ in turbatiõẽ
 adhuc positis, nemo nostri ordinis abbas uel monachus ppter
 fauiciã Comit̃ uestri Sebach audebit accedere, quãto minus
 ego qui iustis Lymphurgẽsiũ causis aduersus comitẽ semp̃ adha
 sisse inculsor. Vnde necessario sine uisitacione aliquãto tẽpore
 manebitis, donec inter abbatẽ & ipsum Comitẽ fuerit reforma
 ta cõcordia. Propterea rogamus uos in Domino filia charissi
 ma, ut uocationẽ uestrà diligẽter attẽdatis i omni charitate &
 paciẽtia secũdũ regulã sanctis. patris ñi Benedicti humiliter cõ
 uersantes, quatenus in pace & Dei amore proficiẽdo quotidie
 sanctũ spiritũ possitis habere uisitorẽ, qui sup̃ humilẽ & quietũ
 ac Dei sermones custodiẽtẽ requiescere cõsuevit. Nolite con
 tristare matrẽ, quã uobis in sollicitudine præst̃, sed eius in Dei
 seruitio imitamini feruorẽ, in oĩbus humiliter obediẽtes. Ipsa
 enim sicut cernitis uerbo & exẽplo uos in omni sc̃titate prima
 semper in choro p̃cedit, tã diligẽs & sedula in diuino seruitio,
 ut nullã in tẽporalibus uideat̃ habere occupationẽ: tã uero in
 externis occupata, ut orãdi tẽpus nullũ superesse uideri possit.
 Mutuã inter uos charitatẽ ante oĩa custodite, quã ubi charitas
 nõ est, nulla potest esse iusticia. Dilectio enim pximi malũ nõ
 operat̃. Charitas naq; perfectiõis uinculũ fons & origo oĩm uir
 tutũ multitudinẽ operit p̃tõrũ, sine qua nemo uerã cordis ha
 bere cõtritionẽ poterit, ueniã nemo scelerũ impetrabit. Dile
 ctio proximi diuino cõformata amorĩ est, unda pacis, charita
 tis himber, semẽ cõcordiã, meritũ felicitatis aeternã. Propter
 ea Deus omnipotẽs unicuiq; nostrũ præcipit dicẽs: Diliges pro
 ximũ tuũ sicut teipsum. Proximus hic nõ sanguinis p̃pinquita
 te, sed ratiõis societate putãdus est, in qua socii sunt omnes ho
 mines. Hac de causa in monasterio estis cõgregata, ut mutuis
 auxilijs charitatis imbecillitatẽ uestrà tueamini, & propterea

Roma. 13

Matth. 22.

Marci. 12.

mutuæ semper dilectionis obseruatiã custodite, ut monasticæ sa-
 tisfaciatis institutioni, sicuti sacer madauit Apostolus: Alter al-
 terius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Sola enim *Galat. 6.*
 charitas est quæ uincit omnia, & sine qua nihil ualent oĩa, quæ si
 ueraciter in uobis extiterit, ueras Christi spõsas efficiet. Omni-
 potẽs Deus in suo uos ardere faciat amore, quẽ ut nobis red-
 tis placabilẽ orationibus uestris instãtissime rogamus laborũ
 nostrorũ memores, quos p utilitate uestra multis iã annis per-
 tulimus cõmuni. Valete in Domino Iesu sine macula cõuerfan-
 tes. Ex Neometi 22. die mẽsis Septẽbris Anno Christian. 1506.

IOANNES TRIT. AB. SPAN. FRA-
 tri Ioanni de Francfordia Salutem.

Dilecte frater, intẽdimus monasteriũ nostrũ spanheim
 ex certis & rationabilibus causis dimittere, ipsiusq;
 Abbatia, quã annis quatuor & uiginti possedimus
 resignare: ne aut ppter ea cõnobiũ Christi spõsarũ in Sebach
 aliquod incurreret periculũ, eius cõmissionẽ per episcopos Spi-
 reses nobis factã ad humilẽ instãtia Abbatissæ & Conuẽtus diu-
 tius cõtinuabimus, donec sibi conuenientiorẽ ualeãt inuenire
 uisitorẽ. Quocirca tuæ charitati cõmittimus & mandamus,
 quatenus ea quæ cõcernunt officium tibi cõmissum exequa-
 ris & custodias omni diligẽtia & sollicitudine, quẽ admodũ au-
 diuisti à nobis, cũ presentes in ipso monasterio nuper essemus.
 Vagos extra cõnobiũ intermitte discursus, & clausuram so-
 lus nunquã ingrediaris. Mandatis abbatissæ obtempera, sciẽs
 teseruum Christi uirginum non dominum. In ceteris ad præ-
 scriptam tibi normulam te studeas cõformare. Vale, Ex Neo-
 meti uicesima secunda die mẽsis Septembris, Anno 1506.

IOANNES TRITE. AB. MONASTE-
 riũ S. Jacobi Apostoli in suburbio ciuitatis Herbi. Iaco-
 bo Tritemio chariss. fratri S. z z

Arui desiderio tuo quantum mihi licuit dulcissime frater, & quarundam epistolarum mearū, quas scripsi à die exitus mei de Spanheim usq; in praesentem diem, exemplaria quotquot remanserant in praesenti uolumine comportauimus. Nec enim omnium penes nos exemplaria retinimus, propterea quod saepius festinare in scribendo cogebamur. Cōgessimus autē in hoc ipso uolumine sexaginta sex epistolas nostras, & duodecim alienas ad nos missas coniunximus, quae omnium cum ista quidem ad te simul faciunt nouē & septuaginta, in quibus more nostro familiari nobis scribendi genere sumus usi, non pro admiratione nostri sequētes eloquentiam, quae in nobis nulla fuit unquam, sed scholastico sermone, quo facile intelligamur. Scis autem quod prima die mensis Aprilis monasterium meum exiui, nunquam illuc postea reuersus usque in hunc diem. Exiui autē anno Christianorum millesimo quingentesimo quinto, prima ut diximus Aprilis: & hanc sancti Iacobi abbatiam suscepimus quintadecima die mensis Octobris annissequentis. Omne igitur tempus inter exitum nostrum de Spanheim & introitū huc, menses effluerunt decem & octo diesque tredecim. Huius temporis fuerunt epistola praesentes, quas tibi tradidimus suauissime frater, non ad eruditionem tuam, sed potius ad memoriā nostram. Illas uero quas prius scripsimus dimisimus in Spanheim, nec dum in ordinē coadunatas, quas si quando redegerimus in ordinē habere uolueris, facile consequeris. Eas autē quas postea dedimus, aut in futurū scribemus alio cōprehensas uolumine tibi quoque suo tempore non subtrahemus. Vale ex monasterio nostro S. Iacobi apostoli maioris in suburbio ciuitatis Herbipolensis 28. die mensis Decēbris Anno Christi 1566.

Finis Epistolarum Spanhemensium.
Tritemii Abbatis.

Ioannes